Patrick Saint-Paul

OAMENII-ŞOBOLANI

În subteranele interzise ale Chinei

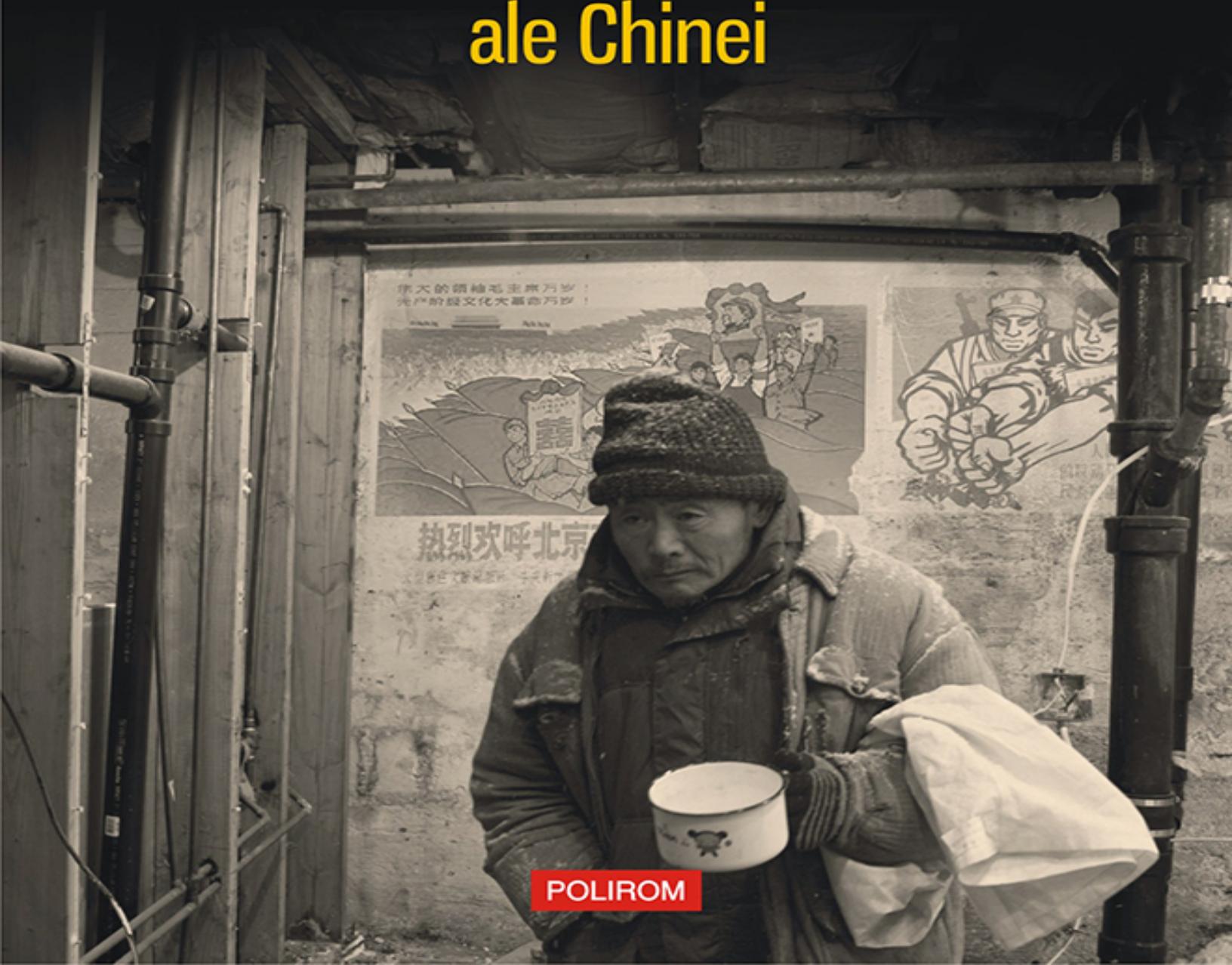

POLIROM

Patrick Saint-Paul

OAMENII-ŞOBOLANI

În subteranele interzise ale Chinei

Traducere de Nicolae Constantinescu

POLIROM
2016

© Editions Grasset & Fasquelle, 2016
© 2016 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-6440-5
ISBN PDF: 978-973-46-6441-2
ISBN print: 978-973-46-6235-7

Coperta: Radu Răileanu
Foto copertă: CC BY by Benjamin Chan, CC BY by Bridget Coila

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

PATRICK SAINT-PAUL este din 2013 corespondent în China al ziarului Le Figaro. Anterior s-a ocupat de Sierra Leone (fiind laureat în anul 2000 al Premiului Jean Marin pentru corespondenţi de război), Liberia, Sudan, Côte d'Ivoire, Irak, Afganistan, Germania, Israel şi Palestina. *Oamenii-şobolani* este prima lui carte.

Capitolul 1

Şobolani rătăcitori în regatul dezmăţului mercantil

„Am o singură însuşire bună, energia
stăruitoare a şobolanilor, care ar roade
oţelul dacă ar trăi cât corbii.”

Balzac

Execută cu precizie şi eleganţă un *lutz*[1]. Strânsă în mica ei vestă de blană, tânăra patinatoare cu părul împletit în codiţe şerpuieşte acum pe gheaţă mergând cu spatele, cu mâinile în şolduri, pe melodia *Memory* a Barbrei Streisand. Cu coatele sprijinite de o balustradă de sticlă, mama îşi supraveghează copila-minune cu o privire distrată, consultându-şi regulat iPhone-ul ultimul model de culoarea „aurului”. Alţi părinţi au profitat de ora de curs ca să facă cumpărături şi aşteaptă răbdători cu sacoşe mari Louis Vuitton, Hermès sau Prada aşezate la picioare.

La adăpost de poluarea care infectează Beijingul mai mult de jumătate de an, micii privilegiaţi ai superputerii economice pot să vină să patineze fie vară, fie iarnă în centrul comercial China World, cel mai mare mall de lux din capitala chineză. Măsurând 800 de metri pătraţi, pista a fost numită Cool Ice

Rink. Veritabilă vitrină a insolentei reuşite economice a Chinei din ultimii treizeci de ani, cele trei turnuri ale China World, a căror construcţie a început în 1985 şi s-a terminat în 2010, tronează în mijlocul zgârie-norilor de sticlă ultramoderni din Central Business District, centrul de afaceri pe care locuitorii oraşului îl numesc cu iniţialele, CBD. Primitor cu străinii, China World se defineşte foarte modest ca „locul unde China se întâlneşte cu lumea". Prinţii roşii, moştenitori putrezi de bogaţi ai regimului comunist, în costume italiene croite impecabil, străbat în lung şi în lat cei 100 000 de metri pătraţi de culoare din marmură, întinse pe patru etaje, trecând cu un aer blazat prin faţa vitrinelor celor aproximativ 300 de magazine de lux: Berluti, Dior, Moncler sau Leica... Soţii sau concubine ale unor indivizi cu averi construite fulgerător graţie aşa-numitei *guanxi* – indispensabila reţea de relaţii, unde Partidul Comunist Chinez (PCC) se află în centrul unei pânze de păianjen fără care este imposibil să ai succes în Republica Populară – îşi satisfac patima cumpărăturilor.

O armată foarte discretă de angajaţi harnici se ocupă de întreţinere: *ayi*, acele „mătuşi" sau femei de serviciu în uniformă albastră, se îngrijesc de pardoseli şi de vitrine, alţii, în uniforme cenuşii – bărbaţi şi femei –, se ocupă de toalete, unde împart săpun şi hârtie pentru mâini. Ei sunt spiriduşii dezvoltării chineze. Dar viaţa lor nu e deloc una de basm. Aproape toţi sunt *mingong*, muncitori migranţi, care şi-au părăsit cu zecile de milioane satele unde nu există locuri de muncă pentru a veni în masă în metropole în căutarea unei slujbe, înscriindu-se în cea mai mare migraţie umană din istorie. Bogăţia unei ţări întregi, primă putere economică

mondială în devenire, s-a construit pe umerii acestei mase muncitoare.

La Beijing, ca în majoritatea marilor metropole chineze, unde preţul locuinţelor a explodat, mulţi astfel de muncitori angajaţi în domeniul serviciilor, pe şantiere sau care acceptă rând pe rând mici joburi prost plătite în aşteptarea unui loc de muncă mai stabil sunt forţaţi să trăiască sub pământ. Această comunitate venită din toate colţurile ţării, formată din diferite minorităţi etnice, a ajuns în cele din urmă să adopte porecla pe care a primit-o: *shuzu*, „oamenii-şobolani”. La Beijing, ea locuieşte în nenumăratele subsoluri şi uneori în gurile de canalizare. 7 milioane de *mingong*, la o populaţie de 21 de milioane de locuitori, contribuie la dezvoltarea nebunească a unei capitale unde au venit să caute o viaţă mai bună şi pe care au făcut-o să treacă de la era ricşelor la cea de putere globală. Uitaţi ai dezvoltării, sunt deseori exploataţi şi consideraţi cetăţeni de rangul doi. Soarta lor este comparabilă cu aceea a clasei muncitoare din oraşele europene în timpul revoluţiei industriale din secolul al XIX-lea. Conform estimărilor, mai bine de un milion dintre ei mişună în aceste subterane. Lipsiţi de *hukou*, permisul de rezidenţă, document magic fără care nu pot avea acces la protecţia socială, la asigurarea de sănătate sau să-şi înscrie copiii la şcoală, ei nu beneficiază de drepturi elementare. Blocaţi la capătul de jos al scării sociale, se agaţă de speranţa că vor ajunge să urce câteva trepte.

„Muncitorii migranţi locuiesc sub pământ, ca şobolanii, şi trăiesc în aceleaşi condiţii ca aceste rozătoare, cu lumină naturală puţină sau chiar fără lumină şi într-un habitat foarte umed”, explică Lu Huitin, profesor de sociologie la Universitatea din Beijing. „De aceea au fost porecliţi astfel. Dar,

spre deosebire de cazul şobolanilor, traiul în astfel de condiţii este foarte dăunător pentru sănătatea oamenilor. Ei contractează boli de piele şi suferă psihologic. Numărul cazurilor de depresie în rândul oamenilor-şobolani este foarte mare. Există riscuri de accidente – incendii, inundaţii sau asfixieri –, care omoară în fiecare an mulţi oameni în aceste subterane. Iar muncitorii migranţi, tinerii cu diplomă în căutare de lucru şi tinerii ce au un loc de muncă prost plătit, care populează subsolul capitalei, sunt departe de a fi dăunători. Ei joacă un rol esenţial în dezvoltarea economică a Beijingului. Totuşi, când lucrezi în centrul oraşului, e aproape imposibil să găseşti o locuinţă decentă. Toţi *mingong*-ii speră să-şi îmbunătăţească nivelul de trai şi să poată locui într-o zi la suprafaţă. Dar îşi dau seama că salariile lor rămân la acelaşi nivel şi sunt obligaţi să rămână în bârlogurile lor.”

La China World, mai mult decât în alte părţi, „şobolanii” întâlnesc zilnic, uneori şi noaptea, la locul de muncă, visul chinez de glorie redobândită, de putere şi de prosperitate. Dar acesta le este inaccesibil. Ei se află în prima linie în faţa falimentului ideologic chinez care îi menţine la pragul de jos într-o ţară cu inegalităţi strigătoare la cer, deşi proclamă în continuare virtuţile egalitarismului comunist.

Orice tentativă de a purta o conversaţie cu o *ayi* din China World este sancţionată cu o privire pierdută şi terorizată. Curiozitatea faţă de cealaltă lume există. Dar muncitoarele au dreptul să intre în contact cu ea într-un singur scop: s-o servească.

— Nu pot să vorbesc cu dumneavoastră, zice o tânără cu o cârpă de spălat pe jos şi o găleată în mâini, accelerând nervoasă pasul. N-am voie. Peste tot sunt camere de luat vederi. Ne

supraveghează permanent. Conducerea e foarte aspră aici. Suntem obligaţi să muncim tot timpul.

Nu are nimic, dar îi e frică să nu piardă totul. Să lucrezi la China World, unde salariul este sensibil mai bun decât în altă parte, este considerat un privilegiu în universul „şobolanilor umani”. Nimeni nu vrea să stea de vorbă cu noi. Mica noastră manevră a fost demascată. Nu ne aflăm acolo ca să consumăm, ca toată lumea. Rătăcim cu pas domol şi degajat în aşteptarea unei prăzi. Dar, îndată ce ne apropiem de ei, „şobolanii umani”, speriaţi, o iau la fugă.

Descurajat, după mai multe zile de vânătoare inutilă, mă pregătesc să mă retrag. Cu acelaşi sentiment umilitor pe care îl are un pescar ce se întoarce din larg fără să fi prins nimic. Dar nu înainte să fi aruncat o ultimă nadă. Am reperat o tânără, agent de întreţinere, cu un aer mai blând decât celelalte şi care încetineşte pasul când trece pe lângă mine, lăsând ochii în jos ca să nu-mi întâlnească privirea. Acceptă, până la urmă, să schimbăm câteva cuvinte. Spune că se numeşte Shen şi că a plecat din provincia ei, Sichuan, acum opt ani, ca să-şi caute norocul la Beijing. Atunci avea 18 ani şi tocmai terminase şcoala. Lucrează la China World de cinci ani. Ţine în mâinile roşii o mătură cu coadă şi afişează un zâmbet frumos, aruncând în acelaşi timp priviri neliniştite. Shen locuieşte de doi ani în estul oraşului Beijing, aproape de Universitatea de Comunicaţii, la o jumătate de oră cu metroul de locul de muncă. A închiriat o cămăruţă de opt metri pătraţi, împreună cu o colocatară, într-un subsol pentru 800 de yuani (115 euro) pe lună. Şi zice că are noroc că există o răsuflătoare, care îi permite să respire aerul ce vine de afară în zilele de vară cu căldură sufocantă. Cele două colocatare au un mic reşou electric ca să-şi încălzească

mâncarea în cameră. Au acces la o baie comună, unde minutele de duş sunt numărate pe o cartelă preplătită.

Aceste locuinţe, care se închiriază la jumătate de preţ faţă de un spaţiu echivalent aflat la suprafaţă, au fost construite pe vremea lui Mao Zedong. Atunci când tensiunile dintre Beijing şi Moscova erau la apogeu, în plin Război Rece, şi Benjingul îşi disputa cu Moscova supremaţia ideologică asupra blocului comunist, Mao ordonase construirea unei vaste reţele de adăposturi subterane la Beijing. În 1969, pe când incidentele armate dintre cele două ţări se înmulţeau de-a lungul frontierei lor naturale, fluviul Amur, Mao a dat dispoziţie „să se sape tuneluri adânci" pentru protejarea Republicii Populare împotriva unor eventuale raiduri aeriene sovietice. La Beijing, 300 000 de persoane au luat parte la această acţiune, săpând vreo 20 000 de adăposturi. Acest ansamblu arhitectural formează un adevărat oraş sub pământ, compus din culoare ce leagă punctele nevralgice ale capitalei de la suprafaţă cu adăposturi antiaeriene sau cu şcoli, spitale, uzine, magazine, restaurante, teatre şi un patinoar.

După moartea lui Mao, strategia de deschidere lansată de Deng Xiaoping a dus la o politică economică mai pragmatică şi suprafeţele subterane au fost vândute, Biroul de Apărare Civilă al guvernului dând dispoziţie să se obţină profit. Atunci s-au creat în subsolul oraşului în jur de 800 de pensiuni, precum şi spitale, supermarketuri şi cinematografe. În 1996, guvernul a legiferat această schimbare adoptând o lege care obliga fiecare clădire nouă din megalopolis să construiască asemenea refugii. Şi, în măruntaiele acestuia, a apărut un adevărat oraş, care se întinde pe mai multe niveluri. Febra imobiliară, sursă permanentă de nemulţumire şi nu numai în rândul claselor

pauperizate, i-a împins pe *mingong*-ii din Beijing să locuiască în aceste spaţii deseori insalubre. Salariul lor mediu atinge vreo 3 000 de yuani pe lună (430 de euro). Dar la Beijing, oraşul cel mai scump din China continentală, preţul mediu pe metru pătrat la cumpărare este de 31 465 de yuani (3 820 de euro). Preţul mediu al unei locuinţe în capitală este de 13,3 ori mai mare decât venitul mediu anual, conform presei oficiale chineze… Banca Mondială consideră că diferenţa dintre venit şi preţul locuinţei nu trebuie să depăşească un raport de 1 la 5. De-a lungul anilor, autorităţile au ordonat închiderea celor mai vechi şi mai periculoase locuinţe subterane. Primăria estimează că în prezent sunt închiriate în jur de 6 000 de subsoluri. Vânzarea lor este interzisă de câţiva ani. În realitate, cum se întâmplă deseori în China, unde regulile şi legile sunt ocolite din pragmatism, pentru a favoriza dezvoltarea economică sau a înlesni prosperarea afacerilor vreunui funcţionar corupt, s-a instalat o zonă gri. Şi autorităţile au încredinţat gestionarea anumitor subsoluri unor „manageri”, ordonând în schimb închiderea altor locuinţe, a căror existenţă este cu toate acestea tolerată în continuare de autorităţile locale.

Shen şi-a părăsit satul pentru că era condamnată să muncească la câmp pe un salariu de mizerie. Ar fi putut alege să migreze spre un oraş mijlociu mai apropiat de căminul ei. Dar acolo salariul ar fi fost doar cu puţin mai bun. Atunci, a hotărât să facă marele salt şi să se instaleze în capitala chineză. De la începutul deschiderii economice din 1979 şi până în 2002, peste 400 de milioane de chinezi care locuiau în zonele rurale au ieşit din sărăcie. Acest lucru nu a împiedicat creşterea inegalităţilor dintre săteni şi orăşeni. Confruntaţi cu condiţii de trai din ce în ce mai dificile, ţăranii migrează în masă spre

zonele urbane. Circa 270 de milioane de ţărani ar fi migrat spre oraşe în trei decenii. Se estimează că în jur de 8 milioane de ţărani părăsesc anual satele ca să caute de lucru. Mai bine de jumătate din populaţia ţării trăieşte deja în zonele urbane. Iar în 2030, conform previziunilor demografice, un miliard de chinezi vor fi orăşeni, adică cu 300 de milioane mai mulţi decât în prezent.

Contrar visului chinez de grandoare redobândită propovăduit de preşedintele Xi Jinping, ambiţiile lui Shen sunt modeste. Să trăiască puţin mai bine decât părinţii ei, ţărani care în prima jumătate a vieţii fuseseră obsedaţi de teama că vor avea recolte proaste, ca apoi să fie obsedaţi de teama ca nu cumva să le fie confiscat pământul de vreun mic funcţionar corupt şi să se pomenească închişi într-unul dintre acele sate speciale rezervate agricultorilor expropriaţi. Shen ajunsese mai bine decât ei.

— Duc o viaţă mai puţin dură decât părinţii mei. Mănânc pe săturate. Stau la căldură şi am televizor, mărturiseşte ea, zâmbind cu timiditate şi frământându-şi mâinile înroşite şi crăpate din cauza detergenţilor.

Închisă în universul sordid al subteranelor din Beijing, viaţa ei se află la ani-lumină de noua Chină de la China World.

La Sanlitun, cartier de lux din Beijing, la o azvârlitură de băţ de CBD, un automobil Bentley alb pare modest pe lângă un Ferrari roz-bombon şi un Lamborghini de un verde fosforescent parcate în faţă la 3.3, alt centru comercial luxos. Cu geantă Louis Vuitton, minijupă, tocuri-cui şi unghii albastre incrustate cu diamante, femeia care îl conduce îţi ia ochii. Bogătaşelor din Beijing le plac la nebunie caroseriile frumoase.

Pentru a ieşi în evidenţă într-un oraş a cărui dezvoltare ameţitoare le oferă copiilor născuţi în familii bogate averi colosale, luxul este afişat cu extravaganţă. Fiecare maşină luxoasă este povestea unui succes individual, un soi de mini-Olimpiadă de la Beijing, unde China s-a dedat unui dezmăţ al cheltuielilor pe care nicio altă ţară nu-l atinsese până atunci.

Nicio şansă ca Xiaoyun să fie impresionat de sclipirea falsă a noii Chine. Totuşi, nimic nu-i scapă muzicianului orb de pe străzile din Sanlitun, unde a venit din provincia Henan în urmă cu cincisprezece ani. Vuietul bolizilor, trântitul portierelor, zgomotul paşilor mici cocoţaţi pe tocuri-cui. Notele cu iz de Ev Mediu produse de *ehru*, instrumentul lui tradiţional, complet dezacordat, contrastează şocant cu muzica originală care acompaniază dezvoltarea unei capitale ce a atins prosperitatea. El, care mizează pe generozitatea trecătorilor, blestemă fără ranchiună o societate unde individualismul a devenit rege.

— Viaţa mea depinde de generozitatea oamenilor din oraş, spune el. Am noroc, fiindcă sunt din ce în ce mai civilizaţi. La început, nu reuşeam nici măcar să traversez strada, cu fluviile alea de biciclete. Apoi, când au apărut maşinile, oamenii conduceau cum le venea. Să supravieţuieşti cincisprezece ani la Beijing e un adevărat miracol pentru un orb.

Nu i-a scăpat nici apariţia maşinilor de lux.

— Sunetul motoarelor şi portierelor nu mai e acelaşi, precizează el. Şi, în special, oamenii conduc mai încet ca să fie văzuţi. De atunci, traversarea străzii este mai puţin periculoasă pentru mine.

Oraşul s-a îmbogăţit treptat, dar condiţia lui nu a devenit mai bună. Dimpotrivă. Chiriile au explodat, obligându-l să se

mute dintr-un mic apartament amărât cu două camere, aflat la suprafaţă, într-un subsol.

— Mulţi locuitori din Beijing s-au îmbogăţit. Dar, îmbogăţindu-se, au devenit din ce în ce mai reci şi individualişti. Parcă sunt obsedaţi de bani şi de reuşită, spune el cu regret. Cu cât au mai mulţi bani, cu atât sunt mai puţin generoşi.

Profesor de matematică la şcoala din sat, tatăl lui, pentru care avea un adevărat cult, îl dusese să viziteze Beijingul şi Piaţa Tiananmen când era adolescent. Total dezorientat, Xiaoyun s-a întors la Beijing să-şi înece durerea în alcool după moartea lui. Şi n-a mai plecat.

La fel ca „oamenii-şobolani”, Xiaoyun locuieşte în subsolurile vâscoase, pe ale căror pereţi se prelinge transpiraţia locatarilor. Dar nu face parte din „neamul” lor: slab productiv, prea amărât, el este unul dintre puţinii care au supravieţuit în acest mediu ostil lenei celor săraci. Ca majoritatea orbilor din naştere de-o seamă cu el născuţi în zonele rurale, a învăţat din copilărie să cânte la *erhu*, un fel de vioară cu două coarde. Viaţa pe străzile capitalei chineze l-a împiedicat să se impună ca un mare maestru. N-a apărut niciodată într-un spectacol de operă chineză tradiţională.

Dar în această Chină nouă, unde fiecare consideră că are dreptul la partea lui de vis, Xiaoyun continuă să creadă în norocul lui. Tocmai a înfiinţat un mic grup de trei muzicieni în satul său din Henan.

— Viaţa nu e bună pentru mine la Beijing. O să plec la grupul meu, ca să cânt la nunţi şi la înmormântări. Se câştigă bine. O să fiu bogat!

— Cum poţi să fii aşa de sigur?

— Cei care se căsătoresc vor din ce în ce mai mult să arate că au bani, chiar dacă n-au. Iar morţii trebuie să facă în aşa fel încât să atragă lumea la înmormântarea lor, dacă vor ca oamenii să-şi amintească de ei ca de nişte persoane respectabile. Unii angajează chiar şi stripteuze să le danseze pe mormânt şi să atragă lumea. Aşa că angajarea unui grup tradiţional e cheltuiala cea mai mică pe care o pot face.

În China, ca în multe societăţi asiatice, statutul social se măsoară şi prin ceremonia de înmormântare, prin numărul celor care iau parte la ea. Totuşi, guvernul chinez a pus capăt deviaţiilor de la aceste petreceri funebre. Spectacolele fără perdea din ce în ce mai răspândite care însoţesc înmormântările, îndeosebi în satele din sudul Chinei, sunt acum interzise… O pleaşcă pentru Xiaoyun. Cel puţin teoretic.

La China World, vitrinele magazinelor de lux sunt ca un tavan de sticlă pentru Shen. Adăpostesc o lume inaccesibilă pentru ea. Nici genţile care valorează cât salariul pe doi ani, nici hainele de lux n-o atrag. Recunoaşte aproape ruşinată că admiră uneori rafturile supermarketului aflat la parterul centrului comercial.

— N-am cumpărat niciodată nimic de-aici, totul e prea scump. Oamenii ca noi nu-şi fac cumpărăturile în magazinele astea. Nu sunt pentru noi, zice ea.

Comentariile ei îmi stârnesc, bineînţeles, un sentiment de stânjeneală. Împreună cu familia mea, am descoperit această băcănie de lux ca pe un colac de salvare când am ajuns la Beijing. Aici găseşte soţia mea biscuiţi La Mère Poulard, unt sărat franţuzesc, ciocolată Côte d’Or sau borcane de Nutella, indispensabile pentru lupta cu dorul de casă care îi pândeşte

uneori pe copii. Smulşi din confortul material al vieţii din Europa, au fost proiectaţi în nebunia aventurii chineze cu tot ce poate avea ea mai pasionant, dar şi mai dur. Cheltuim adevărate averi pe aceste produse, considerate de lux în China. Eu însumi savurez cu o plăcere vinovată o bucată de brânză Roquefort la întoarcerea din cufundările mele în China subterană, unde sunt supus unui regim intens de tăiţei sote, colţunaşi şi supe. Situaţia incorectă provoacă o serie de întrebări. Nu este oare indecent să chestionezi oamenii care trăiesc sub pământ, să încerci să-i înţelegi, fără să împarţi cu ei existenţa, viaţa de zi cu zi, cel puţin pentru un timp? Cum să-i convingi să se destăinuie?

Vrând parcă să mă elibereze de această povară, Shen se corectează:

— Ah, ba da! Acum cinci ani, când am venit aici, supermarketul mi-a oferit un bon de cumpărături. Nu ştiam ce să iau.

A ales o ciocolată, nu mâncase niciodată.

Chinezii bogaţi, care nu vor să se expună riscului de a fi otrăviţi consumând alimente chinezeşti, surse de scandaluri funeste, găsesc tot ce le pofteşte inima în băcănia de lux. Căpşunile din Galileea, cireşele din Chile, mangoul şi ananasul din Filipine sunt alternative la fructele otrăvite produse în China. Cutiile cu lapte praf pentru bebeluşi la 500 de yuani (70 de euro) înlocuiesc laptele chinezesc cu melamină care ucide copii. La cină, nimic nu e mai potrivit decât un vin Château-Pétrus 2006 la 34 000 de yuani (4 800 de euro) sau un Lafitte 2011, vinul-fetiş al milionarilor şi al înalţilor funcţionari chinezi din Partidul Comunist, la 25 850 de yuani (3 655 de euro).

Tânăra angajată ne conduce prin labirintul de culoare rezervate personalului în timpul pauzei sale, ca să ne continuăm conversaţia feriţi de priviri şi de camerele de luat vederi. Shen are mai multe joburi ca să poată trăi decent. Seara, face curăţenie în birourile dintr-un imobil. Doi agenţi de pază în costum şi cu cravată de culoare închisă, echipaţi cu receptoare, îşi fac apariţia brusc în momentul în care se pregăteşte să ne dea numărul de telefon ca să putem organiza o vizită în chiţimia ei. Şeful a dat alarma.

— V-am urmărit toate mişcările pe camerele de supraveghere. Aţi violat dreptul muncii, ne trântesc ei în faţă.

Când muncitorii chinezi ajung să-şi invoce drepturile, se află deja la capătul puterilor şi al nervilor. Conştienţi că nu vor obţine câştig de cauză, evită în general acest comportament extrem. Dar, când un agent de pază invocă dreptul muncii în numele şefului său, nu mai e de glumă.

— Niciunul dintre angajaţii care lucrează aici nu locuieşte în subsoluri, se răsteşte şeful personalului, în costum negru, cu cravată neagră, roşu la faţă de furie. Toţi cei care lucrează aici au o locuinţă cum se cuvine.

În faţa camerelor de supraveghere, şeful face gesturi largi pline de fermitate… Superiorii vor avea ocazia să-i evalueze puterea de convingere. Încerc să-l înduplec să ne mai lase câteva minute cu Shen, ca să-i putem nota numărul de mobil. Zadarnic. Şi-a tras capul între umeri şi ceafa îi este parcă paralizată. După doi ani de şedere în China, am ajuns să înţeleg că nu poţi obţine nimic bun de la chinezii aflaţi în starea asta. Urmarea logică nu se lasă aşteptată. Pune gorilele de la pază să ne dea afară.

Shen a dispărut cu viteza unui şoricel şi şi-a reluat deja munca. Cu capul în jos şi urechile roşii, nu va îndrăzni să ridice privirea spre spectacolul oferit de *laowai* (străinul) împins spre ieşire fără să opună rezistenţă. Strângând în mână cârpa de spălat pe jos, abia dacă îndrăzneşte să respire. Am înţeles că zilele noastre de hoinăreală prin China World se terminaseră şi că n-o vom mai vedea niciodată pe Shen. Veniserăm în acel templu al consumului pentru că ni se părea locul ideal ca să înţelegem prăpastia dintre China modernă a claselor mijlocii superioare şi cei care joacă un rol esenţial în realizarea prosperităţii, condamnaţi să trăiască sub pământ.

— Să nu mai vii! Altfel te dăm pe mâna poliţiştilor. Idiotule! strigă Gorila 1 cu un aer inspirat, administrând un brânci final bărbătesc în faţa camerelor de supraveghere de la ieşire.

1. La patinaj, săritură executată prima oară de austriacul Alois Lutz în 1913 (n.tr.).

Capitolul 2

Traseu cu obstacole

Acum sunt sigur. Am greşit când am hotărât să scriu o carte despre oamenii-şobolani. Obstacolele sunt prea multe şi prea mari. La primul reportaj într-un subsol al capitalei, fusesem alungat de-acolo fără menajamente după doar câteva minute. Lumea subterană este un univers secret, ai cărui locuitori se codesc să vorbească despre condiţiile în care trăiesc şi doresc să rămână ascunşi ca să nu rişte să piardă puţinul pe care l-au smuls muncind din greu şi cu hotărâre: un acoperiş sub care să se aciueze, oricât de sordid ar fi. Iar administratorii, făcând o muncă cu care nu se prea pot mândri şi navigând în zona cenuşie chineză dintre ilegalitate şi toleranţa autorităţilor, păzesc cu cerbicie intrarea în labirinturile lor.

Cum aş putea spera să obţin mai mult? Cu părul meu blond, n-am nicio şansă. Lansându-mă în această aventură, m-am gândit imediat la jurnalistul german Günter Wallraff, care şi-a luat identitatea unui imigrant turc ca să denunţe xenofobia pe care o îndura această comunitate de dincolo de Rin în anii 1980 şi şi-a povestit experienţa într-o carte, *Ganz unten*. Dar am fost nevoit să mă plec imediat în faţa realităţii. N-aş fi reuşit în veci să-mi machiez îndeajuns faţa ca să aduc a chinez. Şi, oricum, chineza mea mandarină m-ar fi redus la rolul de chinez mut, în

timp ce lui Wallraff îi era uşor să vorbească germana cu accent turcesc ca să se apropie de subiecţii săi.

O primă „imersiune” involuntară în 1999 nu-mi prea reuşise. Fusesem răpit de un grup de copii nu mai mari de 12 ani înarmaţi cu automate Kalaşnikov în jungla din Sierra Leone, la câţiva kilometri de capitala Freetown, în plină operaţiune „No living thing”, punctul culminant al rebeliunii FRU (Frontul Revoluţionar Unit), care a avut ca rezultat 6 000 de morţi şi zeci de mii de mutilaţi în câteva săptămâni. Soldăţeii înrolaţi de rebeli şi şeful lor de bandă mă crezuseră mercenar alb sau spion. Îmi fusese foarte greu să-i conving că eram jurnalist. Acum, trebuie să trec rând pe rând drept sociolog pasionat de China, scriitor, şef de întreprindere, potenţial interesat de închirierea unor camere în care să locuiască angajaţii mei prost plătiţi… Orice, numai jurnalist nu, specie care le inspiră chinezilor cea mai mare neîncredere. Cum să mă apropii de oamenii din subsol şi să fiu acceptat de ei? N-am nici cea mai vagă idee. Acoperirea mea e nesigură şi fragilă.

Nu pot nici să mă dau drept sinolog sau cercetător pe lângă o universitate chineză. Singurul meu sprijin este Duoyou, asistentul meu chinez de la birou şi prieten totodată, care îmi asigură traducerea. Dar cum să-l fac să înţeleagă că unele întrebări nu mă interesează în sine, ci numai pentru comentariile şi reacţiile pe care le stârnesc în jurul persoanei chestionate? Duoyou este obişnuit să traducă interviuri, dar va şti oare să asculte mai multe conversaţii în paralel şi să reţină tot ce eu nu pot să prind?

Mi-am consacrat primii ani de carieră furnizării de informaţii despre conflicte armate, înţelegerii mecanismelor nebuniei omeneşti şi a modului în care viaţa sau o aparenţă de

normalitate putea să mai existe în timp de război. Prezent în miezul unor evenimente tragice, uneori foarte aproape de răul absolut, am fost educat să păstrez o distanţă sănătoasă, stabilită în mod inconştient. Poate că de asta era nevoie ca să suport imaginea unui tânăr adult ameţit de droguri care împinge un copil de nouă ani să taie, sub ameninţare, braţele unor ţărani din Sierra Leone; imaginea copiilor alergând printre gloanţe în Gaza sau a bătrânilor săteni, arşi de vii, agonizând în Coasta de Fildeş. Puteam să frecventez cu aceeaşi indiferenţă mici călăi, torţionari sordizi sau eroi luminoşi. Am ajuns în tenebre, am descris lucrurile mecanic, fără să leg vreodată relaţii, cu voinţa de a evita orice implicare emoţională.

Povestea vieţii acelor *shuzu* este un tip nou de provocare. Trebuie să fac în aşa fel încât să fiu acceptat de oamenii din subsol, să pătrund în intimitatea lor şi să-i conving să-mi ofere cheia vieţii lor. Totul, ştiind că posibilitatea de a trece drept unul de-al lor este exclusă şi că toţi chinezii sunt suspicioşi faţă de orice este străin. Căci au stârnit în mine o nouă curiozitate. Vreau să înţeleg motivele ascunse care îi fac să-şi îndure condiţia. Vreau să aflu ce simt în timp ce ţara prosperă. Ard de dorinţa de a şti ce gândesc despre Partidul Comunist, dacă poartă în ei sămânţa unei viitoare revolte. Vor face într-o zi să se clatine ţara ca să ceară democraţie sau să-şi revendice pur şi simplu drepturile? Ce speră pentru copiii lor? Ce ştiu despre lumea noastră, despre Europa? Au impresia că aparţin puterii dominante de mâine? Dar întâlnirea cu lumea lor mi se pare acum imposibilă.

Exercitarea meseriei de jurnalist în China este o provocare. Zilele mele la birou sunt marcate de vizitele agenţilor securităţii de stat. Când îi găsesc în faţa biroului meu pe cei doi poliţişti

siniştri, îmbrăcaţi în blugi şi cu scurtă neagră de piele cu glugă, însoţiţi de încântătoarea lor traducătoare, ştiu că asta nu prevesteşte nimic bun. După cele câteva formule uzuale despre excelentele relaţii franco-chineze şi despre calitatea deosebită a ziarului pe care îl reprezint la Beijing, se învârt în jurul motivului prezenţei lor în cercuri concentrice din ce în ce mai strânse.

— Nu vă sfătuim să participaţi la întâlnirea pe care o aveţi la ora 15, îmi zic ei în ziua în care trebuie s-o vizitez pe Ding Zilin, preşedinta asociaţiei mamelor copiilor dispăruţi în Piaţa Tiananmen în represiunea sângeroasă din ziua de 4 iunie 1989, un tabu absolut în China.

Acest gen de întâlnire neaşteptată alimentează paranoia jurnaliştilor care lucrează în China. Dacă mai exista cumva cea mai mică îndoială în privinţa nivelului de supraveghere la care suntem supuşi, acum s-a spulberat. Toate convorbirile telefonice, toate e-mailurile îmi sunt supravegheate. Poliţiştii cunosc ora exactă, locul şi identitatea celor cu care urmează să mă întâlnesc.

Au loc atunci conversaţii suprarealiste, care îmi dau ocazia să mai aflu câte ceva. Să faci pe prostul este strategia cea mai sigură.

Întreb:

— Întâlnirea mea de la ora 15? Care întâlnire?

— Cea care are legătură cu data sensibilă, răspunde poliţistul împuternicit să vorbească, prin intermediul traducătoarei.

Al doilea este prezent doar ca să-l supravegheze pe primul.

Poliţiştii nu spun niciodată „4 iunie 1989”, nici nu folosesc expresia „reprimarea mişcării studenţeşti”, o zi din calendar

blestemată, a cărei simplă existenţă îi mobilizează o bună parte a anului. Când sunt nevoiţi să se refere la masacrarea studenţilor de către armată, stânjeneala devine apăsătoare.

— Data sensibilă? întreb, cu un aer tâmp.

Poliţistul îşi pierde răbdarea.

— Da, ştiţi foarte bine. Evenimentele din 4 iunie. Ştim că pregătiţi ceva.

— Se împlinesc 25 de ani de la evenimentele din Piaţa Tiananmen. Mi-ar fi greu să explic conducerii ziarului meu că n-am pregătit nimic despre acest subiect.

— Da, dar nu vă sfătuim să vă întâlniţi cu doamna Ding. Vă va cere un serviciu. Nu e bine pentru dumneavoastră.

— Nu e ilegal s-o vizitez. Nu mă duc la ea ca să-i fac un serviciu. Îi pun întrebări şi ea îmi răspunde în timp ce eu iau notiţe. Asta e tot. Mă vedeţi zicându-i patronului meu, care ţine un birou la Beijing, că nu-mi voi îndeplini sarcina pentru că cineva m-a sfătuit să n-o fac? Puneţi-vă în locul meu! Dacă v-aş sfătui să nu vă faceţi treaba, mi-aţi da ascultare ca să-mi fiţi pe plac, cu riscul de a avea probleme cu şeful dumneavoastră? Dar, dacă mă împiedicaţi să merg la întâlnire, situaţia nu mai e aceeaşi. N-am ce face. Dacă credeţi că merită să daţi naştere unui incident din cauza unei întâlniri cu o bătrână inofensivă, vă priveşte.

În ziua aceea am avut norocul să am de-a face cu un om cu judecată, care a considerat că era mai raţional să nu rişte un scandal tocmai cu ocazia celebrării a cincizeci de ani de la stabilirea relaţiilor diplomatice între Republica Populară şi Franţa… Ca să am o şansă s-o întâlnesc pe doamna Ding, hotărâsem să-i fac o vizită în ianuarie. În fiecare primăvară, în ajunul zilei de 4 iunie, guvernul o trimite în vacanţă forţată

într-un hotel de pe insula Hainan, în sudul ţării, departe de jurnaliştii străini. Ca pe toţi cei care au o legătură cu „data sensibilă”. Ea face parte dintre acei chinezi înzestraţi cu un curaj excepţional care acceptă încă să stea de vorbă cu jurnaliştii fără să-şi ascundă deloc sentimentele. Cu coada între picioare în faţa şefului lor, poliţiştii „s-au mulţumit” să-mi hărţuiască asistenta cu tot felul de ameninţări la adresa ei şi a familiei ei. Dar le-a ţinut piept fără să se lase intimidată. După 17 ani de bravură în serviciul biroului de la Beijing al ziarului *Le Figaro*, reuşise să obţină ce-şi dorea: o viză pentru Canada… S-a urcat în avion şi a plecat fără regrete, având în vedere evoluţia ţării de la venirea la putere a preşedintelui Xi Jinping.

Totuşi, mulţi cetăţeni obişnuiţi se închid ca scoicile îndată ce un străin abordează un subiect sensibil, mai ales „şobolanii”, care riscă să fie evacuaţi din locuinţă. A-i convinge pe locatarii acestor subsoluri întunecoase, care pătează imaginea Beijingului, să-şi povestească viaţa este o adevărată provocare. Spre deosebire de alţii, care cred că au ceva de câştigat dezvăluind un scandal ale cărui victime sunt, ei au totul de pierdut dacă o fac.

Jurnalistul care îşi face meseria în China este condamnat la un joc permanent de-a şoarecele şi pisica cu autorităţile. Ca să aibă o şansă să facă un reportaj, trebuie să improvizeze cât mai mult şi să lucreze repede, sperând s-o ia înaintea autorităţilor… Ca în orice sistem birocratic, inerţia autorităţilor funcţionează uneori în favoarea noastră. Dar, când suntem prinşi cochetând cu un subiect tabu, refuzul este implacabil: un zid de politeţe. Poliţistul sau reprezentantul Partidului nu scapă niciodată ocazia să ne ofere un ceai, expulzându-ne cu blândeţe, cu promisiunea de a organiza „foarte curând” o agapă… pentru că

„acum suntem prieteni”. Ca să mă familiarizez cu oamenii-şobolani, va trebui să încalc regulile elementare ale muncii jurnalistice în China, întorcându-mă constant în acelaşi loc, ca să întâlnesc acolo aceleaşi persoane. Altfel nu am nicio şansă.

Un miracol! Iată-mă în faţa unui om care a petrecut zece ani din viaţă în fundul unei guri de canal. Fără să i-o mărturisesc, trebuie să-l conving să-şi crape carapacea care i-a permis să reziste atât de mult. Duoyou a reuşit esenţialul, o adevărată minune. În pofida aerului de diletant, aventura noastră l-a transformat deja într-un adevărat câine de vânătoare capabil să-l hăituiască, să-l scoată din bârlog pe „omul-şobolan” şi să-l convingă să se întâlnească cu noi.

Capitolul 3

Un şobolan de canal revine printre oameni

„Tot zburătăcind fără ţintă cum face o
muscă, ajungem întotdeauna să întâlnim un
şobolan mort sau o baligă de vacă”.

Lao She[1]

Wang Xiuqing îi cunoaşte bine pe poliţiştii chinezi, căci s-a jucat cu ei de-a şoarecele şi pisica timp de un deceniu. Au venit într-o dimineaţă rece din iarna anului 2008 în faţa gurii de canal care îi slujea drept casă de zece ani. Unul dintre oamenii în uniformă a scos câinele-lup din cuşcă şi l-a trimis să adulmece gaura. Apoi l-a băgat pe Wang în cuşca câinelui, ca să-l ducă la postul de poliţie din cartier. Republica Populară se afla în ajunul Jocurilor Olimpice – o operaţiune de seducţie mondială, vitrina Noii Chine într-un foc de artificii de cheltuieli extravagante care vizau intrarea ţării în clubul marilor naţiuni. Şi nici nu putea fi vorba ca nişte păduchioşi ca el să strice marea sărbătoare.

Are 54 de ani, o vârstă care le aduce majorităţii chinezilor respectul celor mai tineri. Îndrăznim să-l întrebăm dacă demnitatea sa a încasat o grea lovitură în ziua aceea. Cu

înfăţişare fragilă, cu ochi mici şi vioi, purtând un trening albastru nou-nouţ, Wang îşi ridică şapca de baseball ca să se scarpine în cap, apoi o reaşază puţin spre ceafă şi afişează un zâmbet jenat.

— În momentul acela nu mai aveam niciun dram de demnitate. Adevărul e că toată lumea caută demnitatea, dar demnitatea nu e pentru toată lumea.

Wang povesteşte totul cu aerul lui puţin descumpănit şi rătăcit. Îmi imaginez că aduce vag cu cel pe care îl avea când poliţiştii l-au băgat în cuşcă. Ce fiinţă omenească poate să suporte asta? Voi descoperi mai târziu un om ieşit din comun, căruia nu i-a fost ruşine niciodată de situaţia lui. Şi cred chiar că nu s-a lăsat niciodată în voia pornirilor sale.

Vreo treizeci de migranţi trăiau în gurile de canal vecine cu cea a lui Wang, în apropiere de hotelul Metropark Lido, o clădire situată într-un cartier luxos din districtul Chaoyang, cel mai mare din oraş, aflat în centru. În urma deciziei conducerii locale, au fost alungaţi fără întârziere într-o dimineaţă de ianuarie din 2014 şi canalele au fost blocate pe loc…

În mod paradoxal, a fost ziua norocoasă a lui Wang Xiuqing. Căci povestea lui ieşită din comun a atras atenţia postului de televiziune de stat CCTV, care a realizat un reportaj despre el. O universitate din Beijing i-a oferit o slujbă stabilă; e om bun la toate. Repară mesele şi scaunele, are grijă de grădinile campusului, revopseşte pereţii care se scorojesc. Facultatea îl plăteşte cu 3 000 de yuani (430 de euro) pe lună şi îi oferă masă şi casă… în subsoluri.

Poliţia din Beijing a sigilat uşa fostei sale locuinţe.

— Asta e, zice el, arătând o placă de beton de mărimea unei lespezi de mormânt. O alesesem pentru că era foarte bine

plasată, în apropierea staţiei de taxi. Şi fiindcă puteam să mă întind cât sunt de lung. Era un mic paradis iarna.

Gaura lui de şobolan e ascunsă la baza unui imobil din beton, un fel de buncăr cenuşiu enorm, neterminat de douăzeci de ani. Lui Wang nu i-a trecut niciodată prin minte să se instaleze acolo mai confortabil.

— Autorităţile nu mi-ar fi dat voie. Sunt paznici înăuntru, susţine el.

Timp de zece ani autorităţile s-au făcut că nu văd viaţa pe care a dus-o în gaura de canal. Dar ocuparea ilegală a unei clădiri neterminate însemna depăşirea unei linii roşii… o formă de nedreptate pe care Wang preferă să n-o comenteze. Altcineva aflat în situaţia lui, în Franţa, s-ar fi revoltat oare împotriva sistemului? S-ar fi găsit un sindicat sau o asociaţie care să-i apere drepturile? Singura certitudine: în China, aşa ceva este imposibil. Partidul Comunist nu tolerează nici cea mai mică contestare. Şi e mai uşor să găseşti militanţi pentru salvarea unor câini ameninţaţi cu lichidarea decât pentru a le veni în ajutor oamenilor zdrobiţi de sistem. Înalţii conducători ai PCC şi familiile lor au făcut avere convertindu-se la un capitalism sălbatic, cu protecţie socială aproape inexistentă. Şi, timp de trei decenii în care creşterea economică a fost de două cifre, au considerat batalioanele de *mingong*, muncitorii migranţi, o mână de lucru ieftină, indispensabilă pentru dezvoltarea economică. Wang este un caz extrem. Dar Partidul n-a ezitat să sacrifice milioane de vieţi, hărăzite mizeriei, dintr-o sete de îmbogăţire care a secat treptat idealurile comuniste.

— Nu mă pricep să vorbesc despre treburile guvernului, se justifică el, luând aerul celui mai mare idiot cu putinţă, cu maxilarul de jos puţin lăsat şi privirea pierdută.

— Felicitări, domnule Wang! Nu te-ai gândit să te faci actor?

Wang izbucneşte într-un hohot de râs zgomotos, după ce s-a prefăcut că nu înţelege. Folosind toate şiretlicurile agentului imobiliar abil, Wang laudă calităţile fostului său habitat situat la trei metri sub pământ. Iarna era totdeauna cald graţie canalizării care trecea pe-acolo... Nu contau vaporii toxici şi ţevile ruginite care puteau să facă explozie... Wang se laudă cu o sănătate de fier. Chiar dacă recunoaşte că respirase greu în puţul lui, pentru că era aer puţin. Umiditatea îl pătrundea până la oase. În încercarea de a lupta împotriva acestei calamităţi, întindea cuverturi pe jos, încropind o mică saltea. Dar se udau repede şi nu se uscau, răspândind apoi un miros persistent de mucegai. Prea mică pentru a fi locuibilă, gaura vecină era „echipată" cu o canalizare fierbinte, unde punea sticle cu apă la încălzit pentru când avea să se trezească. Umeraşe agăţate de pereţi îi slujeau drept dulap pentru puţinele lui haine. Şi aprindea pentru scurt timp o lumânare seara, ca să-şi facă bine culcuşul. Niciodată prea mult, ca să nu fie descoperit. Paznicii de la şcoala japoneză vecină îl ajutau să-şi încarce regulat telefonul mobil. Îşi făcea nevoile urgente într-o sticlă goală.

— Îndată ce corpul meu cobora în gaură, se adapta perfect şi alunga nevoile naturale mai importante, precizează el cu o anumită mândrie.

Micul tranzistor la care asculta ştirile şi piese de teatru radiofonice era singura lui armă împotriva singurătăţii. Căci Wang nu avea niciun contact cu vecinele care locuiau în gurile de canal din perimetrul său. Erau vreo douăzeci.

— Veneau din provincii îndepărtate din sudul Chinei. Nu le înţelegeam limba. Şi erau cerşetoare, parazite. N-aveau pic de mândrie.

— Făceai deci mai multe parale decât ele?

— Nu se poate face comparaţie, răspunde Wang cu calm. Cerşeau, pe când eu munceam zilnic ca să-mi hrănesc nevasta şi cei trei copii rămaşi în sat.

Wang Xiuqing face parte din generaţia roşie, care a crescut sub Mao Zedong şi a cunoscut toate zvâcnirile Republicii Populare, de la marea foamete până la deschiderea economică şi dezvoltarea nebunească, trecând prin Revoluţia Culturală. Aparţine deci primei generaţii de *mingong*, cunoscută pentru capacitatea ei de „a înghiţi amărăciunea”, conform unei expresii chineze. Timp de zece ani, a înghiţit râuri de băutură amară, fără să crâcnească vreodată. Wang se trezea la ora 3 dimineaţa. Atunci încep să sosească taxiurile de noapte la staţia din vecinătate. Şi Wang se apuca de spălatul taxiurilor, pentru care primea între 5 şi 7 yuani (0,70-1 euro) de autovehicul.

— Controlorii soseau începând de la ora 8 şi atunci trebuia să mă ascund, pentru că e o muncă ilegală, povesteşte el. Dar cunoşteam câteva zeci de şoferi, care îmi dădeau de lucru. Spălam taxiuri până la amiază.

Apoi, Wang îşi propunea serviciile particularilor. Spălarea autovehiculelor lor era mai bine plătită (între 10 şi 15 yuani). Dar clienţii erau mai puţin permanenţi. În zilele bune, Wang ajungea să câştige între 80 şi 100 de yuani. La sfârşitul lunii aduna 2 000 de yuani (300 de euro). Se mulţumea în general cu o masă pe zi.

— Bişniţarii vindeau mâncarea neconsumată destinată muncitorilor de pe şantierele vecine. Pentru 5 yuani aveam zilnic orez şi legume. Uneori, şi puţină carne, pentru 1-2 yuani în plus.

În unele ierni, când temperatura oscila între –20 şi –10 °C câteva săptămâni, Wang trebuia să facă eforturi ca să iasă afară.

— Aveam mâinile roşii şi umflate, pline de degerături, zice el arătând cicatricele. Dar, dacă rămâneam în gaură, însemna să mor de foame şi să-mi abandonez familia. Îmi petreceam timpul luptând cu frigul, ţopăind pe loc şi bând apă călduţă. Când era prea ger şi nu mai rezistam, mă refugiam în micul meu paradis, la căldură. Şoferii veneau să mă caute ca să-mi dea de lucru.

Gândindu-mă la scurtele mele trasee parcurse cu bicicleta electrică, în dimineţile de iarnă, de la apartament la birou, mă cuprinde admiraţia pentru Wang. După zece minute, în ciuda hanoracului gros care mă proteja de vântul rece, ajungeam îngheţat în căldura plăcută a turnului modern unde lucrez. A înfrunta un asemenea frig este o faptă de eroism.

În acea dimineaţă de primăvară, un vânt răcoros a măturat poluarea care acoperă oraşul o bună parte din an, făcând loc unui cer albastru. Tremurând de frig în faţa gurii de canal, mi-e greu să-mi imaginez cum poate o fiinţă omenească, în secolul XXI, să trăiască în condiţii atât de grele. Ce bărbat, ce femeie ar fi rezistat în Europa într-o gură de canal pe timp de ger, zece ierni la rând, fără să renunţe la toate? Şi fără să se plângă de propria condiţie, păstrându-şi speranţa şi hotărârea? Verile erau şi mai epuizante decât iernile. Din cauza căldurii sufocante, a umidităţii şi a ploilor, „micul paradis” devenea un infern. Wang se muta atunci în stradă, căutând peluzele cu iarbă deasă în zilele caniculare şi podurile ca să se adăpostească când peste Beijing se abăteau ploi diluviene.

— La început era uşor, îşi aminteşte el. Se putea dormi în parcuri. Dar, de la Jocurile Olimpice, noaptea sunt peste tot paznici care ne alungă de pe spaţiile verzi. Iar poliţiştii nu ne lasă să dormim pe stradă. Se simt foarte puternici şi-i doare în cot de drepturile omului.

Beijingul nu este Calcutta sau New Delhi. Turiştii şi profesorii universitari aflaţi în trecere prin capitala chineză constată întotdeauna absenţa bidonvilurilor, spre deosebire de marile oraşe din India sau din ţările în dezvoltare din Asia. Sărăcia este ascunsă aici sub pământ. Şi când se aventurează la suprafaţă, este condamnată la epuizare. Ca să-i permită guvernului său să salveze aparenţele, Wang petrecea nopţi întregi rătăcind pe străzi înainte de a se prăbuşi câteva minute pe un petic de iarbă, ca apoi să fie alungat de un poliţist. Corpul lui era în mod constant dominat de oboseală. Timpul i se părea şi mai lung decât în zilele geroase de iarnă.

Uneori, un şofer de taxi milos îl lăsa să doarmă câteva ore pe bancheta din spate a maşinii sale.

— Puţinii taximetrişti ale căror maşini nu rulau toată noaptea şi care mă cunoşteau destul de bine îmi încredinţau cheile. Dormeam câteva ore înainte să spăl autovehiculul ca să-l predau curat dimineaţa.

Wang se defineşte singur ca un bun patriot. Dar sistemul l-a împins în zonele cenuşii, condamnându-l să facă echilibristică între legalitate şi toleranţa moderată a poliţiştilor. Wang a avut întotdeauna grijă să nu calce strâmb.

— Deseori am fost chinuit de foame, zice el. Dar niciodată n-am furat: niciun yuan, nici măcar un măr sau un ou de pe tarabele din pieţe. Pentru că, deşi câştigam puţin, eram singura

sursă de venit a familiei mele. Dacă aş fi ajuns la închisoare, ei n-ar mai fi avut ce mânca. Şi apoi, furtul e o ruşine.

Au trecut aproape doi ani de când şi-a schimbat viaţa. Dar Wang spune, fără ezitare, că ar avea puterea să reia acea viaţă chiar de mâine dacă ar fi nevoie. Taximetriştii îl salută claxonând.

— Hei, Xiuqing, huzureşti? îl întreabă un şofer întinzându-i o ţigară.

— Păi cum! Zac în pat până la 7 în fiecare dimineaţă. Dar pe tine te-a lăsat patronul până la urmă să dormi noaptea?

— Băftosule! Aiurea! Acum trag de la miezul nopţii până la amiază. O porcărie.

În pofida atitudinii sale modeste,Wang a devenit un fel de erou. Este o vedetă a puternicelor reţele sociale chineze. Dar destinul lui nu a fost schimbat în mod radical de internet, aşa cum ar fi putut să fie în Statele Unite sau în Franţa.

Wang estimează că în zece ani a economisit 36 000 de yuani (5 108 euro) trăind în gura lui de canal. În subsolurile din Beijing, chiriile încep de la 300 de yuani (42 de euro) pe lună. La această sumă, locatarii sunt încă departe de a trăi într-o locuinţă „decentă”. Totuşi, Wang n-a gustat niciodată din roadele sacrificiului său. Prea sărac ca să se căsătorească cu mama copiilor lui, s-a resemnat să facă pasul când un prieten i-a explicat că, după cinci ani de căsătorie, ar putea să beneficieze de drepturile de rezidenţă în Beijing. El e originar din provincia Hebei, vecină cu Beijingul. Din această cauză, permisul lui de rezidenţă, *hukou*, este legat de provincia de origine şi nu beneficiază de protecţie socială, nici de asigurare de sănătate gratuită la Beijing. După ce s-a căsătorit, Wang s-a înregistrat împreună cu fiul şi cele două fiice.

Atunci, autorităţile locale i-au dat o amendă de 70 000 de yuani (9 932 de euro) pentru că încălcase de două ori politica chineză a copilului unic. Nu i-a trecut niciodată prin minte să denunţe această nedreptate. A supravieţui în jungla urbană a Beijingului la capătul de jos al scării sociale este un exerciţiu complex, care cere o capacitate de adaptare extraordinară, dublată de un simţ inepuizabil al fatalismului. Căci a te revolta înseamnă să rişti să stai la închisoare, să-ţi vezi prietenii şi vecinii întorcându-ţi spatele de teama autorităţilor. Înseamnă să-ţi condamni familia să moară de foame.

— Sistemul e aşa cum e, se mulţumeşte să constate Wang pe un ton neutru. Nu-i nici bun, nici rău. Nici drept, nici nedrept. Orice *mingong* ştie regula jocului dinainte de a veni la Beijing. Ne aflăm aici pentru că nu mai e de lucru în satele noastre şi aici putem câştiga destui bani ca să avem o viaţă confortabilă în sat. Toată lumea câştigă. Şi patronii care ne dau salarii mici, şi noi, chiar dacă trăim în condiţii proaste.

Copiii sunt pentru el prioritatea absolută şi totodată motorul vieţii sale, scopul tuturor sacrificiilor.

— Când sunt un nimic în gaura mea de canal, mă gândesc la ei. Ei sunt demnitatea mea. Singurul meu scop este să le pot oferi o educaţie care să le permită să aibă o viaţă mai bună.

Ideea de a ne prezenta casa familiei şi satul lui, Yaoling, situat la 90 de kilometri nord de Beijing, în districtul Huairou, nu prea l-a entuziasmat.

— Casa mea e o ruină. Nu vei putea sta jos la masă, n-am destule scaune, mă prevenise el, sperând să mă descurajeze.

Un argument-şoc l-a convins în cele din urmă pe Wang:

— Te vom duce cu maşina. Vei economisi 50 de yuani, cât ai da la autobuz.

Wang Xiuqing stă de două ori pe an câte o săptămână cu familia lui, cu ocazia Anului Nou chinezesc, în februarie, şi în „săptămâna de aur” liberă, care urmează sărbătorii naţionale din octombrie. În restul anului, reuşeşte uneori să-şi vadă familia câte un weekend, când nu are de lucru la universitate şi îi rămân ceva bani pentru călătorie. De când a obţinut slujba la facultate, remunerată cu 3 000 de yuani pe lună, inclusiv masă, Wang reuşeşte să facă deplasarea mai des.

După ce trecem de Huairou şi de satul lui ultramodern, construit pentru şefii de stat străini veniţi să asiste la summitul APEC[2] din toamna anului 2014, maşina coteşte spre un drumeag şerpuit de munte. Wang nu ezită să laude estetica acelor construcţii luxoase, considerând că centrul de conferinţe cu vedere spre Marele Zid Chinezesc pune în valoare imaginea ţării şi a permis crearea de locuri de muncă. Dar, brusc, se simte rău. Wang, care nu obişnuieşte să facă traseul cu automobilul, s-a lipit de fereastra întredeschisă. Îmi zic că a sărit iar peste micul dejun ca să facă economie. Şi mă simt jenat gândindu-mă la tartina cu unt şi la iaurtul natural pe care le-am mâncat în apartamentul meu confortabil. Wang va accepta până la urmă să facă restul traseului pe scaunul din faţă al autovehiculului… După ce trecem de Marele Zid, apare satul lui. Cuibărită între munţi, strada principală, asfaltată, are pe margine un singur magazin general, dispunând de puţine atuuri pentru a satisface consumatorul modern din Beijing. Case cenuşii, amărâte sunt aliniate pe străduţele adiacente din laterit.

Fisurată de jos până la tavan, mica magherniţă din piatră cu trei încăperi îşi „respectă toate promisiunile”. Wang n-a exagerat: acoperişul stă să-i cadă în cap. Curtea modestă e năpădită de un morman de legături de coceni de porumb, folosiţi pentru încălzire pe timpul iernii. În interior, tavanele sunt murdare de funingine. Haine şi gamele cu resturi de mâncare zac pe podeaua din beton a încăperii principale. Pereţii de carton presat se bombează şi par gata să se prăbuşească. Micul televizor, branşat direct la reţeaua electrică, are deasupra o poză a lui Mao pe care soţia lui Wang, Peng Xuiling, are grijă s-o schimbe în fiecare an, după cum recomandă Partidul Comunist Chinez, deşi costă… Chiar şi într-o sărăcie lucie, teama de a ieşi în evidenţă e omniprezentă. Iar fidelitatea faţă de Partid trebuie să fie manifestată cu ostentaţie, chiar dacă e doar o aparenţă.

Îmbrăcată cu un trening verde ros până la urzeală şi purtând în picioare nişte papuci chinezeşti tradiţionali găuriţi, Peng are un păr care îi ajunge până la glezne. La fel ca fiicele ei, n-a văzut niciodată foarfeca unui frizer. Cu faţa şi mâinile stacojii, se deplasează cu greu din cauza unor probleme de circulaţie. Mândră în pofida condiţiei sale modeste, Peng se lasă greu când e vorba să afişeze viaţa sărăcăcioasă a familiei. Însă totul devine aproape un joc când trebuie să descrie coexistenţa cu şobolanii. La Beijing, de mai bine de zece ani, viaţa zilnică a soţului seamănă cu aceea a unui om-şobolan. În casa lui de la Yaoling, adevăratele rozătoare o duc împărăteşte.

— Mizerabilii ăştia de şobolani ne-au invadat casa. Uitaţi-i! exclamă ea deschizând uşa frigiderului plin de hârţoage şi fără niciun aliment. Aici ne ţinem toate documentele importante,

pentru că şobolanii încă n-au descoperit cum să intre. În alte părţi, rod tot.

Peng ne invită să vizităm casa şi ne arată găurile de la baza pereţilor. Până la un metru de sol, rozătoarele au transformat magherniţa în şvaiţer, prin care trec cum au chef. Sacii de 10 kilograme cu porumb şi orez sunt aşezaţi pe o masă din mijlocul camerei părinţilor. Şobolanii au ros păturile electrice oferite într-un gest caritabil de universitatea la care lucrează Wang ca să-şi protejeze familia de frig. Se văd firele, care riscă oricând să facă scrum întreaga casă. Dar Peng continuă să le branşeze la curent ca şi cum nu ar fi nicio problemă.

— Nu vă daţi seama. Iarna e pur şi simplu prea frig, susţine ea, mimând gestul de a-şi încălzi corpul. Copiii nu se pot mişca din pat; acolo îşi fac temele, mănâncă, se joacă şi dorm. Nu reuşesc să se încălzească săptămâni în şir.

Camera copiilor, ca şi cea a părinţilor, are un pat tradiţional chinezesc făcut din cărămizi, având deasupra o scândură şi fiind încălzit de o sobă. Totuşi, combustia slabă a pănuşilor degajă doar atâta căldură cât să nu îngheţe. Cei trei copii recunosc, râzând, că s-au obişnuit să simtă şobolanii alergându-le pe faţă în timp ce dorm. Au feţele negre de jeg, ca şi mâinile, iar hainele lor jerpelite sunt pline de pete. O gaură şi un lighean de plastic, ascunse după o prelată în fundul curţii, servesc drept toaletă, baie şi spălătorie de rufe. Toaleta sumară se face acolo, cu apă rece. Mai puţin iarna. Familia îşi oferă atunci luxul câtorva lighene cu apă călduţă, ca să nu îngheţe instantaneu.

Wang îmi oferă ceai verde într-un pahar din sticlă termorezistentă plin de pete şi unsuros. Luându-l şi observându-l discret, îmi amintesc robinetul ruginit de la bucătărie. Duoyou, care îşi aduce aminte de discuţiile noastre

despre apele poluate din China şi conţinutul lor de metale grele ce nu dispar la fierbere, mă priveşte zâmbind ironic. Ştiu că aşteaptă să vadă dacă voi îndrăzni să beau ceaiul în timp ce suflă în lichidul fierbinte. Încerc să mă liniştesc gândindu-mă că Wang şi familia lui sunt totuşi în viaţă. Apoi iau înghiţituri mici din băutura amară. După aceea, îmi amintesc de o invitaţie la masă. Resturile împrăştiate în farfuriile lăsate pe jos, lipsa oricărei forme de igienă mă îngreţoşează. Imaginile şobolanilor chefuind în casă nu-mi dau pace. Acum e rândul meu să fiu cuprins de greaţă. Mă obsedează o întrebare: dacă au pregătit o masă, cum să refuz?

Ştiu de pe-acum că odraslelor mele le va fi greu să mă creadă când le voi povesti această vizită. Deşi cunosc China de mai bine de un an, cum şi-ar putea imagina o astfel de mizerie, ei, care au parte de viaţa confortabilă a copiilor unui expatriat european? Când am venit de la Berlin, unde locuiserăm cinci ani, în septembrie 2013, Antoine, fiul meu, a fost impresionat de maşinile de lux, care erau mai numeroase pe străzile din Beijing decât în capitala germană. Cum să le povestesc despre nedreptăţile pe care le suferă copiii lui Wang fără să am aerul unui propagandist periculos care vrea să-i determine să fie mai silitori la şcoală?

Cei trei copii ai lui Wang sunt elevi străluciţi. Peng Yuxue, de 17 ani, fiica cea mare, este prima din clasă. Visa să se angajeze în poliţie. Dar asta nu se va întâmpla, deşi i-ar fi fost uşor, din cauza unor afurisiţi de 4 centimetri care vor strica totul. Yuxue are doar 1,61 m. Ca să fii primită în poliţie, trebuie să ai cel puţin 1,65 m. Va fi aşadar cadru didactic. Tânăra liceană ezită între engleză, materia ei preferată, cu toate că pronunţă cu greu orice cuvinţel în limba lui Shakespeare, şi chineză. Îşi arată cu

mândrie trofeele: premiul întâi la engleză, chineză şi sport şi colecţii de truse complete primite începând din clasele mici ca recompensă pentru rezultatele bune. Nu le-a scos niciodată din ambalajul de plastic şi le păstrează ca pe nişte comori.

Discuţia despre viitorul copiilor o copleşeşte de emoţie pe mamă. Chipul ei cu frumuseţea ofilită de încercările vieţii se umple de lacrimi.

— Să fii profesor e o meserie bună. Va avea un salariu bun şi vacanţe. Îi va putea ajuta şi ea pe cei aflaţi în nevoie.

Wang e mai rezervat în privinţa şanselor copiilor. Totuşi, când vine vorba despre soarta lor, lasă deoparte prudenţa şi în vorbele lui răzbate amărăciunea legată de China modernă.

— Suntem prea săraci ca să le facem cadouri funcţionarilor, profesorilor şi rectorilor de universitate. Intrarea ei în învăţământul superior nu depinde numai de rezultatele la învăţătură. Bogaţii pot să-şi trimită copiii la universitate chiar dacă sunt nişte nulităţi. E de-ajuns să strecoare plicuri cui trebuie. Ţara asta e cangrenată de corupţie. Iar oamenii ca noi, săracii, sunt primele victime, pentru că e nevoie de bani ca să te aperi. Dacă fiica mea termină facultatea cu rezultate bune, va avea nevoie apoi de *guanxi* (relaţii) ca să obţină un post bun. Şi, acolo unde există *guanxi*, sunt întotdeauna bani în joc. Dacă Mao ar mai trăi, n-ar fi atâţia funcţionari corupţi. Şi n-ar fi diferenţe atât de mari între salariile săracilor şi ale bogaţilor. Pe vremea lui Mao, eram săraci şi ne era uneori greu să ne hrănim. Dar eram toţi egali. Azi, toată lumea mănâncă pe săturate, dar prea mulţi funcţionari n-au fost în stare să-şi înfrâneze pofta de bani. Lăcomia le-a luat minţile. Sunt prea mulţi care au făcut averi peste noapte, în timp ce oamenii

simpli au fost abandonaţi la marginea drumului. Funcţionarii care sunt deja foarte bogaţi continuă să fure.

Soţia îi dă dreptate clătinând mereu din cap. China modernă cultivă amnezia colectivă. Au fost uitate nenorocirile provocate de Marele Cârmaci: Marele Salt Înainte, care s-a soldat cu marea foamete, Revoluţia Culturală şi milioanele ei de morţi... Dar, oarecum buimăcit de atâta imprudenţă în faţa unui străin, Wang Xiuqing se întrerupe brusc. Circumspect, spune că îmi face aceste confidenţe pentru că n-a descoperit la mine ostilitate faţă de China, deşi sunt străin. Ca să-i câştig încrederea, mă abţinusem de la orice comentariu nepoliticos faţă de regim. Totuşi, întrebările mele care acţionau ca o oglindă ce îi reflecta condiţia, apoi întrebările despre sentimentele pe care i le inspira asta ar fi considerate deosebit de subversive de orice cadru al Partidului.

După un moment de tăcere, Wang adaugă o notă pozitivă:

— Din fericire, am încredere în preşedintele nostru Xi Jinping, care a înţeles problemele Chinei şi corectează excesele datorită luptei sale împotriva corupţiei. A repus China pe drumul cel bun. Dacă n-am fi avut deschiderea economică a lui Deng Xiaoping, succesul de azi al Chinei n-ar fi fost posibil. Condiţiile de viaţă sunt totuşi mai bune. Toată lumea mănâncă pe săturate şi poate să stea iarna la căldură.

Hrănită din leagăn cu propaganda oficială, Yuxue sare în ajutorul tatălui ei. Laudă solidaritatea societăţii chineze, dând ca exemple la grămadă o întreprindere chineză care a ajutat-o să urmeze şcoala după reportajul difuzat de CCTV, vecinii care au donat haine sau profesorii care au oferit un televizor familiei, pentru ca ea să poată face pentru şcoală o compunere despre un celebru serial TV chinez, la fel ca toţi colegii de clasă.

Yuxue se însufleţeşte când vorbeşte despre tatăl ei. Povesteşte cu admiraţie cum l-a vizitat într-o zi, împreună cu sora şi fratele ei, la gaura de canal din Beijing. Fetiţa coborâse cu greu, prinzându-se cu mânuţele şi alunecând cu stângăcie pe pereţi, apoi se întinsese în locul lui. Incomodată de umiditate şi chinuindu-se să respire, nu zăbovise prea mult. Dar abia când văzuse reportajul de la televiziunea publică descoperise cu adevărat viaţa tatălui ei.

— Am fost foarte emoţionată, zice ea. Nu mi-am dat seama până atunci cât de mari erau sacrificiile lui.

Peng Xuiling îşi ascultă fiica şi, nemairezistând, izbucneşte în lacrimi.

— Wang nu câştigă mulţi bani, spune ea între două hohote, dar e cel mai bun soţ şi cel mai bun tată. Acum, când nu mai pot să cultiv peticul nostru de pământ din cauza picioarelor care mă dor rău de tot, vine mai des acasă ca să se ocupe de el.

Chinuită de durere, Peng nu se tratează pentru că nu are bani. Mica clinică din Huairou nu este îndeajuns de bine dotată şi cei doi soţi nu-şi permit să consulte un specialist din Beijing.

Wang nu ezită nici o clipă când îl întreb care e principala problemă a Republicii Populare, în afară de corupţie.

— Ambiţiile teritoriale ale vecinilor Chinei sunt o adevărată ameninţare. China nu este încă suficient de puternică. Trebuie să devină o ţară măreaţă ca să nu se repete nenorocirile din trecut.

Propaganda naţionalistă face minuni. Când nu au mintea ocupată de un scandal care le afectează direct viaţa – poluarea, confiscarea de terenuri, scandalurile alimentare nefaste –, chinezii ajung să-şi uite adevăratele probleme, ilegalităţile noii societăţi chineze. Ştirile difuzate de mass-media şi serialele de

televiziune întreţin rana şi umilinţele legate de invazia japoneză din cel de-al Doilea Război Mondial. Iar ei sunt gata să se sacrifice pentru marea cauză a ţării.

Peng Yumei, fiica mai mică a lui Wang, are 16 ani şi nu şi-a găsit încă vocaţia. Obsedat de balonul rotund, vedetă a echipei locale de juniori, fiul, Peng Yushuai, are 14 ani şi visează să ajungă fotbalist profesionist.

Wang n-a fost la şcoală mai mult de şase-şapte ani. Nu-şi mai aminteşte exact. Pentru el, „visul chinez" este să-şi vadă copiii continuându-şi studiile, ceea ce le-ar asigura o meserie stabilă.

— Înainte, nu îndrăzneam să ne imaginăm altă viaţă. Dar azi toţi chinezii au visul lor. Eu visez pur şi simplu să trăiesc din ce în ce mai bine.

S-a scurs deja mai mult de jumătate din zi. Luându-ne cu vorba, n-am văzut că a trecut ora mesei. Îi fac semn lui Duoyou că e timpul să pornim înapoi spre Beijing dacă vrem să ajungem acasă înainte de lăsarea nopţii. Citesc uşurarea în privirea lui. Nici el nu ţinea să rămână la masă în acea cocioabă lipsită de orice confort. După ce m-am scotocit prin buzunare şi l-am consultat pe Duoyou, îi întind lui Wang un teanc de bancnote. Încearcă să refuze.

— E o mică contribuţie la educaţia copiilor. Ia banii pentru ei. Cumpără-le cărţi, zic eu, punând banii în mâna soţiei sale, care îi acceptă fără să discute.

Au urmat strângeri de mâini, îmbrăţişări călduroase şi promisiuni că ne vom revedea. Urc din nou în maşina confortabilă şi călduroasă condusă elegant de Duoyou şi, după câteva viraje, legănatul ei mă face să mă cufund într-un somn adânc, în timp ce ne îndepărtăm de viaţa aceea de coşmar. Bântuit de vise stranii, în care îmi văd copiii în zdrenţe fugăriţi

de şobolani enormi, mă trezesc tresărind pe a treia şosea de centură a Beijingului. Uşurat că am scăpat din acea lume ciudată, regăsesc cu plăcere familiaritatea modernă a clădirilor luminoase ale Centrului de Afaceri din Beijing.

1. Lao She (1899-1966), celebru scriitor chinez din perioada modernă (n.tr.).
2. Asia-Pacific Economic Cooperation (n.tr.).

Capitolul 4

Adăpostul de la Julong Garden

„Lucrurile vechi trebuie lăsate şobolanilor.”

Marcel Aymé

„Cu New Yorkul s-a terminat, Beijingul va fi noul centru al lumii”, îi spusesem fiicei mele, Joséphine, ca s-o conving să mă urmeze în China în 2013… Am descoperit în subsolurile de la Julong Garden (Grădina Dragonului), reşedinţa în care ne-am instalat, locuinţe muncitoreşti pline de *mingong*. Cei mai mulţi sunt căsătoriţi. Dar numai soţii care se ocupă de întreţinerea reşedinţei locuiesc împreună. Ceilalţi trăiesc un celibat forţat. Bărbaţii, cu feţe negre, muncesc pe şantierele de construcţii din împrejurimi. Femeile, cu cearcăne mari, fac curăţenie în restaurantele şi barurile din cartierul Stadionului Muncitorilor (Gongti). Muncesc la suprafaţă între orele 11 şi 17, apoi de la 21 la 6 dimineaţa. Restul timpului, dispar sub pământ.

Ca mai toţi cei care locuiesc la Julong Garden, nu bănuiam existenţa acestui univers paralel sub noi, la câţiva paşi de localurile de noapte cele mai moderne şi mai în vogă din China şi din Asia, care se găsesc în cartierul nostru. Orbită de faţa modernă a Beijingului, de facilitatea vieţii şi libertatea

aparente, care îi permit, printre altele, să frecventeze locuri de distracţie nocturne ale căror porţi i-ar fi fost închise la vârsta ei la Paris, lui Joséphine îi este greu să-şi imagineze că o lume a tenebrelor s-a dezvoltat chiar aici, sub apartamentul nostru. Am descoperit-o abia după un an, întâmplător, în cursul acestei anchete… China este o ţară a contradicţiilor violente. Căutând bine, găseşti deseori o altă realitate, exact opusul celei dintâi şi care o contrazice în această ţară unde aparenţele pot fi înşelătoare. La vremea lui, pasionat de Republica Populară, predecesorul meu, Jean Leclerc du Sablon, care i-a urmărit de foarte aproape evoluţia începând de la deschiderea economică, spunea că era „imperiul prafului în ochi”. Din acest punct de vedere, ţara s-a schimbat foarte puţin.

— Ai dreptate, aici chiar e New York, conchide Joséphine după ce m-a însoţit în subteranele Beijingului. Dar nu Manhattanul din secolul XXI, ci acela de la sosirea imigranţilor pe Ellis Island la sfârşitul secolului al XIX-lea. Manhattanul drojdiei societăţii, al mizeriei îndurate pentru a trăi visul american. Diferenţa e că nu se ştie care este visul chinez. Nici măcar nu se ştie dacă chiar există aşa ceva.

Imaginea e puţin forţată. Totuşi, complexitatea Chinei te face să-ţi pierzi echilibrul. Nu sunt scutit nici eu de acest sindrom. Certitudinile de azi şi sentimentul că ai înţeles în sfârşit ceva din ţara asta sunt spulberate mâine de o altă realitate văzută dintr-un alt unghi. Azi sunt fascinat de reuşita unui miliardar deschis ideilor occidentale sau de inteligenţa, curiozitatea şi nivelul de conversaţie în engleză ale tinerilor elevi-model din Shanghai, cei mai buni după un clasament PISA, sau de setea de prosperitate a claselor de mijloc chineze, al căror confort material pare să fi pus între paranteze aspiraţiile politice. A

doua zi sunt frapat de violenţa inegalităţilor, considerate un rău necesar şi temporar de Partidul Comunist, care domneşte în mod absolut peste ţară. Întâlnirile cu ţărani expropriaţi din Guangdong (Canton) în beneficiul unor dezvoltatori înhăitaţi cu cadre locale corupte ale Partidului sau discuţiile cu economiştii chinezi care spun că nivelul de dezvoltare va stagna fără democratizare îmi trezesc noi îndoieli. Familiarizarea mea treptată cu oamenii-şobolani le întăreşte. „Şobolanii" nu sunt oare nişte culi ai Chinei moderne? De altfel, evocarea sorţii lor acţionează ca o puternică otravă care zdruncină certitudinile celor mai entuziaşti „sinoptimişti".

Efectul de incredulitate, dublat de o tulburare difuză, apare garantat de fiecare dată când cedez plăcerii vag perverse de a-i informa pe rezidenţii de la Julong Garden care nu sunt chinezi că o lume a sărăciei s-a dezvoltat sub apartamentele lor confortabile.

— Dar unde sunt „şobolanii" tăi, că nu se văd niciodată? întreabă ironic o vecină franţuzoaică.

— De unde vin oamenii ăştia? Ce fac sub pământ? Cum trăiesc? Au bucătării, au băi? turuie alta.

O franţuzoaică din altă reşedinţă colonizată de străini îmi cere să organizez o vizită în grup „insolită" în subsolul meu ca să descoperim acel Beijing ascuns. Stupefiat, îi dau o replică de un umor cam brutal, sancţionată de un râs jenat:

— Bineînţeles. Şi eu voi aduce pungile cu alune ca să-i puteţi hrăni. O să fie la fel de distractiv ca la grădina zoologică.

Un simplu buton de ascensor: atât desparte lumea noastră obişnuită – în care am recreat un confort ca în Occident în pofida unui uşor parfum de exotism chinezesc – de universul

acelor „morţi vii”. Dragonul de la Julong şi-a pierdut de mult strălucirea. Prezentată ca o „reşedinţă de lux” de agenţii imobiliari chinezi, Julong Garden are toată eleganţa unui bloc de locuinţe cu chirie mică din suburbiile pariziene din anii 1970. Intrarea „şobolanilor” se află în clădirea nr. 7. În imobil se găsesc filiala locală Greenpeace, la etajul al doilea, birouri ale unor agenţii media străine şi un club de investiţii. Butonul B2 îi duce pe vizitatori spre subsol. Uşile ascensorului se deschid spre un hol cu pardoseala de un alb îndoielnic, scăldat într-o lumină albicioasă care pâlpâie. O canapea neagră, veche, plină de praf e pusă pe muchie. Cutii de carton sunt îngrămădite una peste alta. La prima vedere, nimic nu indică vreo prezenţă omenească. După câţiva paşi, descoperi sfori întinse în toate ungherele, pe care sunt puse la uscat şosete, chiloţi, cămăşi şi pantaloni. Hainele obişnuite se amestecă cu uniformele de lucru: bluze albastre sau gri ale acelor *ayi* care se ocupă de curăţenie, costume de chelneri, salopete de muncitori… Eşantionul profesiilor prost plătite din marile oraşe chineze este aproape complet.

Muncitorii sunt înghesuiţi câte 40 într-un mare dormitor întunecos cu podeaua de beton, unde sunt aliniate paturi metalice suprapuse. Vreo 15 femei de serviciu, care muncesc într-un local de noapte de la Stadionul Muncitorilor, rezervat tinerilor bogaţi din Beijing, împart un dormitor închiriat de patronul lor. Aliniate lângă pereţi, paturile lor suprapuse ocupă întreaga încăpere. Cei zece angajaţi ai unui restaurant din cartier locuiesc în capătul culoarului, pe cheltuiala proprietarului. Preţurile locuinţelor de la suprafaţă din centrul oraşului, dar şi necesitatea de a sta în apropierea locului de muncă, pentru a face faţă programului extenuant fără să se

epuizeze în drumuri interminabile, i-au împins să accepte aceste condiţii de viaţă. Un miros urât, dar intens dulceag devine tot mai puternic pe măsură ce te apropii de grupul sanitar. O singură încăpere mixtă, neluminată, împărţită în două de un simplu perete şi deservită de un culoar comun, cu două chiuvete pentru toţi locatarii. În partea rezervată femeilor, patru cabine individuale. În partea rezervată bărbaţilor, patru pisoare şi trei WC-uri turceşti care degajă un miros puternic. Nu există duş, nici sursă de apă caldă. Fiecare dintre cei 70 de locatari se descurcă cu câte un lighean din plastic, umplut cu apă la robinetul de la WC.

După o jumătate de oră, eu şi Duoyou, prietenul chinez care joacă rolul de interpret ca să suplinească modestele mele cunoştinţe de mandarină, suntem chinuiţi de aceeaşi obsesie: să urcăm la suprafaţă ca să respirăm puţin aer curat. Afară, cele 300 de micrograme de particule PM 2,5 pe metru cub, un nivel de poluare care ar fi dus la închiderea imediată a Bulevardului Periferic al Parisului, par aproape respirabile în comparaţie cu atmosfera de la subsol. La cotitura unui culoar, cineva ne opreşte din fugă.

— V-aţi rătăcit! E prima dată când întâlnesc aici un locatar de sus! exclamă, zâmbind cu toată gura, Zheng Yuanchao, cel care se ocupă cu strângerea deşeurilor şi cu întreţinerea în imobilul nostru. Niciun rezident chinez nu s-a aventurat aici… Aşa că nu mi-aş fi închipuit niciodată să dau peste un *laowai*.

Zheng, un bătrânel încântător originar din provincia Hubei, nu uită să adreseze un *nihao* (bună ziua) sincer şi călduros oricărui *laowai* întâlnit pe aleile de la Julong. Este un contrast plăcut cu felul de a se purta al celor din Beijing. În prima lună a

şederii noastre la Beijing, zâmbetul lui binevoitor a fost o oarecare îmbărbătare pe când ne căutam reperele în acest megalopolis atât de vast şi de populat. Se impune deci o explicaţie.

— Strâng informaţii pentru o carte despre oamenii care locuiesc în subsolurile Beijingului, zic eu, rugându-mă cerului ca asta să nu-l sperie.

Experienţele precedente m-au învăţat că a-ţi dezvălui aşa de direct intenţiile în China înseamnă să rişti să te loveşti de un zid de tăcere.

Continui:

— Nu credeam că există oameni care trăiesc sub pământ şi aici, la Julong. Am coborât. Şi am descoperit acest labirint cu adevărat incredibil. Aici se află vestiarele voastre?

Domnul Zheng ridică degetul mare şi pe faţa lui apare o expresie aprobatoare.

— *Hao hao hao* (bine, bine, bine). E un subiect foarte bun. Când se vorbeşte despre Beijing, toată lumea este obsedată de poveştile despre reuşite, de blocurile-turn din sticlă, de bani şi maşini frumoase. Dar nimeni nu pomeneşte nimic despre viaţa noastră de sub pământ.

— Deci locuieşti aici? Poţi să-mi arăţi locul?

— O clipă! Iat-o pe soţia mea.

I se adresează:

— Domnul este un mare scriitor francez, zice el, ignorând, voit sau nu, faptul că abilităţile mele literare se limitează la articolele publicate în ziare. Scrie despre situaţia oamenilor din subsol. Vrea să vadă cum trăim.

Soţia, Liu Shuzen, lucrează şi ea la întreţinerea imobilului nostru împreună cu bărbatul ei. E uşor încruntată, se simte că

uimirea provocată de prezenţa mea i-a stârnit o anumită nelinişte. În cele din urmă, soţii mă conduc spre bucătărie. Se apropie ora mesei şi chinezii nu glumesc cu convivialitatea, chiar dacă trăiesc într-o bortă. La capătul unui culoar, în dreapta, o uşă barată cu un grilaj metalic greu dă spre garaj. Bine luminate de neoane, locurile de parcare, curate-lună, primesc limuzinele Mercedes şi automobilele Audi sau Porsche ale proprietarilor bogaţi. În stânga, o scară de beton întunecoasă le permite locatarilor din subterane să ajungă la bucătăriile de la primul subsol. La capătul unui mic culoar, patru bucătării se înşiră una după alta lângă parcare… Ţevile de eşapament ale maşinilor de lux şi fumul lor toxic sunt pe post de sistem de aerisire. Angajate de conducerea de la Julong, cuplurile de vârsta a treia însărcinate cu întreţinerea au fiecare colţul lui personalizat, unde îşi depozitează lucrurile şi-şi pregătesc mesele. În această perioadă de sărbători legate de Anul Nou chinezesc, meniul este tradiţional: *jiaozi*, colţunaşi fierţi. Singura variaţie este compoziţia umpluturii: carne de porc şi morcovi sau carne de porc şi spanac.

— Avem vizitatori. Este un mare scriitor francez, spune Zheng, păstrând în mod voit o urmă de mister, utilă pentru noi şi benefică imaginii lui.

Indiferent de condiţia lor socială, chinezii au aceeaşi obsesie. Primirea unui oaspete străin este considerată o onoare. În schimb, prezenţa în bucătărie a unui jurnalist ar fi socotită o nenorocire. Primirea călduroasă a lui Zheng a spulberat neîncrederea vecinilor. Venite din toate colţurile acestei ţări-continent, familiile şi-au păstrat cât de cât bunele maniere. Ca şi cum ar fi în stare să-şi uite traiul zilnic. Acele bucătării, de o curăţenie îndoielnică, nu au apă curentă, nici aerisire, nici

frigider. Dar o anumită nobleţe se manifestă în convivialitatea şi fervoarea care însufleţesc plitele electrice şi alungă oboseala unei vieţi epuizante în răstimpul unei sărbători. Iar mirosurile de bucătărie, aromele mirodeniilor care parfumează colţunaşii au avut meritul de a înlocui izul de urină şi de excremente amestecat cu vaporii de detergent care impregnează culoarele din subsol. Stând în picioare, bărbaţii toacă umplutura de carne şi legume pe butucul lor de lemn. Aşezate în faţa mobilierului din formica, femeile pun garnitura la mijlocul peticului de aluat miniatural cu beţişoarele, înainte să închidă colţunaşii cu o mână dibace şi apoi să-i cufunde în apa clocotită din *wok*-urile aşezate pe mici reşouri electrice. După ce sunt fierţi, *jiaozi* sunt aşezaţi într-o farfurie comună. Fiecare îi apucă cu beţişoarele şi îi înmoaie într-un bol mic plin cu un amestec de oţet şi sos de soia, totul condimentat cu ardei iute tocat mărunt.

Va trebui să aştept o altă întâlnire ca să vorbesc despre lucruri serioase cu Zheng. Vor trece câteva săptămâni până va accepta să ne dezvăluie secretele lui. La prima întrevedere, prevăzută pentru o sâmbătă după-amiază, când are mai puţin de muncă, Zheng nu şi-a făcut apariţia la ora stabilită. Bătrânul a pretextat că uitase ceva, ca apoi să mărturisească sincer că îi scăzuse entuziasmul pentru proiectul nostru literar. Căci nu dorea ca numele lui să apară în carte în cazul în care aceasta va fi într-o zi tradusă în chineză, o ipoteză cel puţin improbabilă, graţie muncii devotate a cenzurii partidului. Când jurnaliştii scapă de vigilenţa zbirilor securităţii de stat, care încearcă să-i împiedice să scrie despre subiectele „sensibile”, a doua „plasă de siguranţă”, cea a cenzorilor, nu lasă marea masă a chinezilor să aibă acces la aceste informaţii considerate subversive de

către putere. În cele din urmă, Zheng acceptă să vorbească după ce îi propunem să aleagă pseudonime pentru el şi soţia lui.

— Perfect, atunci totul e în regulă. Îmi puteţi spune Zheng Yuanchao, iar soţiei mele, Liu Shuzen.

— Sunt nişte persoane cărora le vreţi răul sau eroii voştri preferaţi din seriale de televiziune? întrebăm surprinşi de acest răspuns prompt.

— Nu, nu, doar nişte nume care ne-au plăcut întotdeauna, răspunde Zheng izbucnind în râs.

În vârstă de 62 de ani, e pensionar de doi ani. Muncitor într-o uzină care fabrica barje pentru transportul mărfurilor la Wuhan, capitala provinciei Hubei, cunoscută în Franţa datorită liniilor de asamblare a automobilelor grupului Dongfeng-Peugeot, a intrat în 1974 în Armata Populară de Eliberare (APE). Simplu soldat în subordinea ofiţerilor, a fost demobilizat în 1980, când Deng Xiaoping a hotărât reducerea efectivelor excesive. A lucrat apoi în uzină până în 2013, când a ieşit la pensie. Între timp, soţia lui, în vârstă de 63 de ani, ţărancă, cultiva legume pe unicul ei *mu* (0,66 hectare) de pământ şi le vindea la piaţă. Zheng primeşte 1 800 de yuani (255 de euro) şi recunoaşte că ar fi putut să trăiască împreună cu soţia – sărăcăcios, desigur – în satul lor, Huangang (de lângă Wuhan), continuând să cultive pământul ca să se hrănească şi să se descurce până la sfârşitul lunii. Dar n-a fost posibil din cauza celor doi fii ai lor, în vârstă de 26 şi 27 de ani. Amândoi şi-au găsit un loc de muncă şi sunt independenţi financiar. Unul este frizer la Wuhan, iar al doilea a făcut o şcoală de mecanică şi repară buldozere imense de şantier în provincia sudică Yunnan. Dar niciunul nu este căsătorit. Iar părinţii lor au venit

să trudească la Beijing ca să le plătească dota. Conform tradiţiei chineze, viitorul soţ trebuie să-i ofere soţiei un apartament, bijuterii sau bani şi, uneori, o maşină. Fără asigurarea unui confort material minim pentru logodnică, nu poate fi vorba de căsătorie.

— La Huangang, trebuie să cumperi un apartament pentru mireasă şi să-i dai 200 000 de yuani (29 000 de euro), bombăne Zheng. În China, nu iei de soţie o femeie, o cumperi.

Soţii au deja unele economii. Dar vor fi nevoiţi să mai muncească ani buni ca să adune 400 000 de yuani (55 000 de euro) şi să poată cumpăra apartamente pentru cei doi fii. Zheng, care are o mină cadaverică, cu cearcăne negre, recunoaşte că îi este greu să îndure viaţa de „şobolan” de la oraş, când are o casă în aer liber la ţară, în satul natal.

— La început nu puteam să respir în camera noastră, zice el. Şi adesea mă doare capul din cauza mirosurilor urâte. Nici soţia nu suportă uşor toate astea. Dar, pentru ea, munca în reşedinţă e mai uşoară decât cea de la câmp.

Soţia lui se străduieşte să menţină o oarecare eleganţă. Are o coadă împletită lungă, îngrijită, poartă un bluzon mic croit după moda chinezească peste o bluză albă. Chipul ei şi-a păstrat o prospeţime uimitoare pentru o femeie care trăieşte sub pământ. Ciufulit, Zheng poartă zilnic aceiaşi pantaloni tociţi şi o cămaşă de camuflaj militară. Soţii visau la viaţa de la Beijing înainte de a veni în capitală. Suferind din cauza poluării, a condiţiilor de viaţă precare, n-au avut chef, nici mijloace să viziteze Oraşul Interzis, nici Marele Zid sau Templul Cerului, cum plănuiseră.

— Peste tot trebuie să plăteşti intrarea. E prea scump pentru noi, spune Zheng. Aşa că n-am vizitat decât Piaţa Tiananmen.

Beijingul nu-i chiar aşa de grozav cum îmi imaginam. Aerul e clocit de la poluare. Locuitorii sunt dispreţuitori cu provincialii şi prost-crescuţi. Aruncă mucurile de ţigară peste tot şi scuipă în public. În plus, bucătăria lor nu e cine ştie ce. Ca să fiu cinstit, oamenii sunt mai civilizaţi în satul nostru.

Copiii lor trebuie să facă faţă umilinţei de a nu se putea căsători. Dar nu sunt cel puţin la fel de ruşinaţi când îşi văd părinţii muncind din greu şi trăind sub pământ?

— Ne-au vizitat o singură dată în doi ani, fiindcă e foarte greu pentru ei să vadă condiţiile în care trăim, zice Zheng. Le e milă de noi, dar ştiu că n-avem de ales.

Copiii mei au ajuns să fie pasionaţi de soarta „şobolanilor”. Întâlnirile mele le oferă o perspectivă asupra oraşului, oarecum aseptizat la suprafaţă, pe care îl frecventează zi de zi. Nici ieşirile la localurile de noapte, unde fiica mea se întâlneşte cu tinerii de bani gata din Beijing, nici prânzurile cu prietenii ale fiului meu în restaurante mexicane sau americane nu le-au deschis ochii asupra realităţilor sociale ale ţării. Protejaţi în universul modern din centrul oraşelor chineze, unde găsesc cinematografe multiplex, restaurante occidentale, baruri *lounge* sau localuri de noapte care ar face să pălească Parisul, Berlinul sau New Yorkul, totul accesibil la preţuri derizorii şi încă din adolescenţă, puţini dintre copiii expatriaţilor se familiarizează cu aceste probleme. La venirea serii, fiul meu Antoine şi fiica mea Joséphine nu se mai satură ascultând istorisirile, care li se pare că vin direct din Evul Mediu.

— Oamenii ăştia sunt duşi de tot cu capul dacă se sacrifică aşa pentru copiii lor, conchide Antoine, care are 14 ani. Şi copiii

lor! Cum pot să le impună aşa ceva părinţilor? Chiar n-au inimă. Fiţi liniştiţi, n-o să vă facem niciodată una ca asta!

— O, n-ai grijă, nici n-o să se întâmple vreodată, replică soţia mea, glumeaţă.

Zheng Yuanchao şi Liu Shuzen, care câştigă împreună un salariu de 3 000 de yuani lunar la Julong Garden, la care se adaugă pensia de 1 800 de yuani a lui Zheng, adică 4 800 de yuani pe lună (690 de euro), mai au ani buni de muncă în faţă. Însă presimt amândoi că experienţa de la Julong Garden se apropie de sfârşit.

— Conducerea ne va concedia curând, ne mărturiseşte Liu, fixându-mă cu acea privire inteligentă a oamenilor simpli care acceptă fatalitatea. Ei angajează bătrâni să se ocupe de curăţenie pentru că pot să-i plătească mai puţin decât pe tineri şi le oferă condiţii proaste de locuit. Dacă nu suntem mulţumiţi, ne spun că n-avem decât să ne ducem în altă parte, fiindcă ştiu că un pensionar are puţine şanse să găsească alt loc de muncă. Dar nu trebuie să fim prea bătrâni sau să muncim aici prea mult timp, pentru că se tem să nu fie nevoiţi să ne plătească cheltuielile de spitalizare dacă ne îmbolnăvim sau avem vreun accident.

Deseori, *mingong*-ii nu au asigurare de sănătate, aşa că angajatorii au obligaţia morală să le achite spitalizarea. Zheng şi Liu au de gând să se întoarcă în satul lor după ce vor fi concediaţi, unde ea se va ocupa din nou de cultivarea pământului şi el va încerca să găsească de muncă într-o uzină.

— Până la urmă, n-o să fie mai rău, chiar dacă îmi va fi greu să găsesc de muncă la vârsta mea, zice cu convingere Zheng. Pentru că aici ne-au luat libertatea.

China le rezervă oare un viitor mai bun celor doi fii ai lor?

— Depinde de ei, răspunde el prudent. În China, astăzi, totul este posibil. Politica guvernului central e bună, chiar dacă la nivel local prea mulţi funcţionari sunt corupţi. Dar statul ar trebui să-i protejeze mai bine pe cei săraci. Pentru că bogaţii sunt din ce în ce mai bogaţi şi săracii rămân săraci.

Zheng şi Liu împart un dormitor, la al doilea subsol, cu alte trei cupluri care se ocupă de curăţenia reşedinţei. Dulapuri metalice pentru lucrurile personale despart încăperea de 20 de metri pătraţi în patru cămăruţe în care se găsesc paturi suprapuse şi câte o mică noptieră. Un antreu, cu un televizor şi câteva scaune, se vrea a fi un fel de salon comun. Intimitatea lipseşte aproape cu totul acolo. Când vecina de cameră, tolănită în pat, se uită la serialul preferat, dând sonorul mai tare pentru că stă prost cu auzul şi râzând în hohote la fiecare replică hazlie a eroului preferat, celelalte trei familii sunt condamnate să ia şi ele parte.

Vecinul lor, un bărbat scund şi solid, chel şi cu mâini vânjoase, care fumează ţigară după ţigară deşi are 62 de ani, a venit din satul Weidong, aflat în provincia Heilongjiang, unde cultiva porumb, în urmă cu doi ani. Are o mică pensie lunară de 800 de yuani, pentru că a cotizat la casa de economii a ţăranilor. Dar soţia lui nu primeşte nimic. Cuplul, care are o casă de 100 de metri pătraţi pe pământul pe care îl stăpâneşte, a venit să lucreze la Beijing ca să facă economii şi să nu depindă de copii.

— Nu vrem să fim o povară pentru copiii noştri. Reuşim să punem deoparte 30 000 de yuani pe an, spune ţăranul cel solid. Dar nu ştiu cât ne vor mai ţine aici. În fond, dacă o să avem o

problemă de sănătate serioasă, nu vom face cine ştie ce cu bruma noastră de bani.

— Chiar vrei să distrugi mitul pensionarului chinez care călătoreşte în străinătate şi cheltuieşte bani ca să se întoarcă cu cadouri? glumesc eu.

— Să călătoresc în străinătate! exclamă ţăranul pensionar, mai-mai să se sufoce de râs. N-am îndrăznit nici măcar să visez vreodată la aşa ceva. N-am bani nici să vizitez Oraşul Interzis. Dar fiul meu are un serviciu bun în domeniul informaticii şi pentru el poate o să fie posibil.

Foarte mulţi chinezi sunt condamnaţi să muncească după vârsta de pensionare din cauza pensiilor foarte mici. Şi problema e departe de a se rezolva. Deoarece China ar putea să devină bătrână înainte să devină bogată: ţara cea mai populată de pe glob se confruntă şi cu o îmbătrânire rapidă a populaţiei, amplificată de efectele politicii copilului unic. Rezultatul: China va trebui să rezolve această problemă cu mult înaintea celorlalte economii emergente. Guvernul chinez pregăteşte o reformă a sistemului de pensii şi ar trebui să mărească vârsta de pensionare pentru prima dată în ultimii cincizeci de ani. A anunţat recent că un plan detaliat de reforme va fi prezentat cel târziu în 2017. Nu înainte, din cauza lipsei „consensului societal în această privinţă”. Totuşi, experţii subliniază în unanimitate urgenţa situaţiei. „De ce să aşteptăm cinci ani pentru plan şi încă cinci pentru intrarea lui în vigoare?”, se întreabă Yao Yang, profesor la Universitatea din Beijing. „În 2022, deficitul de finanţare a pensiilor va deveni o problemă imensă. Trebuie să începem să aplicăm reforma progresivă încă de acum, pentru că cei din generaţia *baby-boom* ajung la vârsta pensionării şi numărul lor e considerabil.”

La Beijing, pensionarii ca Zhen şi Liu care muncesc pentru un salariu de mizerie sunt foarte mulţi. Intersecţia de la marele magazin Wu Mart din Beiqijia, un cartier periferic din nordul capitalei, unul dintre punctele din Beijing unde se angajează muncitori ilegali cu ziua, pare în pragul răzmeriţei de fiecare dată când un autovehicul încetineşte. Cu privirea la pândă, bătrânii *mingong* se năpustesc la maşini ca nişte păsări care se bat pentru o fărâmă de pâine. Un potenţial angajator a coborât geamul electric, atrăgând o mulţime de candidaţi în salopetă, ca apoi să plece în trombă, după ce a îmbarcat un ins solid la vreo treizeci de ani. Zeci de sexagenari se întorc abătuţi pe trotuar. Hotărârea acestor tineri pensionari e neştirbită. Găsirea unui loc de muncă pentru a-şi completa pensia mizeră este pentru ei o problemă de viaţă şi de moarte.

Cu picioare sănătoase şi vedere bună, Ding Weiguo, de 60 de ani, şi Zhao Huatian, de 59 de ani, sar ostentativ, vrând parcă să-şi demonstreze forma fizică. Acest cuplu de vechi camarazi are potenţialul comic al unor Stan şi Bran chinezi.

— Vin aici în fiecare dimineaţă la ora 6, pentru că n-am cum să supravieţuiesc cu pensia mea de 70 de yuani (10 euro). Nu-mi ajunge nici să-mi cumpăr câteva legume, spune Ding Weiguo, cel înalt şi slab, care duce în bandulieră maşina de găurit şi sculele, dar şi o bocceluţă, pentru cazul în care ar trebui să doarmă pe un şantier. Ieri am găsit de lucru ca electrician pentru o zi. Am câştigat 150 de yuani.

Originar din provincia Hebei, vecină cu Beijingul, unde era ţăran, Ding s-a mutat în capitală în urmă cu câteva luni, după ce a ieşit la pensie. Împarte o cameră la subsol, pentru o chirie lunară de 300 de yuani, cu un alt pensionar din Hebei venit să

muncească la Beijing. Soţia i-a rămas în sat, unde continuă să cultive un petic de pământ.

— Reuşesc să economisesc între 800 şi 1 000 de yuani (între 112 şi 150 de euro) pe lună şi îi trimit ca să trăiască, zice el. Am fost din nou împreună, douăzeci de zile, în februarie, de Anul Nou chinezesc. Şi o să mă întorc iar în octombrie, la cules. O să fac asta cât o să rezist fizic.

Cu pălăria de pai pe cap ca să înfrunte primele raze ale soarelui, camaradul lui, Zhao Huatian, cel mic şi rotofei, e mai puţin norocos. El n-a primit pensie.

— Pentru asta trebuie să te ai bine cu secretarul de partid din sat, care e corupt, acuză el. Unii reuşesc să-şi primească pensia la 45 de ani.

Dar Zhao nu s-a gândit niciodată să se plângă.

— Cadrele nu-şi scot ochii între ele, zice el revoltat. Vreţi să trimită poliţia acasă, să-mi hărţuiască familia?

Deoarece nu are cunoştinţe nici de electrician, nici de zidar, acest agricultor pensionar din Hebei nu a mai avut de lucru de patru zile.

— Ultima dată când m-a angajat un tip a fost ca să car cărămizi toată ziua: o muncă obositoare, pentru care am primit 80 de yuani, iar seara mi-a fost rău tare, spune el zâmbind. Patronii îi preferă pe tineri. Dar, dacă reuşeşti să lucrezi de vreo două ori pentru acelaşi patron, poţi să-i câştigi încrederea arătându-i că ştii să trudeşti din greu.

În ziua în care nu vor mai avea putere să lucreze, Zhao şi Ding se bizuie pe fiii lor să-i îngrijească, conform tradiţiei chineze. Dar fiii lor sunt şi ei tot migranţi care şi-au părăsit soţiile şi copiii în sat ca să găsească de lucru la Beijing. Şi îşi câştigă cu greu traiul lună de lună.

— Ne vom muta cu nurorile noastre, recunosc cei doi bunici, abătuţi. Dar nu înainte să ne lase puterile. Fiindcă în ziua în care nu vom mai putea să împărţim plicuri roşii de 100 de yuani la căsătoriile şi la înmormântările din sat se va putea spune că suntem cu un picior în groapă.

Peste 15 ani, un sfert din populaţie va avea vârsta peste 60 de ani, adică dublu faţă de astăzi. Populaţia în vârstă creşte atât de rapid în China, încât lasă fără soluţie copiii, care, conform tradiţiei chineze, trebuie să se ocupe de părinţii ajunşi la vârsta senectuţii. Această îmbătrânire, accentuată de politica copilului unic, va apăsa greu asupra ţării, reducând mâna de lucru şi făcându-i pe moştenitori – fără fraţi şi fără surori – singurii răspunzători de bunicii lor.

În anii 1950, imediat după războiul civil, când speranţa de viaţă era sub 45 de ani, conducătorii Partidului Comunist Chinez, de curând ajunşi la putere, au considerat înţelept să stabilească o vârstă de pensionare mică. Acum, când speranţa de viaţă este de 72 de ani pentru bărbaţi şi 77 pentru femei, vârsta medie de pensionare de 53 de ani pare o erezie. Vârsta de pensionare este fixată oficial la 60 de ani pentru bărbaţi şi unele femei pot să nu mai muncească de la 50. Fapt agravant: populaţia activă între 16 şi 59 de ani este în scădere din 2012 – 67% din populaţia totală, faţă de 69,2% în 2010. În 2015, numărul de persoane active pentru finanţarea unei pensii este de 3,04. În 2050, raportul va ajunge de 1,3 la 1, conform statisticilor oficiale. Planul guvernului prevede o creştere treptată a vârstei de pensionare cu două luni pe an până în 2022, apoi cu patru luni începând din anul următor. Obiectivul ar fi alinierea vârstei de pensioare a femeilor la cea a

bărbaţilor, ca să se ajungă la 65 de ani. În acelaşi timp, se prevede creşterea cuantumului cotizaţiilor.

În centrul Bejingului, pensionarii orăşeni fericiţi din Ditan Park contrastează şocant cu pensionarii veniţi de la ţară... Plafonul pensiilor este fixat la aproximativ 2 000 de yuani pe lună în zonele urbane şi la minimum 55 de yuani la ţară. Acompaniate de un grup de instrumentişti, bunicuţe intonează în gura mare cântece tradiţionale, în timp ce altele practică Tai Chi sau se joacă cu nepoţii. Foste cadre de conducere, experte în caligrafie, trasează ideograme pe pământ folosind o pensulă cu apă. Un alt grup de bărbaţi şi-a dat întâlnire ca să-şi scoată la aer păsările, transportate în colivii de bambus, şi să le comenteze performanţele vocale.

Totuşi, faţada fericită ascunde şi o anumită precaritate. Atârnaţi de bare de metal, câţiva sexagenari se leagănă de la una la alta cu agilitatea unor sportivi de performanţă.

— Nu beneficiez de asigurare medicală. Dacă mi se întâmplă ceva, eu plătesc. Aşa că trebuie să fiu în formă, mărturiseşte un fost angajat al unei întreprinderi de stat, cu păr cărunt şi corp lung şi suplu, sărind jos.

Este proprietarul apartamentului în care locuieşte şi pensia lunară de 3 000 de yuani îi permite să trăiască decent. Nimic mai mult.

— Dar o boală gravă înseamnă o condamnare la moarte. N-am posibilitatea să plătesc. Aşa că mă antrenez, zice el, recunoscând că visează la nivelul pensiei din „ţările dezvoltate”.

Capitolul 5

Chinezoaice în pragul crizei de nervi

„Când o pisică stă în faţa găurii de şobolan,
zece mii de şobolani nu se aventurează să
iasă; când un tigru păzeşte vadul, zece mii
de cerbi nu pot să-l treacă.”

Sun Tzu

Elegantă în rochiţa ei cu flori, fetiţa muşcă din măr privind în jur cu un aer distrat. Încercând să semene cu Gong Li[1], machiată cu grijă, împodobită cu toate atributele noii burghezii chineze – geantă Louis Vuitton (se pronunţă L.O.Vi), pantaloni negri, bluză de mătase albă şi smartphone ultimul răcnet –, mama ei o face să grăbească pasul. Fata, în vârstă de cel mult 10 ani, va întârzia la lecţia de pian. Este ora 19 în această zi de vineri. Dar săptămâna copilei e departe de a se fi terminat. În fiecare seară, după o oră consacrată distracţiilor şi cinei, o ţine lanţ cu lecţiile particulare şi-şi repetă temele până la ora 23. Căci, sub spoiala comunistă subţire afişată din obligaţie, numai în public şi fără nici cea mai mică convingere, doar pentru a evita neplăcerile, valorile confucianiste au cunoscut o revenire în forţă triumfală în rândul clasei de mijloc.

Şi, conform unei tradiţii confucianiste profund înrădăcinate în cultura chineză, este posibil să reuşeşti să faci orice, inclusiv să-ţi schimbi destinul, prin muncă. Dorinţa nestăvilită de reuşită este alimentată de părinţi, a căror ambiţie se concentrează asupra singurului moştenitor, care trebuie să ţină sus numele familiei, din cauza politicii copilului unic. La şcoală, profesorul este atât de respectat, încât e de neconceput să-i pui o întrebare: asta ar însemna să-i transmiţi că lecţia pe care o predă nu este perfectă. În afara şcolii, copiii îşi petrec sfârşitul de săptămână făcând lecţii, participând la concursuri de şah, la cursuri de perfecţionare în materiile preferate oferite de părinţi, la ateliere de experienţe de chimie sau la concursuri de fizică ori de caligrafie. Acasă, cea mai mică aluzie la setea de cunoaştere şi de reuşită a copiilor care învaţă în şcoli-model chinezeşti îi exasperează pe copiii mei. Educaţia în China este cheia mobilităţii şi reuşitei, exact opusul migraţiei forţate a oamenilor-şobolani.

— Fiica mea ia lecţii particulare la matematică de trei ori pe săptămână. E bine pentru ascuţimea minţii, spune cu mândrie mama ei. Ia şi lecţii de engleză de trei ori pe săptămână, ca să se deschidă spre lume. Astfel, poate să navigheze pe site-urile în engleză. Mai târziu, se va putea duce să studieze în străinătate. Nu vom aştepta universitatea. La 14 ani, o vom trimite la un liceu din Londra ca să se obişnuiască şi să i se deschidă porţile celor mai bune universităţi englezeşti.

Nivelul prestigioaselor universităţi britanice nu este singura motivaţie a părinţilor din lumea bună a Beijingului. Pregătirea unei portiţe de ieşire pentru copii, în caz că evoluţia Republicii Populare n-ar fi favorabilă, este una dintre priorităţile clasei de mijloc. Poluarea, scandalurile alimentare, corupţia endemică,

dominaţia Partidului Comunist, libertăţile îngrădite, internetul sub supraveghere: capcanele nu lipsesc în China modernă. Putere economică supremă în devenire, Republica Populară va avea întotdeauna nevoie de cadre formate după metodele occidentale în universităţile străine... Şi absolvenţii chinezi de Oxford sau de Cambridge vor putea să-şi facă fără greutate o carieră într-o multinaţională din străinătate, în cazul în care lucrurile vor lua o întorsătură proastă în China.

— În weekend face dans şi participă la concursuri de matematică. Se pregăteşte pentru Olimpiada de matematică, adaugă mama, cât se poate de serioasă.

În fiecare an, toate marile metropole din China organizează concursuri pe categorii de vârstă la tot felul de discipline: şah, badminton, chimie, matematică... La sfârşitul şcolii, sunt desemnaţi campionii naţionali, care au toate şansele la o viaţă de succes. În general, evocarea parcursului şcolar al chinezilor şi a progreselor sistemului educativ din marile oraşe declanşează sarcasmele prietenilor mei francezi. Convinşi de superioritatea sistemului nostru, critică, printre altele, consecinţele dezastruoase ale învăţatului pe de rost, care duce la o lipsă de creativitate ce le va fi „fatală” elevilor chinezi, sau efectele perverse ale disciplinei excesive. Unele dintre aceste critici sunt îndreptăţite. Dar ei pierd din vedere esenţialul: chinezii îşi doresc cu ardoare să reuşească şi cred într-un viitor mai bun.

Seducătoarea cvadragenară se uită la ceas.

— De data asta am încurcat-o, am întârziat la lecţia de pian. Ah, *bye-bye*! zice, făcând un mic semn de rămas-bun cu mâna.

Şi o ia la goană pe tocuri. Mama îşi trage fiica de braţ după ea. Din cauza mişcării bruşte, fetiţa dă drumul mărului din care tocmai a muşcat. Nici vorbă să se întoarcă sau să-l ia de jos. Aşezate faţă în faţă, fiecare pe o bancă la marginea unei mici alei ce desparte două blocuri de locuinţe, două femei au asistat la scenă şi observă mărul, pândindu-se totodată una pe alta şi aruncând priviri spre mamă şi fiică. Cerul de un cenuşiu închis bate în negru, încărcat de poluare, de ţânţari şi de electricitate, gata să explodeze. La Beijing, pentru locuitorii de la suprafaţă, acesta este semnul că un potop e gata să spele cerul şi străzile oraşului. Pentru cei din subsolul marii metropole, se anunţă o luptă cu puhoiul de apă poluată care se infiltrează în locuinţele lor.

Mina cadaverică şi hainele demodate de o curăţenie aproximativă dezvăluie proveniența celor două femei. Spre deosebire mamă şi fiică, ele nu locuiesc într-unul din apartamentele de la suprafaţă rezervate clasei de mijloc din Beijing, ci fac parte din lumea subterană a comunităţii *shuzu*, a oamenilor-şobolani. Acum, când elegantele din lumea de deasupra s-au îndepărtat, rămâne de văzut care va fi cea mai rapidă. Shuying, una dintre locatarele din subsol, se ridică şi se repede la măr dintr-o singură mişcare. Înciudată, cealaltă întoarce capul, prefăcându-se că nu a participat la acest concurs oarecum degradant. Shuying nu se arată deloc jenată, şterge cât de cât mărul cu mâinile şi muşcă din el. Au rămas vreo trei sferturi şi-i vor trebui cel mult două minute ca să-l devoreze cu cotor cu tot. Numai sâmburii vor fi scuipaţi uşor, unul câte unul. Şi va arunca codiţa într-un tufiş, după ce îi va fi ros capătul.

La ordinul autorităţilor centrale ale Partidului, propagandiştii din comitetul de cartier au afişat pe ziduri la Xibahe Zhongli, reşedinţă burgheză situată la marginea celei de-a treia şosele de centură, în inima Beijingului, un portret enorm al lui Lei Feng. Acest „erou-model”, comunist-fetiş al propagandei maoiste, le-a fost prezentat ca „exemplu demn de urmat” chinezilor de toate vârstele încă din anii 1960. El reapare mai mult sau mai puţin în cursul campaniilor de restabilire a autorităţii ideologice. Şi a fost repus la loc de cinste sub influenţa preşedintelui Xi Jinping şi a campaniei sale de întoarcere la valorile maoiste, care ar sprijini lupta contra influenţei crescânde a valorilor universale. Pentru numărul unu chinez, libertăţile, drepturile omului, democraţia şi multipartitismul n-ar fi nimic altceva decât arme folosite de ţările occidentale în scopul de a slăbi China.

Lei Feng, a cărui existenţă reală este îndoielnică, s-ar fi alăturat Armatei Populare de Eliberare în 1960 şi ar fi murit în august 1962, la 22 de ani, strivit de un stâlp de telegraf. Imaginaţia propagandiştilor regimului a făcut după aceea din Lei Feng, întotdeauna modest şi „în slujba poporului”, rând pe rând un grănicer invincibil, un muncitor stahanovist care spulbera recordurile în producţia de cărbune, un camarad de toată isprava care se scula noaptea ca să spele şosetele colegilor din dormitorul comun şi, mai ales, un cititor asiduu al „Cărticelei roşii”, din care se inspira tot timpul, învăţând pe de rost citatele din preşedintele Mao.

„Să-ţi însuşeşti spiritul lui Lei Feng. Să fii un locuitor civilizat şi politicos al Beijingului”, recomandă sloganul de sub portret. Lângă el, o altă frescă enormă a Partidului reprezintă Marele Zid şi le aminteşte celor care locuiesc la Xibahe Zhongli

„valorile esenţiale” ale socialismului: „forţă”, „democraţie”, „libertate”, „egalitate”, „guvernare după lege”, „patriotism”, „dragoste de muncă”, „cinste”, „prietenie”… Cei care locuiesc la suprafaţă şi cei din subterane au prea puţine lucruri în comun, dar nutresc aceeaşi indiferenţă faţă de sloganele Partidului.

Îndată ce se lasă noaptea, „oamenii-şobolani” de la Xibahe Zhongli coboară în grabă scările de beton care duc în subsolul reşedinţei, sărind de pe o piatră pe alta ca să nu-şi ude picioarele când ajung în galeriile inundate de apele sălcii. Apoi dispar în culcuşurile ascunse după perdele şi uşi. Intrarea în adăpostul lor este ascunsă în spatele clădirii nr. 5. Dar oamenii-şobolani au pus stăpânire pe întregul subsol care se întinde sub picioarele familiilor din clasa de mijloc. Lipsiţi de lumina zilei, acei *shuzu* de la Xibahe Zhongli folosesc tuburi de neon care bâzâie. Şi respiră un aer viciat şi cald, saturat de umiditate şi de ţânţari. Pardoseala culoarelor este mânjită de un strat vâscos… Apele ploilor de vară trec prin bucătărie şi prin toaletele colective înainte să se reverse în sectoarele comune şi până în interiorul camerelor.

— Cum poate cineva să locuiască într-un loc atât de insalubru şi de abject? Aici e imposibil să trăieşti, a zis Elise, o tânără stagiară pe care am luat-o cu mine cu prilejul primului reportaj pe care l-am făcut la faţa locului.

Serviciile de propagandă au pus stăpânire şi pe pereţii galeriilor subterane. Afişe ce prezintă parcări moderne şi curate, precum şi culoare imaculate acoperă pereţii igrasioşi ai acelei lumi trogloditice. Toate au slogane care nu se potrivesc deloc cu realitatea, debitate ca un fel de metodă Coué[2] a Partidului, în care nimeni de-aici nu crede: „Să construim

subsolul armonios al Beijingului”, „Folosirea subsolurilor trebuie să satisfacă nevoile activităţilor non-profit ale societăţii”. Şi care nu ezită să se contrazică: „Subsolurile fac parte din infrastructura militară de rezervă”, „Este interzisă închirierea subsolurilor”.

Viaţa sub pământ expune oamenii-şobolani la multe tulburări: probleme psihologice, angoase, depresii, boli de piele şi afecţiunii respiratorii.

— Nu e un loc unde să creşti un copil, zice Xinyu, în vârstă de 23 de ani, care a îmbrăcat un trening inspirat după cel al echipei naţionale chineze la Jocurile Olimpice ca s-o scoată la plimbare pe fiica sa de un an şi opt luni, ce aleargă spre ieşire. În satul nostru, Anhui, avem o casă de 200 de metri pătraţi şi aer curat. Aici, fiica mea se gândeşte la un singur lucru: să iasă ca să respire aerul de afară şi să vadă lumina zilei.

Un afiş lipit la cotitura unui alt culoar ar putea fi luat, după instrucţiunile flagrant opuse tuturor obiceiurilor din subsol, drept un desen animat comic, dacă n-ar fi vorba de măsuri de securitate. „Nu blocaţi ieşirea!”, „Nu instalaţi ferestre sau uşi la ieşiri!”, „Nu depozitaţi obiecte în faţa ieşirii şi a scărilor!”, „Este interzisă folosirea plitelor termice, a radiatoarelor electrice, a prizelor multiple!”. Ilustraţiile reprezintă, ca avertisment, un televizor şi un climatizor explodate şi carbonizate. Alte fotografii arată maşini acoperite de apă în parcare. Şi reamintesc regulile: „Când plouă, echipele de salvare trebuie să acţioneze repede pentru a bloca accesul în parcări şi subsol. Trebuie evacuate persoanele”.

În aceste locuinţe vetuste accidentele sunt frecvente. Dar, la fel ca în cazul celor ce mor în accidente rutiere sau al sinucigaşilor, al bogaţilor care pleacă în străinătate sau al

disidenţilor şi jurnaliştilor aruncaţi în închisoare, guvernul nu publică statistici oficiale (sau, când o face, datele sunt trunchiate) cu numărul celor înecaţi şi al victimelor incendiilor din subsolurile Beijingului. Ca în toate regimurile autoritare, puterea este alergică la aceste date sensibile, care dezvăluie starea societăţii. Totuşi, mass-media chineză aminteşte cu regularitate despre persoanele înecate sau care au pierit în incendii în subteranele Beijingului. Asta nu-i împiedică pe locatari să gătească pe mici plite electrice instalate pe culoare, să conecteze mai multe aparate cu fire uneori neizolate la prize multiple supraîncărcate şi vechi de când lumea, să se încălzească iarna cu radiatoare suplimentare, care seamănă cu nişte bombe incendiare cu efect întârziat. Asistând la acest spectacol, nu poţi să nu te gândeşti la acele uzine care explodează sau care sunt mistuite de flăcări în mod regulat în China, omorând sute de muncitori, pentru că nu se respectă nicio normă de siguranţă. Viaţa în China nu are aceeaşi valoare ca în alte părţi.

Atracţia câştigului în detrimentul celorlalte ţeluri, combinaţiile, corupţia, care fac posibilă încălcarea tuturor regulilor, duc la catastrofe de mari proporţii în ţara lipsei de măsură. Ploile torenţiale de vară au făcut mulţi morţi. Apele sunt deseori fatale când îi surprind în somn pe „oamenii-şobolani”. Transformate în poduri de case comune, palierele scărilor de urgenţă sunt înţesate de mobile. Balustradele, pline de umeraşe, sunt transformate în dressinguri improvizate. Iar pe treptele scărilor sunt îngrămădite încălţări. Un braconier nu ar putea imagina o capcană mai bună.

— Sunteţi bine echipaţi în caz de inundaţii? întrebăm.

— Din fericire, n-a trebuit niciodată să plângem oameni înecaţi în subsolul nostru, răspunde mulţumit un vânzător de încălţăminte originar din provincia Shandong, care locuieşte aici de zece ani. Când plouă, umplem saci cu nisip şi-i aşezăm la toate intrările şi în faţa coborârii în parcare, ca să nu lăsăm apa să se reverse în subsol. E o luptă titanică. Ne suflecăm toţi mânecile. Când începe să plouă, e posibil să muncim şi o noapte întreagă.

Mobilizarea a permis până acum evitarea unei catastrofe. Dar, chiar dacă scapă de inundaţie, locatarii subteranei trebuie să suporte efectele infiltraţiilor: în timpul ploilor, 1-2 centimetri de apă stagnează pe culoare. Amestecată cu pământul adus de apă din afară, cu mizeria de pe tălpile încălţărilor, cu apa de la spălatul veselei şi de la toalete care se revarsă, o masă vâscoasă transformă podeaua în patinoar. Această magmă umedă cu miros respingător e raiul insectelor, care îşi depun acolo ouăle şi găsesc un habitat adaptat la nevoile lor.

— Dar oamenii de la suprafaţă vă dau uneori o mână de ajutor?

Răspunsul la întrebare este o privire uimită. Bărbatul din Shandong, solid şi cu părul vopsit negru, are toate atributele micilor comercianţi chinezi prosperi, cu un iPhone agăţat la centură, în blugi şi cu bascheţi de firmă. Încă nu îşi dă seama dacă suntem nişte idioţi periculoşi sau pur şi simplu îl luăm peste picior.

— Şi învăţăturile lui Lei Feng? N-a zis că trebuie să slujiţi poporul? ne permitem să insistăm fără pic de maliţie.

De data asta s-a convins: am coborât aici ca să-l bombardăm cu glumele noastre nesărate. Vânzătorul de pantofi schiţează un zâmbet şi ne întoarce spatele. Apoi ne trage în faţă perdeaua

groasă portocalie de la uşă şi începe o discuţie aprinsă cu fiica lui. Aceasta ne fixase cu o privire bănuitoare pe culoar.

Suntem descurajaţi, dar, exact când vrem să renunţăm, dăm din nou peste Shuying. Prima noastră întâlnire cu ea datează din vara lui 2014, e un an de atunci. Era primul nostru contact cu oamenii-şobolani, prima noastră coborâre în labirintul subteran din Beijing. Ne prezentaserăm drept sociologi, ca să nu fim daţi afară din prima. Veniserăm cu mâinile în buzunare, dar nu rezistaserăm nici două ore înainte de a fi expulzaţi *manu militari* de un locatar beat criţă, care vocifera şi le ţinea predici vecinilor de culoar. Forţaţi să batem în retragere, am şters-o cu coada între picioare.

La vremea aceea, Shuying, în vârstă de 39 de ani, era femeie de serviciu şi se mutase la Beijing de şase luni împreună cu soţul ei. Nu putuse să-şi reţină lacrimile când vorbise despre copiii ei rămaşi într-un sat din Shandong, o fată de 15 ani şi un băiat de 7.

— O să ne obişnuim cu viaţa asta, spusese ea oftând.

Apoi adăugase:

— Toţi facem aceste sacrificii ca să le oferim un viitor mai bun copiilor noştri. Nu vreau să fie obligaţi să trăiască aşa cum trăim noi, ca nişte şobolani. Fiica mea vrea să fie profesoară de chineză şi sperăm să-i putem plăti studiile. Pentru asta am venit să muncim la Beijing.

Soţul ei găsise un post de gunoier. Nu-şi puteau permite ceva mai bun decât acea cămăruţă de 8 metri pătraţi, având într-un colţ o bucătărie rudimentară cu un reşou cu gaz şi fără deschidere spre exterior. Chiria: 650 de yuani (93 de euro).

Întinse pe tavan, sforile pentru uscat rufele, de care este atârnată garderoba soţilor, formează o adevărată pânză de păianjen. În ziua vizitei noastre, funcţionarii de la birourile în care făcea curat îi oferiseră două platouri cu mâncare abia începute: o masă bine-venită, căci abia reuşea să supravieţuiască de la o lună la alta împreună cu soţul ei. Cu toate că o prevenisem că femeia va izbucni în lacrimi când va fi întrebată despre copii, Elise fusese foarte tulburată de reacţia lui Shuying.

— E latura mai puţin frumoasă a meseriei noastre, pledasem eu pe lângă ea. Uneori, ştim că o întrebare va provoca lacrimi, dar tot o punem.

— Cum poate cineva să trăiască aşa? se revoltă Elise, şuşotind, în timp ce Duoyou ascultă răspunsul lui Shuying. E insuportabil. Ştiu că nu e lucrul cel mai şocant, dar e cumplit s-o vezi bucurându-se că a putut să aducă de la locul de muncă câteva resturi de gustări pentru masa de seară. E atât de umilitor!

Totuşi, Shuying, care schiţase un zâmbet arătând cele două saltele suplimentare instalate în încăpere, nu era la prima umilinţă.

— Sunt foarte fericită, mărturisise ea. Copiii vin la noi săptămâna viitoare în vacanţa de vară.

Scena oarecum degradantă cu mărul la care asistasem, amintirea neplăcută a izgonirii noastre, reproşurile vecinilor… Shuying încearcă să ne evite.

— Bună ziua, îţi aminteşti de noi? întrebăm cu stângăcie.

Shuying dă din cap uşor stânjenită şi se grăbeşte să ajungă în cămăruţa ei şi să se închidă acolo.

— Scriu o carte despre oamenii ca voi, veniţi din provincii şi care trăiesc sub pământ. Voiam să văd ce mai faci, să aflu cum te-ai obişnuit cu viaţa asta.

Nu reuşesc s-o opresc. E deja în cameră şi se pregăteşte să ne închidă uşa în nas. Riscăm totul pe o singură carte.

— Îmi amintesc că fiica ta visa să fie profesoară.

— A, vă amintiţi asta! zice ea.

Îi văd privirea luminându-se. Ne invită să intrăm.

— Promitem să fim mai atenţi şi să nu te mai facem să plângi azi, îi spunem ca să destindem atmosfera.

Cu părul pieptănat pe spate şi prins cu un elastic, ne salută cu un zâmbet larg. A roşit din cauza emoţiei. Îmbrăcată cu o haină roz-pal cu guleraş alb de dantelă şi pantaloni negri, Shuying afişează o oarecare eleganţă. Totuşi, regimul subteran nu-i prea prieşte. Într-un an, s-a tras la faţă şi părul lung i-a albit. Nici eu, nici Douyou, complicele meu chinez, n-am recunoscut-o la început. Shuying are o slujbă nouă şi mărturiseşte că seara e cam epuizată. Munceşte de la 5 la 13 la o cantină şcolară, unde pregăteşte masa copiilor. După-amiaza, face curăţenie la particulari într-o clădire vecină. Se întoarce acasă la ora 19. Când atmosfera nu e foarte poluată, se aşază pe o bancă lângă intrarea în „vizuina” ei ca să se destindă şi să respire înainte să coboare.

— La început, nu reuşeam să respir în camera asta atât de mică şi umedă, zice ea. Eram neliniştită şi deprimată. În satul meu de lângă oraşul Zaozhuang (situat la aproximativ 600 de kilometri sud de Beijing) aveam o casă mare cu două etaje. Mi-au trebuit câteva luni să mă obişnuiesc cu cămăruţa asta.

Shuying nu se plânge niciodată de viaţa ei în faţa soţului, în vârstă de 37 de ani, pentru că ziua lui de muncă e şi mai greu

de suportat. Conduce acum un camion de curăţare a străzilor de la 8 la 19. După aceea, e paznic de noapte într-un imobil, de la 20 la 24.

— Se întoarce epuizat în fiecare noapte, zice ea oftând. Dar n-are de ales. Banii pe care îi câştigă sunt pentru studiile fiicei noastre. În sat, conducea un mic camion de transportat nisip şi mărfuri. Dar banii nu erau de-ajuns ca să le asigurăm un viitor copiilor noştri. Eu am muncit la câmp până în ziua în care guvernul a confiscat pământul, acum cinci ani. Am primit o compensaţie financiară, care ne-a ajutat să ne construim casa. Dar în regiune nu era de lucru pentru mine şi nu mai aveam cum să trăim decent.

Mă trece un fior la gândul că viaţa ei actuală i se pare mai puţin grea decât aceea pe care a dus-o în sat. Cei din Shandong, o provincie cu o istorie agitată, au reputaţia de oameni cu caracter energic şi cu o rezistenţă deosebită. Începând din 1938, provincia a fost invadată de armata imperială japoneză în cadrul expansiunii Imperiului Showa. Generalul Yasuji Okamura a pus aici în aplicare politica *Sanko Sakusen* („Ucide tot, arde tot, jefuieşte tot”), o strategie a pământului pârjolit. În 1942, în timpul Marelui Salt Înainte, regiunea a fost lovită de foamete mai greu decât restul Chinei. S-au înregistrat mai multe cazuri de canibalism. Dar Shandong este şi vechiul ţinut Lu, unde a trăit şi a murit Confucius. Şi Shuying crede că-şi va putea schimba destinul şi pe cel al copiilor ei prin muncă.

Totuşi, nu ezită să denunţe nedreptatea situaţiei sale, în timp ce loveşte cu satârul o bucată de carne aşezată pe butucul de lemn din bucătăria improvizată. Fiecare lovitură face să tremure apa din micul borcan cu peştele ei roşu, care nu mişcă,

la fel de amorf ca toţi ceilalţi rezidenţi. Pe culoar, vecinii o apostrofează de fiecare dată când trec prin faţa perdelei trase.

— Aşa, Shuying! Eşti tot la discuţii cu *laowai*. Tare vorbăreaţă eşti azi, o ironizează o vecină în drum spre toaletă.

O privesc întrebător. Dar s-a pornit acum. Indiferentă la înţepăturile vecinilor, ridică uşor din umeri şi zâmbeşte.

— Suntem obligaţi să plecăm şi să ne părăsim copiii în sat, pentru că nu avem documentele necesare ca să obţinem un permis de şedere la Beijing, zice indignată. E nedrept, dar n-avem ce face. Suntem neputincioşi. Trudim ca nişte animale şi am vrea ca măcar copiii noştri să poată veni cu noi. Pentru că aici e viitorul lor, în oraşe mari ca Beijingul. În sat nu există nimic pentru ei: nici muncă, nici carieră, nici viitor, nici dezvoltare. Facem sacrificii enorme şi, dacă nu se schimbă nimic, vor fi obligaţi şi ei s-o ia de la zero.

Cu un *hukou* de Shandong şi reţeaua de relaţii (*guanxi*) limitată a părinţilor, fiica ei poate spera în cel mai fericit caz să devină învăţătoare la o şcoală rurală sau dintr-o reşedinţă de district. Despărţirea de copii o face pe Shuying să sufere, dar nu reuşeşte să se ducă la ei de mai mult de patru-cinci ori pe an, din cauza costului prea mare al călătoriei. Înainte de a se muta la Beijing, venea bucuroasă în vizită în capitală.

— Sunt încântată întotdeauna când văd străzile mărginite de flori primăvara şi vara, recunoaşte ea. Şi curăţenia oraşului e admirabilă. Dar viaţa aici e prea grea. Nu facem altceva decât să muncim, să mâncăm şi să dormim. Fiecare despărţire de copii e o durere. Plâng întruna trei zile la rând. Văd că s-au obişnuit deja şi asta e singura mea consolare. Copiii se adaptează mai uşor decât adulţii. Tot anul aştept două lucruri: vacanţa mare de vară şi vacanţa de Anul Nou chinezesc. Pentru

că vin la noi la Beijing şi pot să mă bucur de ei mai mult. Stau acasă toată ziua şi studiază în timp ce noi muncim. Dar ne întâlnim seara şi îi iau cu mine la cumpărături. În weekend ne plimbăm prin oraş. Am fost în *hutong*-uri, cartierele tradiţionale, în Piaţa Tiananmen şi la zoo. Când pleacă, suferinţa e şi mai mare, pentru că am văzut viaţa pe care am putea s-o avem şi sunt obligată să-i trimit înapoi în sat să stea cu părinţii mei.

Shuying pune ligheanul plin cu ustensile de bucătărie în chiuveta mare de beton aflată la intrarea în subsol. Lasă privirea în jos în timp ce spală vasele. E roşie la faţă şi are ochii plini de lacrimi.

— A, nu, n-ai să ne faci să ne încălcăm promisiunea! Nu vom mai îndrăzni niciodată să venim să stăm de vorbă.

Curajoasă, dar emotivă, această mamă bună din Shandong reuşeşte să râdă încetişor. La ora când se spală vasele, vecinii îi aruncă priviri dezaprobatoare. E momentul să plecăm. Dar nu înainte de a-i promite că o vom vizita din nou.

La suprafaţă, rezidenţii de la Xibahe Zhongli trăiesc într-o altă lume, separată. Ca majoritatea orăşenilor, au de mult unele prejudecăţi faţă de *shuzu*. Mulţi consideră că *mingong*-ii renunţă la munca agricolă şi vin în oraşe doar ca să se îmbogăţească, renegându-şi originea. Şi mai cred că cei care fac studii şi nu provin de la oraş se agaţă de metropole de prim rang doar ca să-şi împlinească dorinţa de a reuşi. Ei ignoră, voit sau nu, faptul că aceşti muncitori emigraţi au trecut prin încercări foarte grele şi au adus o contribuţie esenţială la dezvoltarea oraşelor.

— Sunt nişte ţărani prost-crescuţi, se plânge o locatară de la etajul al doilea.

Coboară din Volkswagenul ei 4 × 4 ducându-şi hainele de lux, pe care le-a luat de la călcat, ambalate într-un sac de plastic transparent. După această femeie la vreo 50 de ani, neciopliţii veniţi din satele lor le fac viaţa imposibilă oamenilor oneşti din lumea bună.

— Vin târziu acasă şi fac mult zgomot, zice ea mâhnită. Aerul e irespirabil în subsolurile lor, aşa că dau buzna în grădini şi ţipă sub ferestrele noastre. Bărbaţii beau bere şi aruncă chiştoacele ţigărilor peste tot în jur, râgâind şi scuipând. Cheltuielile de întreţinere ale coproprietăţii cresc întruna din cauza lor. Evident, „şobolanii" nu plătesc întreţinere, aşa că-i doare-n cot. Sunt nişte paraziţi. Guvernul trebuie să facă ceva să ne scape de ei.

Oare e mai greu să ai compasiune când revii de foarte departe şi începi în sfârşit să te bucuri de un confort material care nu exista încă în urmă cu 10-15 ani? Cadru superior într-o întreprindere privată, această femeie pare obsedată de o singură idee: să reuşească. Să privească în jos este ca şi cum s-ar întoarce spre un trecut pe care ar vrea să-l poată şterge.

— N-au şi ei dreptul la visul chinez? o întrebăm.

— Dar la ce pot să viseze ei? N-au nicio educaţie, nici viitor aici, răspunde ea.

— Vor să trăiască, speră să le ofere un viitor mai bun copiilor lor.

Această ultimă remarcă nici măcar nu merită răspuns. Cadrul dinamic a plecat deja spre apartamentul ei fără să ne salute.

Ne întoarcem la Julong Garden, unde locatarii din subterane nu-i deranjează deloc pe cei de la suprafaţă. Motivul e simplu: aceştia din urmă nu ştiu nimic despre existenţa primilor. Personalul care se ocupă de întreţinere este în serviciul celor care locuiesc sus. Când nu lucrează, angajaţii sunt cât se poate de discreţi şi nu zăbovesc pe alei. Ceilalţi ies din cămăruţele lor subterane doar ca să meargă la serviciu şi ştiu să treacă neobservaţi. Paznicii fac ronduri seara ca să se asigure, printre altele, că aceştia nu provoacă neplăceri.

În subsol, dormitorul celor 15 femei de serviciu iese încetişor din toropeală începând de la ora 20. Atât timp cât locatarele se află în camera lor, uşa rămâne deschisă. Numai o perdea protejează de lumina de pe culoar. Astfel, nu se trezesc una pe alta când se scoală şi ies pe culoar pentru o toaletă sumară deasupra lighenelor de plastic. La intrarea în cameră, îşi sfârşesc viaţa două fotolii pline de praf şi desfundate, înconjurate de sticle goale şi pahare fără picior cu tăiţei, printre care şi-a stabilit domiciliul o colonie de gândaci de bucătărie. La ce bun să faci curat într-un asemenea loc? Priveliştea acelor resturi e aproape reconfortantă, dacă o comparăm cu mirosul pestilenţial răspândit de grupul sanitar.

Femeile se întind îndelung în paturile lor suprapuse, apoi se dau jos şi aprind lumina. Venită din provincia Gansu, din centrul Chinei, în urmă cu doi ani, Yifei, în vârstă de 35 de ani, cu părul scurt în dezordine, e încă în pijama şi cască întruna, cu faţa trasă de oboseală. Face zilnic curăţenie într-un bar de la Stadionul Muncitorilor de la 11 la 17, apoi de la 21 la 6 dimineaţa. Acelaşi program ca al colegelor de cameră, pentru care patronul, proprietarul unui bar şi al unui local de noapte

unde se fâţâie tineretul cu bani din Beijing, închiriază dormitorul comun de la Julong Garden.

— În satul meu eram agricultoare, povesteşte Yifei, cu postura mândră a femeii care a primit o educaţie severă. Dar aveam un pământ prost şi nu obţineam o recoltă suficientă. Atunci, am venit aici cu soţul meu, pentru că e mai uşor să găseşti de lucru la Beijing şi salariul e mai bun.

Soţul ei şlefuieşte blocuri de marmură într-o fabrică din suburbiile de nord ale Beijingului şi locuieşte lângă locul de muncă. Yifei, care are numai patru zile libere pe lună, îl întâlneşte atunci când zilele libere ale soţului coincid cu ale ei: o dată sau de două ori pe lună. Cei doi îşi văd fetiţa de 7 ani, care este crescută de socrii lui Yifei în sat, o dată pe an, cu ocazia Anului Nou chinezesc. Se duc încărcaţi de cadouri, încercând să se facă iertaţi pentru absenţa lor şi să scape de sentimentul de vinovăţie. Yifei şi soţul ei petrec atunci vreo zece zile cu ea în Gansu, ca apoi să se reîntoarcă la muncă în Beijing.

— Asta e cel mai greu, zice ea cu răceală. Suferim de fiecare dată pentru că n-o vedem crescând. Am părăsit-o pe fetiţă când avea 5 ani şi, treptat, legătura afectivă a slăbit. Abia dacă vorbeşte cu noi la telefon. Nu mai avem autoritate asupra ei. Şi nici socrii. Sunt osteniţi de povara anilor şi o lasă să facă tot ce vrea. Adevărul este că e un copil răsfăţat. Şi lucrurile nu se vor aranja, pentru că nu avem de ales. Dacă ne întoarcem acasă, nu vom mai avea posibilitatea s-o creştem şi nu-i va fi mai bine.

— Toate ratăm cei mai frumoşi ani ai copiilor noştri, intervine Wei, în vârstă de 37 de ani, care a venit din provincia Shanxi cu şase ani în urmă. E ca şi cum ne-ar fi băgat la închisoare. Suntem condamnaţi să trăim despărţiţi de ei. Doar

că noi am ales această viaţă, pentru că numai aşa le putem oferi o şansă copiilor. Muncim zece, cincisprezece sau douăzeci de ani la Beijing ca să trăim cât mai bine posibil şi să le plătim studiile. Apoi, în ziua în care vom reuşi să punem deoparte destui bani, ne vom întoarce în provinciile noastre ca să deschidem o mică afacere. Toate femeile din dormitor suntem căsătorite şi avem copii.

Mamă a doi băieţi de 8 şi 11 ani, scundă şi îndesată, roşie la faţă, Wei ia un aer maliţios:

— Guo e singura de aici al cărei soţ nu locuieşte la Beijing. Nu ţi se pare drăguţă? Să ştii că şi tu eşti chipeş!

Apoi râde de se scutură pijamaua pe ea. Celelalte femei râd şi ele. Nu şi Guo, care îşi pune ligheanul verde de plastic sub patul metalic. Cu spatele la noi, zveltă în uniforma de lucru gri-închis, cu o bluză albă, îşi împătureşte cămaşa de noapte şi trage cuvertura pe pat. Apoi se întoarce şi îşi arată chipul drăguţ, dar obosit, încadrat de părul lung pieptănat cu grijă. Râde şi ea puţin, dezvelindu-şi dinţii cam strâmbi, pe care îi ascunde imediat cu mâna.

— Am venit la Beijing doar de trei luni, se apără ea. Încă n-am destule *guanxi* ca să-i găsesc de muncă soţului meu.

Acum colocatarele ei sunt zguduite de un râs de nestăpânit, în timp ce Guo lasă capul în jos, prefăcându-se jenată, ca apoi să ridice ochii căprui spre mine. Nu-mi dădusem seama până atunci de căldura sufocantă din subsol, pe care o simt deodată apăsătoare.

— Zi mai bine că nu ţi-e rău deloc fără el la Beijing, spune altă tânără într-o cămaşă de noapte foarte scurtă, în genunchi în patul suprapus, strângând o pernă între braţe şi abdomen.

Trec câteva minute bune, punctate de tăceri întrerupte de hohote de râs, până se liniştesc toate. E ora 20:40 şi angajatele se grăbesc acum să ajungă la timp la locul de muncă. Dar aşteaptă încă un răspuns de la străinul venit să le ofere o trezire neobişnuită.

— Văd că vă grăbiţi să plecaţi la lucru, zic înainte să ne despărţim. Locuiesc exact deasupra dormitorului vostru, aşa că am să revin aici ca să fac pe deşteptătorul, pentru că e foarte amuzant. Dar, înainte de a pleca, trebuie să vă spun că îi deplâng pe soţii voştri. Dacă nimeresc singuri o dată pe lună în mijlocul vostru, cred că au tare mult de suferit!

Mai râdem o dată împreună, apoi trupa veselă de femei dispare valvârtej.

1. Actriţă chineză celebră care trăieşte în Singapore (n.tr.).
2. Émile Coué de La Châtaigneraie (1857-1926), psiholog francez, autorul unei metode de vindecare şi de dezvoltare personală (metoda Coué) bazată pe autosugestie (n.tr).

Capitolul 6

Vizită surpriză

Mă invitasem cam brusc în viaţa lor de zi cu zi. Nu mă aşteptam să îndrăznească să-mi întoarcă politeţea. Vara a venit pe neaşteptate la Beijing. Şi, odată cu ea, căldura înăbuşitoare care anunţă sfârşitul anului şcolar şi plecarea în vacanţă a familiilor de străini. Soţia şi copiii mei au plecat neîntârziat în Franţa, la rudele şi prietenii noştri. Zheng, bătrânul fermecător care se ocupă de întreţinerea imobilului nostru, în ale cărui subsoluri locuieşte, a observat că sunt singur de două săptămâni. În seara asta pare hotărât. Bate în geamul de la bucătărie, care dă spre o alee accesibilă tuturor, pe când voiam să-mi pregătesc cina.

— Ai mâncat? întreabă el zâmbind.

Fără Duoyou, prietenul şi interpretul meu, mă simt complet dezorientat. Nu ştiu dacă-mi cere mâncare sau vrea să ia masa de seară cu mine. Îl pun să repete mai rar. În cele din urmă, înţeleg că-mi cere ceva de mâncare.

— Da, am de mâncare.

Dar, neştiind ce să-i ofer, îi fac semn să dea ocol ca să intre pe uşa principală. Apartamentul meu, care nu arată cine ştie ce şi contrastează cu cele ale celorlalţi occidentali, îi face o impresie puternică.

— E foarte frumos, foarte frumos, zice el, examinând mobilele din marele nostru salon cu parchet din plăci aglomerate imitând lemnul, prea strălucitor ca să fie natural. E ca-n filme.

Îndrăzneşte să mângâie marea canapea gri din piele fină, zâmbind. Asemenea acelor chinezi care îşi dau întâlnire la Ikea ca să încerce toate fotoliile şi paturile, privirea lui de copil fermecat trădează dorinţa de a se aşeza pe ea. Îl invit să ia loc şi bem amândoi o sticlă mare de bere germană: prima din viaţa lui.

— E bună, constată el. Delicioasă. Dar e tare. Mult mai tare decât berea noastră. Poţi deschide puţin televizorul? N-am mai văzut până acum unul aşa de mare.

Apăs pe buton ca să-l pornesc şi îi întind telecomanda. Schimbă frenetic canalele până când dă peste un serial despre viaţa lui Mao Zedong.

Îl întreb:

— Mao era un conducător bun?

— Era singurul cinstit. I-a redat ţării mândria şi a vrut binele tuturor. Dar a făcut prea multe greşeli şi a provocat catastrofe. Serialul ăsta nu arată şi lucrurile rele. La ce bun să reaminteşti greşelile? Toată lumea le cunoaşte. Mao e mai bun în film decât în realitate şi de aceea tuturor le place să se uite la serial.

Nivelul meu de conversaţie îşi atinge rapid limitele, aşa că frazele noastre sunt presărate cu tăceri lungi şi zâmbete. Dar Zheng nu se arată deloc stânjenit, pare în largul lui. Hotărăsc să-i propun un mic joc.

— Căutai ceva de mâncare… Hai cu mine la bucătărie! Poţi alege tot ce-ţi doreşti din dulapuri, îi zic, savurându-mi propria generozitate, ca apoi să-mi dau seama că va găsi cu greu acolo

ceva care să-l bucure. Conserve cu carne de raţă importate din Franţa, pachete de paste, cutii de ton sau borcane cu fasole, cutii cu sos de tomate, borcane de Nutella... Nu cunoaşte niciunul dintre aceste alimente şi manifestă o neîncredere prudentă. N-a fost niciodată în supermarketurile rezervate occidentalilor sau chinezilor bogaţi şi izbucneşte în râs, reacţie tipică în faţa unei situaţii nepotrivite şi imposibil de controlat. Descopăr totuşi pentru el o pungă mare de orez pusă în fundul dulapului. Şi arăt spre frigider. Admiră aparatul american enorm, pe care îl considerăm singurul nostru mic lux din bucătărie.

Deschid uşa frigiderului şi-i întind alimentele care l-ar putea interesa. Se strâmbă în faţa diferitelor tipuri de brânză, întinde mâna spre iaurturi, gustă un castravecior murat cu o expresie sceptică, pune în buzunar câţiva morcovi şi câteva fire de praz. Dar privirea îi este atrasă de antricot.

— O, ce bucată mare de carne de vită! Niciodată n-o să-mi pot lua una ca asta

Era masa mea de seară de celibatar. Intenţionam să tai jumătate şi să păstrez restul pentru a doua zi. Încerc să-i explic că ar fi păcat să fie tăiată în bucăţi mici cu legume, aşa cum mănâncă chinezii. Îi arăt o tigaie şi mimez prăjirea. Îmi spune că nu va reuşi. În cele din urmă, decid să-l invit să rămână ca să împărţim carnea cu ghiveci de legume rece. Zheng acceptă. Deschid atunci din nou frigiderul şi zăresc în trecere bucata delicioasă de *foie gras* cu whisky, pregătit de o prietenă din Marsilia. Îi voi oferi lui Zheng un mic festin. Scot o bucată de brânză Saint-Nectaire şi alta din Franche-Comté, maturată doi ani, aduse din Franţa. Apoi pun la prăjit felii mici de pâine şi pregătesc masa în bucătărie. Deschid dulapul de vinuri şi aleg o

sticlă de Bordeaux. Dar n-o să meargă cu *foie gras*. Începem cu un pahar de vin alb. Ciocnim. Apoi, el goleşte paharul pe nerăsuflate şi pe faţă i se aşterne o expresie de satisfacţie. Îi pregătesc tartine cu *foie gras* şi-i întind una. Încearcă să prindă o bucată cu beţişoarele, dar nu reuşeşte. Îi fac semn să mănânce cu degetele şi-i arăt cum, după care iau o mică înghiţitură de vin. De data asta, face ca mine.

Apoi zice:

— O, e bun! Foarte bun aşa!

Tigaia e pregătită. Pun antricotul, îl perpelesc şi presar sare de Guérande şi piper de Sichuan pisat, sub privirea intrigată a invitatului meu, care n-a mâncat niciodată o friptură de vită.

Pun farfuriile pe masa din bucătărie, în faţa noastră. Şi umplu paharele cu vin roşu. Încurcat în faţa antricotului, Zheng începe cu vinul, pe care îl dă pe gât.

— *Hao he, hao he, hao he* (foarte bun), se entuziasmează el.

Totuşi, neglijasem un detaliu de care îmi dau seama văzându-i privirea jenată. N-a mai gustat niciodată carne roşie şi îşi manifestă teama în faţa unui fel de mâncare atât de ciudat. Şi nu ştie cum să atace antricotul: cu tacâmurile, pe care nu ştie să le mânuiască, sau cu beţişoarele?

— Îmi dai voie? îi zic, înainte de a tăia carnea în sânge în bucăţi mici.

Pe urmă tai şi carnea mea şi iau în furculiţă o bucată. Zheng îmi imită fiecare gest cu o abilitate surprinzătoare. Plescăie, zâmbind sceptic, şi înţeleg după expresia de pe figura lui că ar vrea să scuipe bucata la gunoi. Dar nu îndrăzneşte.

Mi-am scos smartphone-ul, a cărui aplicaţie „dicţionar” îmi permite să trasez caractere chinezeşti, ca să uşurez conversaţia.

Când mă împiedic de un cuvânt, îl scriu în franceză şi-l pun pe Zheng să citească caracterul. Când vede că nu înţeleg ce încearcă să-mi explice şi că şi-a epuizat talentele de mim, apucă telefonul şi desenează caracterul potrivit, a cărui traducere în franceză apare instantaneu pe ecran, ca prin minune. Folosim şi aplicaţia WeChat, care permite transcrierea de fraze întregi, uneori cu rezultate ininteligibile sau de tot hazul. Mă gândesc atunci la emisiunea *Vin să dorm la tine*. Totuşi, ezit să-i mărturisesc că visez să vin să dorm în bârlogul lui. Simt că această experienţă mi-ar completa munca. Dar îmi amintesc atunci de invitaţia la cină din bucătăria lui şi de faptul că în seara asta a venit la mine după câteva luni ca să-l invit la rândul meu… Şi ezit imaginându-mi ce faţă ar face soţia mea în ziua în care Zheng se va proţăpi în faţa uşii, invitându-se singur să doarmă la noi. Ajutat şi de vin, mi-am dat drumul la gură. Am regretat imediat. Prea târziu. Zheng a promis deja să mă invite în dormitorul lui îndată ce se va ivi ocazia. Se aşterne din nou tăcerea. Cu tot sprijinul tehnologic al telefonului şi cu toată bunăvoinţa noastră, nivelul conversaţiei rămâne îngrozitor de scăzut. Sticla de vin roşu n-a rezistat prea mult. Îi propun un pahar de Bas-Armagnac. Zheng nu se poate abţine să nu golească paharul dintr-odată (*ganbei*). După al treilea pahar, se ridică, palid.

— *Wo mamahuhu* (nu mă simt prea bine), zice el, căutând cu privirea toaleta. *Wo bu hao, bu hao* (mi-e rău, rău).

Zheng are nevoie de zece minute ca să scape de masa prea copioasă, apoi revine schiţând un zâmbet jenat. Ştiu cum să-l revigorez. Îmi amintesc de chipul lui şi de cel al soţiei sale, numai zâmbet, când am sosit la Julong Garden. Neavând beci, am depozitat atunci paturile de copii, devenite prea mici,

vechile etajere de la Ikea, veiozele demodate şi o mulţime de alte obiecte stânjenitoare în faţa uşii apartamentului, aşteptând să găsim o soluţie ca să scăpăm de ele. După câteva minute, i-am găsit pe Zheng şi pe soţia lui, Liu Shuzen, la pândă, aşteptând permisiunea să care totul în mica lor vizuină. Văzându-i eterna cămaşă militară şi pantalonii roşi până la urzeală, mă gândesc la toate cămăşile şi perechile de pantaloni pe care nu le mai port şi care îmi ocupă dressingul. Îl instalez pe canapea şi-i cer să aibă răbdare câteva minute. Apoi urc la etaj şi-i umplu un sac. Când cobor, iau altul în care pun orez, pere, piersici şi iaurturi. I le întind pe toate. Le ia fără nicio ezitare. Condiţiile grele de viaţă, lipsurile l-au făcut pe Zheng să abandoneze orice formă de politeţe superficială. Nu-şi poate oferi acest lux. Un simulacru ar fi aproape o insultă. Zheng se îndreaptă spre uşă. Apoi pune sacii jos şi se întoarce.

— *Xiexie, xiexie, xiexie* (mulţumesc, mulţumesc, mulţumesc), zice el.

Îi strâng mâna şi-l las să plece.

Capitolul 7

Copiii abandonaţi din sate

„Şobolanii părăsesc primii corabia care se scufundă.”

Fiodor Dostoievski

Fizic, nu există nicio asemănare între ele. Şi totuşi, fiecare trecere prin imensa Gară de Vest a Beijingului, Beijing Xi Zhan, trezeşte în mine amintirea gării de pe Friedrichstrasse din Berlin. Cu cele douăzeci de peroane, de la care pleacă în acelaşi timp *bullet trains* (trenurile de mare viteză chinezeşti) şi trenurile locale tradiţionale, cu nenumăratele ei săli de aşteptare, cafenele şi buticuri, Beijing Xi încarnează toată lipsa de măsură a enormelor gări chineze. Prin comparaţie, gara de pe Friedrichstrasse este de dimensiuni umane. Dar, ca şi la Beijing Xi, fostul Tränenpalast, Palatul Lacrimilor, situat lângă gara berlineză, staţie terminus şi post de frontieră pentru trecerile între Germania de Est şi de Vest, era scena unor despărţiri sfâşietoare. *Wessi* reveneau în lumea occidentală fără să ştie când îşi vor revedea fraţii, verii sau celelalte rude, blocaţi în Est.

Într-o zi, pe când aşteptam în Beijing Xi, i-am povestit unei prietene din Beijing că, după reunificare, Germania deschisese

arhivele Stasi, poliţia politică est-germană, şi fiecare putea să-şi consulte dosarul, să descopere cine dintre prietenii apropiaţi sau membrii familiei îl spionase. Sceptică, îi venise greu să mă creadă.

— Asta n-o s-o vedem niciodată în China, a conchis ea. Se zice că regimul e departe de a renunţa la dominaţia lui. Şi apoi, suntem 1,3 miliarde, cu o birocraţie obsesivă. Îţi închipui miile de kilometri de arhive în care ar trebui să cauţi? Dacă vom schimba într-o zi sistemul politic, va trebui să întoarcem pagina trecutului fără să cerem socoteală. Altfel, ar fi haos, şi nimeni nu vrea o astfel de dezordine în China, pentru că, fiind vorba de atâta lume, ar fi o catastrofă de o amploare incontrolabilă.

Sătulă să mai aştepte o deschidere ipotetică, prietena mea nu a avut răbdare să rămână. A emigrat în Canada la un an după venirea mea la Beijing.

Cuvintele ei îmi vin în minte de fiecare dată când trec prin Beijing Xi. Cu boccelele lor legate ciudat cu sfoară, cu proviziile lor de hrană şi frenezia de a cumpăra toate produsele pe care le poate oferi o mare metropolă ca Beijingul, de la cele mai utile la cele mai absurde, pasagerii care se întorc în provinciile lor au un aer de *déjà-vu*. Încă sub influenţa sejurului meu berlinez, nu pot să nu fac o paralelă cu oamenii din Germania de Est care descopereau magazinele din Berlinul de Vest, cum ar fi KaDeWe. Relativa sărăcie a locuitorilor din provincii, felul lor mai rustic de a se îmbrăca contrastează cu prosperitatea de la Beijing. Şi în China coabitează două lumi: cea a orăşenilor, privilegiaţi, şi cea a oamenilor de la ţară.

În această seară de duminică, doi soţi au venit la Beijing Xi să-şi conducă fata, care se întoarce la internatul ei din

Hengshui, în sudul provinciei Hebei, la 275 de kilometri. Deseori, în ţările occidentale, copiii familiilor bogate stau în internate de lux. La Beijing este invers. Nevoiţi să se despartă de părinţi, copiii *mingong*-ilor se întorc la internatele din provincia de origine, pentru că au un *hukou* care nu le permite să se înscrie la şcoala publică din Beijing. În timp ce părinţii din clasa de mijloc cheltuiesc mici averi pe profesori pentru ore particulare ca să amelioreze performanţele şcolare ale copiilor şi să le asigure cel mai bun viitor posibil, *mingong*-ii luptă pentru ca vlăstarele lor să poată mearge la şcoală. Oamenii-şobolani fac sacrificii imense. Uneori e o chestiune de viaţă şi de moarte.

Îmbrăcată în uniforma şcolară, un trening albastru cu alb, Pei Xiaotong, în vârstă de 10 ani, agită mâinile ca să-şi ia rămas-bun de la părinţi, schiţând un zâmbet forţat, după o şedere de cinci zile la Beijing. În şcoala ei, 90% dintre elevi sunt copii de *mingong*. Programul a fost special organizat pentru ca toţi copiii ai căror părinţi au bani să plătească biletul să poată ajunge la Beijing de mai multe ori pe an câte cinci zile. De cinci ani, Xiaotong face în mod regulat călătoria ca să-şi viziteze părinţii. Aceştia nu s-au putut obişnui cu despărţirile lungi şi nu-şi pot ascunde lacrimile. Vânzători de legume în piaţă, lucrează de la 5 dimineaţa la 10 seara în fiecare zi şi au puţin timp pentru ea chiar şi când Xiaotong se află la Beijing.

— Teoretic, e posibil să ne înscriem copiii la şcoală la Beijing, ne spune Pei Yong, tatăl, privind în urma trenului care se îndepărtează.

Înalt şi solid, cu mâini de boxer, cu blugii traşi pe şolduri şi strânşi cu o curea în talie, cu o geacă din imitaţie de piele, nu

are aspectul unui om uşor impresionabil. Totuşi, se supune regulilor sistemului.

— În realitate, şcoala publică nu e pentru noi. Ni se cer şapte documente diferite, dintre care un titlu de proprietate pentru un apartament şi un contract de muncă. Aceste acte sunt imposibil de obţinut pentru noi. Cu cât câştig eu, nu mă pot gândi să cumpăr un apartament la Beijing. La început, fiica mea nu voia să plece. Credea că o abandonam. Am reuşit până la urmă s-o conving că şcoala ei putea să-i deschidă porţile unei universităţi din Beijing şi să-i ofere un viitor.

În timp ce legea prevede nouă ani de educaţie gratuită şi obligatorie, cele mai mari metropole le-au permis în ultimii ani migranţilor să-şi trimită copiii la şcoli chiar şi fără *hukou*, dar cerând mai multe documente administrative. Pentru anul şcolar 2014-2015, unele districte din Beijing au impus o condiţie suplimentară – ambii părinţi trebuie să locuiască şi să lucreze în cartierul unde se află şcoala –, excluzându-i astfel pe migranţii care parcurg distanţe mari ca să ajungă la lucru. Unele autorităţi le cer şi atestări de plată a asigurărilor sociale şi certificate de proprietate. Iar altor părinţi li s-a spus din capul locului că, indiferent de documentele prezentate, înscrierea copilului lor va fi oricum refuzată. Ziarul liberal *Nanfang Zhoumo* scrie că restricţiile care îi vizează pe migranţii din capitală exclud de la educaţie zeci de mii de copii chinezi. Statisticile oficiale, care au tendinţa să minimalizeze fenomenul, estimează la 140 000 numărul copiilor neadmişi în sistemul educativ public din Beijing.

Conştient de amploarea problemei, Partidul Comunist Chinez a declarat recent că este hotărât să acorde noi drepturi acestor cetăţeni de rangul doi. Dar, în acelaşi timp, China a

hotărât anul trecut să controleze „strict” numărul populaţiei din marile metropole şi să dirijeze migranţii spre oraşele mijlocii, pentru care autorităţile au promis acordarea a 100 de milioane de permise de rezidenţă până în anul 2020. Autorităţile locale au decis să stopeze creşterea populaţiei fixând limita la 23 de milioane de locuitori în rezidenţă în anul 2020. Dar mulţi experţi consideră că populaţia din Beijing nu are nevoie să fie limitată. Adevărata problemă este că China a investit prea puţin în sectorul educativ. Beijingul nu mai are astăzi decât aproximativ 1 000 de şcoli primare publice, faţă de 1 800 în anul 2000, deşi, în acelaşi timp, populaţia a crescut cu 60%. Desigur, s-au deschis o sumedenie de şcoli private ca să suplinească această lipsă. Totuşi, pentru că aceste şcoli nu fac parte din sistemul educaţional oficial, absolvenţii lor nu se pot prezenta la examenul de admitere la universitate. Iar cele care au obţinut autorizaţie au aceleaşi condiţii de admitere ca şcolile publice.

Conform datelor publicate de *Beijing Youth Daily*, câteva mii de copii de *mingong* instalaţi la Beijing sunt şcolarizaţi în internate din Hebei. În ciuda singurătăţii şi a dificultăţilor de adaptare, aceştia sunt privilegiaţi. Căci cei mai mulţi dintre *mingong*-ii care trăiesc în subsolurile din Beijing nu au posibilitatea să-şi trimită copiii în internate. Imensa lor majoritate îi lasă în satele de origine. Statisticile realizate de All-China Women’s Federation (ACWF) estimează că, în 2013, mai bine de 61 de milioane de „copii abandonaţi” trăiau în satele chinezeşti în îngrijirea bunicilor sau a rudelor apropiate. Prinşi în vâltoarea celui mai mare val de migraţie din istoria omenirii, părinţii lor au plecat în căutarea unui loc de muncă în marile metropole. Profesor de demografie la Universitatea Poporului

din Beijing, Duan Chengrong, care a colaborat la studiul făcut de ACWF, estimează numărul lor la 65-66 de milioane azi şi numărul de *mingong* la peste 270 de milioane. Estimările lui sunt bazate pe ultimul recensământ naţional, din 2010.

La ora ieşirii de la ore, numai câţiva bunici au venit în faţa şcolii comunale din Tangxi. În acest sat îndepărtat din provincia Jiangxi, una dintre cele mai sărace ale Republicii Populare, cei mai mulţi elevi sunt *liushou ertong*, „copii abandonaţi" de părinţi plecaţi în căutarea unui loc de muncă în marile oraşe ale ţării. La fel ca milioanele de copii părăsiţi din toată China rurală, elevii din mica şcoală de la Tangxi numără cu nerăbdare zilele până la Anul Nou chinezesc, când îşi vor revedea părinţii după luni întregi de absenţă.

Ghemuit pe o străduţă de pământ bătătorit, cu case şubrede din cărămidă acoperite cu ţiglă cenuşie, îmbrăcat în zdrenţe şi cu faţa murdară, micul Xiaohai, în vârstă de 9 ani, priveşte cum se joacă un coleg pe smartphone, scotocind într-o pungă de plastic după gheare de pui prăjite. S-a întors singur de la şcoală şi s-a oprit în drum să se joace.

— Bunicii au treabă la câmp, zice el, arătând spre o căsuţă pierdută în depărtare, o mică pată cenuşie în mijlocul unei întinderi de orezării înnegrite de iarnă, brăzdate în lung şi-n lat de poteci noroioase.

Bunicii, aproape analfabeţi, nu-i sunt de niciun ajutor la lecţii.

— Mă descurc singur. Asta e, mormăie el încruntat, fără să-şi ia ochii de la ecran şi râcâindu-şi cojile de muci de sub nas cu unghiile negre.

Uzaţi de anii de muncă, cei care ţin locul părinţilor, în vârstă de aproape 70 de ani, îi asigură o minimă îngrijire lui Xiaohai: un acoperiş deasupra capului, un pat, mâncare şi puţină afecţiune. În rest, e lăsat să se descurce singur în timp ce ei muncesc. Părinţii se îngrijesc de nevoile lui materiale trimiţând sume mici de bani economisite în fiecare lună. Îi vede cel mult o dată pe an. Uneori, o dată la doi ani.

— Mi-au promis că vor veni anul ăsta în sat de Chunjie (Anul Nou chinezesc, celebrat în general în februarie, la o dată stabilită în funcţie de calendarul lunar). Anul trecut n-au găsit bilete de tren.

Obişnuit cu absenţa lor, Xiaohai spune că venirea lor îl lasă complet indiferent.

— Mi-e totuna, zice el, recunoscând apoi că simte lipsa părinţilor, că se gândeşte de multe ori la ei şi că uneori plânge.

Xiaohai spune că nu-şi aminteşte în ce oraş locuiesc, nici cum îşi câştigă existenţa. Băieţelul ştie doar că lucrează într-o uzină şi că locuiesc prea departe ca să vină mai mult de o dată pe an.

— Le scriu scrisori împreună cu şcoala, povesteşte el. Dar nu răspund întotdeauna. Uneori telefonează, dar nu des. Anul ăsta, au uitat de ziua mea de naştere.

Părinţii nu se interesează niciodată de rezultatele lui şcolare şi nu au contact cu profesorii lui.

Aceşti *liushou ertong* – sacrificaţi de creşterea economică chineză, care de treizeci de ani are un ritm fenomenal – reprezintă 37,7% dintre copiii de la ţară şi 22% dintre copiii Chinei. Cei mai mulţi sunt crescuţi de bunici sau de rude apropiate. Alţii – mai puţin de 5%, după estimările ACWF – sunt lăsaţi să se descurce cum pot şi trăiesc singuri din banii trimişi

de părinţi. De-a lungul şoselei presărate cu sate mici care duce de la Tangxi la Yichun, cel mai apropiat oraş mare, aflat la 70 de kilometri, copiii se joacă cu pietricele pe drumurile de pământ. Unii, epuizaţi, dorm pe marginea drumului principal, unde camioane mari circulă cu viteză, trecând foarte aproape de ei. Despărţiţi de părinţi de la naştere, *liushou ertong* trec prin copilărie şi adolescenţă fără ca nimeni să vegheze asupra sănătăţii lor fizice, emoţionale sau psihice.

— Aceşti copii nu sunt controlaţi în niciun fel, nici nu au un program anume, explică Yi Zhibing, fost director al unei grădiniţe pentru copii abandonaţi din Yichun, acum simplu cadru didactic într-unul dintre aceste sate. Aleargă şi se joacă pe drumuri până pică de oboseală. Unii sunt călcaţi de maşini, alţii se îneacă în iazuri.

În pofida înfăţişării înşelătoare de poliţai, a corpului său solid de atlet pe care se mulează blugii decoloraţi şi înfăşurat într-o scurtă groasă de piele, Yi Zhibing se teme de ce spun vecinii. Nici nu poate fi vorba să fie văzut cu nişte străini. Ne duce departe de casa lui, pe un drum pustiu, şi ne povesteşte viaţa de zi cu zi a acestor copii fumând ţigară de la ţigară. Maşina e învăluită curând de un nor gros şi cenuşiu. Năucit de fum şi de realitatea crudă a istorisirilor sale, simt că ameţesc şi nu mai văd bine liniile carnetului.

Mass-media prezintă în mod regulat aceste drame. În iunie 2015, moartea tragică a patru copii a stârnit emoţie în întreaga Chină. Scrisoarea găsită lângă trupul celui mai mare dintre aceşti copii, abandonaţi de părinţi migranţi şi care au murit după ce au ingurgitat pesticide, confirma sinuciderea.

„Mulţumesc pentru bunătatea voastră. Ştiu că voiaţi să faceţi ce era bine pentru noi. Dar nouă ne-a venit timpul să plecăm. Am făcut promisiunea că nu voi trăi mai mult de 15 ani”, scrie băiatul cel mare. „Acum am 14 ani. Visez moartea, dar visul acesta nu se împlineşte niciodată. Astăzi trebuie să devină în sfârşit realitate.”

Cei patru copii – un băiat şi trei fete, cu vârste între 5 şi 14 ani – au fost găsiţi fără viaţă într-o casă dintr-un mic sat din regiunea Bijie, provincia Guizhou, una dintre cele mai sărace din Republica Populară. Conform anchetei, stăteau singuri în casa familiei de la începutul anului 2014. Tatăl plecase să caute de lucru în altă parte şi trimitea 700 de yuani (100 de euro) pe lună pentru nevoile familiei. Mama era şi ea plecată în provincia Guangdong, centrul industrial al ţării, în căutarea unui loc de muncă, după ce se certase cu tatăl lor şi spusese că fusese brutalizată. De atunci, copiii se hrăneau graţie ogorului pe care tatăl lor plantase porumb şi nu se mai duseseră la şcoală.

Mama celor patru victime din Bijie, Ren Xifen, în vârstă de 32 de ani, s-a întors din Guangdong, unde lucra într-o fabrică de jucării, ca să ia parte la funeralii.

— Nu mi-am făcut datoria faţă de ei, a recunoscut ea, după ce a văzut trupurile neînsufleţite ale copiilor înainte de incinerare.

A mărturisit că îi părăsise în urma unei dispute conjugale, explicând că „nu mai avusese curaj să revină acasă”.

— Chiar i-am abandonat, a spus cu regret Ren. Sunt analfabetă. Nici măcar nu ştiu să-mi scriu numele. Voiam să aibă rezultate bune la şcoală, nu ca mine, ca să nu ducă o viaţă atât de grea. Acum aş vrea tare mult să mă duc după ei.

Multe asociaţii deplâng faptul că guvernul nu organizează un sistem de internat prin care să fie luaţi în grijă copiii *mingong*-ilor abandonaţi în sate, cât timp părinţii lor trăiesc ca şobolanii în marile oraşe ale ţării.

Reţelele de socializare au fost potopite de un adevărat torent de reacţii. În ciuda armatei de cenzori mobilizate ca să şteargă informaţiile jenante de pe internet, Partidul Comunist Chinez nu reuşeşte să înăbuşe furia când se produc astfel de drame.

„Copiii abandonaţi sunt sacrificaţii pe altarul urbanizării. Statul investeşte prea mulţi bani în şcolile publice mari, unde sunt instruiţi numai copiii celor privilegiaţi, şi prea puţini în zonele rurale. E o exploatare extremă şi o nedreptate faţă de ţărani", critică Feng Dou Zhong pe reţeaua de socializare Weibo.

„Sistemul *hukou* a provocat această dramă. Ce părinte nu-şi iubeşte copiii? Cine vrea să se despartă de copiii lui ca să plece să lucreze în altă parte?", se întreabă Yuan Yuan Er pe Weibo.

Prim-ministrul, Li Keqiang, a preluat cazul şi a ordonat o anchetă, considerând că Republica Populară nu poate „lăsa ca o astfel de tragedie să se repete"…

În 2013, cazul a cinci băieţi – veri cu vârste între 9 şi 13 ani – morţi într-o benă de gunoi în provincia Guizhou, în sud-vestul ţării, a revoltat China şi a atras atenţia asupra sorţii triste a aşa-numiţilor *liushou ertong*. Copiii au murit asfixiaţi cu monoxid de carbon. În plină iarnă, escaladaseră, ca să se adăpostească de frig, acea pubelă mare pe rotile, în care aprinseseră un foc să se încălzească. Părinţii lor erau plecaţi să caute de lucru în regiunile de pe coastă, centrul industrial al ţării, unde cererea de mână de lucru pare inepuizabilă. Fără niciun adult

responsabil care să-i supravegheze cea mai mare parte a timpului, ajunseseră copii ai străzii.

În 2009, un băiat şi o fată au murit într-un sat vecin căzând într-un puţ. În alt caz tragic, un băiat, aflat în îngrijirea bunicului, a murit după ce a mâncat otravă pentru şobolani. Copleşit de vinovăţie, bunicul s-a sinucis la puţin timp după aceea. Asociaţiile estimează că în fiecare an mor foarte mulţi copii abandonaţi. Dar, în lipsa unor statistici oficiale despre numărul dispăruţilor, publicul aude numai despre cazurile cele mai răsunătoare relatate de mass-media sau de reţelele de socializare.

Ravagiile psihologice ale acestor despărţiri sunt rareori amintite: 15% dintre copiii abandonaţi sunt afectaţi de boli mintale, aproape 50% suferă de tulburări psihologice, îndeosebi depresie şi anxietate, dar şi tulburări de comportament determinate de complexe de inferioritate şi de lipsa încrederii în sine. Conform statisticilor Ministerului de Justiţie, 70% dintre delincvenţii juvenili sunt „copii abandonaţi”. În zonele rurale există cel puţin 20 de milioane de copii care nu se mai duc la şcoală şi nu au nicio pregătire – adică un tânăr din zece. Şi aproape 70% dintre copiii abandonaţi nu sunt în stare să înţeleagă lecţiile la şcoală, conform statisticilor guvernului. Mulţi se apucă de băutură şi de droguri, în timp ce alţii îşi croiesc drum în cluburile de jocuri de noroc şi în internet café-uri. Un băiat abandonat în vârstă de 15 ani din provincia Hunan a intrat prin efracţie într-un apartament şi l-a omorât pe proprietar pentru 300 de yuani (42 de euro). A explicat după aceea poliţiei că avea nevoie de bani ca să-şi plătească orele de conexiune la internet. În acest timp, tatăl său presta tot felul de munci prost plătite la Guangzhou.

Micul sat Tangxi este marcat de drama petrecută pe 6 mai 2013. Atunci, cinci copii din familia Wang – Yubo, de 6 ani, Yizu şi Xinman, de 10 ani, Baoting şi Baolan, de 11 ani – au murit plonjând într-un iaz ca să scape de căldura copleşitoare... Niciunul nu ştia să înoate. După aproape trei ani, amintirea acelei zile tragice a rămas la fel de dureroasă pentru Wang Jiushou, în vârstă de 75 de ani, şi pentru soţia lui, Li Xixiu, în vârstă de 74 de ani, care aveau grijă de opt nepoţi.

Aşezată pe un taburet de bambus în pragul casei lor modeste, fragila Li Xixiu îşi şterge lacrimile cu mâneca bluzei înflorate. Soţul, care fumează una după alta ţigări răsucite din hârtie îngălbenită, oftează şi priveşte în gol. Cu faţa plină de riduri, purtând o şapcă albastră veche şi un bluzon jerpelit, repetă întruna aceleaşi cuvinte:

— Tot nu-mi vine să cred că mi-am pierdut nepoţii în felul ăsta.

O vecină ne face un semn cu mâna: bunicul şi-a pierdut minţile. Mie şi lui Duoyou ne este puţin ruşine că am venit să răscolim aceste amintiri dureroase. Acum nu mai vrem decât să urcăm în maşină şi să-i lăsăm pe bunici cu durerea lor. Dar lui Li Xixiu nu-i pasă de scrupulele noastre. Se destăinuie într-un şir neîntrerupt de cuvinte, vrând parcă să-şi exorcizeze suferinţa. Lucidă, dar chinuită de vinovăţie, pare să nu observe starea soţului ei. În ziua tragediei, auzise în depărtare strigătele de ajutor ale copiilor. Avusese imediat o presimţire rea şi alergase spre iaz. Dar nici ea nu ştia să înoate. I-a telefonat soţului ca să aducă ajutoare din sat. Wang a încercat să cheme vecinii să-i dea o mână de ajutor. Degeaba.

— Toţi tinerii au plecat din sat. Când se întâmplă o asemenea tragedie, nu e nimeni care să te ajute, mormăie el. Eşti singur,

singur, singur…

Neputincioasă, Li Xixiu a oprit un taxi, în ţipetele copiilor care se zbăteau în apa tulbure, ca să caute ajutor în satul vecin. Când, în sfârşit, s-a întors cu doi tineri, era prea târziu ca să-şi mai salveze nepoţii. Epuizată psihic şi fizic de această istorisire, îşi prinde faţa mică şi rotundă între mâini preţ de câteva minute, lăsând lacrimile să-i curgă înainte să-şi tragă sufletul. Apoi ne mărturiseşte:

— Munceam din greu, le făceam de mâncare micuţilor şi îi duceam la şcoală. Dar nu-i puteam supraveghea tot timpul. Era prea mult pentru noi. Eram copleşiţi. Suntem pur şi simplu prea bătrâni ca să creştem copii.

Bătrâna spune că cei doi fii ai ei nu aveau altă opţiune decât să-i lase în grijă copiii şi să plece să caute de lucru în regiunile de pe coastă. S-au dus la Shenzhen, marea metropolă din sudul Chinei, pioniera deschiderii economice lansate de Deng Xiaoping la sfârşitul anilor 1970, situată vizavi de Hong Kong şi la aproape 800 de kilometri sud de satul lor.

— Fiii mei au făcut ca toţi tinerii din sat. Au plecat să câştige bani şi să nu-şi lase copiii să moară de foame. Aici se cultivă orez, cartofi dulci şi se face ulei de rapiţă, în rest nu e nimic. Întreprinderile nu vin în munţii ăştia, într-un un loc atât de izolat, zice ea dând din cap.

Li Xixiu ne spune că fiii ei parcă au fost blestemaţi: au avut numai fete la început. Aşa că au făcut copii în continuare până li s-au născut băieţi, căci, „conform tradiţiei, trebuie să ai băieţi”. Ştiau însă că nu vor avea posibilitatea să se ocupe de ei. Atunci buldozerul birocratic s-a pus în mişcare, cu duritatea lui implacabilă. Încălcaseră politica copilului unic de mai multe

ori... Li s-a dat o amendă astronomică, echivalentă cam cu salariul pe zece ani.

— Înainte de dramă, funcţionarii ne hărţuiau aproape zilnic ca să plătim, precizează Li Xixiu cu o furie rece. Într-o zi, au venit cu nişte muncitori, care au lovit cu barosul în zidurile casei. Ameninţau să distrugă totul. Dar nu le puteam da ce nu aveam. Suntem tare săraci. Amenda era pur şi simplu imposibil de plătit.

De când a avut loc tragedia, care a atras atenţia mass-mediei din ţară şi din străinătate, autorităţile au lăsat în pace familia. Totuşi, amenda nu a fost suspendată sau anulată oficial. Autorităţile ar putea să ceară din nou plata ei la simpla decizie a unui funcţionar local... În ciuda angajamentelor preşedintelui Yi Jinping de reformare a ţării pentru ca aceasta să fie guvernată „după lege", arbitrariul continuă să domnească la toate nivelurile. După dramă, Wang Guangjun, al doilea fiu, care şi-a pierdut cele două fetiţe, s-a mutat cu soţia la Yichun, unde el şi fratele lui au găsit de lucru ca zidari. Soţii se ocupă acum de copilul care a supravieţuit.

— Din fericire, ne-a rămas un fiu. Nu ne vom mai duce niciodată să lucrăm în alte oraşe, oricâte greutăţi am avea. Acum, cel mai important pentru noi e să fim cu el, zice cu regret în glas.

După părerea bunicii Li Xixiu, copiilor „le mai bine cu părinţii".

— Copiii nu ne ascultau şi preferau să se joace cu prietenii decât să-şi facă lecţiile, adaugă ea. Părinţii sunt mai severi şi îi supraveghează atent când învaţă.

Urmărite de un cocoş care bate din aripi, câteva găini ciugulesc firimituri pe podeaua camerei de primire, din beton brut. La masa din sufragerie sunt vreo cincisprezece scaune… Dar marea familie nu se mai reuneşte acolo.

— Rămâneţi cu noi la masă, casa e aşa de pustie! ne propune Li Xixiu, aruncând legume şi bucăţi de carne de pui într-un *wok*, adăugând ardei iute şi alte condimente şi amestecând cu nişte beţe mari.

Preparat într-o oală electrică străveche, orezul este deja gata. Am un nod în gât, numai foame nu mi-e. Nici lui Duoyou. Ciugulim cu beţişoarele cât mai politicos posibil, în timp ce bunica şi soţul ei îşi golesc pe dată farfuriile. Înspăimântat de pofta lor de mâncare, nu reuşesc să mai ascult ce-mi zic. Sunt blocat de gândul că foamea i-a chinuit decenii întregi, încât să mănânce, să supravieţuiască a devenit pentru ei o obsesie care anulează orice altceva. Percep o ultimă frază înainte de a decide că e timpul să plecăm.

— Fiii noştri nu sunt supăraţi pe noi, dar nu-i mai vedem prea des, zice cu regret Li Xixiu. Nepoţii ne telefonează de câteva ori pe săptămână ca să ne spună că le e dor de noi.

La şcoala din Tangxi, directorul districtual spune că 70% dintre copiii din şcolile locale trăiesc fără părinţi.

— Cea mai mare problemă este lipsa de afecţiune, zice el. Încercăm să compensăm trimiţându-i pe profesori să-i viziteze acasă pe copii în mod regulat şi să le ducă mici cadouri. Îi ajutăm să le scrie părinţilor. Suntem în contact cu părinţii şi îi ţinem la curent cu rezultatele lor şcolare.

Anunţat de şcoală, secretarul de partid din district intervine neinvitat în discuţie… Subiectul copiilor dispăruţi este considerat acum „sensibil” de autorităţile locale. Presimţim că

acesta este sfârşitul vizitei noastre incognito în sat. În general, cadrele Partidului îşi fac apariţia însoţite de poliţişti, care cer aprobări de la guvernul central sau de la autorităţile locale, aprobări imposibil de obţinut. Administraţia chineză are un talent inegalabil când e vorba să îngroape cererile jurnaliştilor referitoare la subiecte sensibile. După controlul actelor, poliţiştii în general ori ne conduc la cel mai apropiat aeroport, ori ne escortează atât de ostentativ, încât nimeni să nu mai îndrăznească să ne vorbească sau chiar să se uite la noi. De data asta avem noroc. Secretarul de partid a venit singur. După ce ne-a cerut mormanul obişnuit de aprobări pe care nu le avem, acceptă să stea de vorbă cu noi.

— De când s-a petrecut drama, toată lumea a devenit conştientă că viitorul familiei şi al ţării sunt copiii, spune funcţionarul local, cerând totodată să i se respecte anonimatul.

Îşi scoate ochelarii oftând, apoi se întrerupe ca să-i pună în buzunarul cămăşii albe şi se ridică bătând cu palma peste partea de jos a pantalonilor negri ca să se scuture de praf. Am avut grijă să nu scot carnetul de notiţe, ca să-i câştig încrederea. Pe când se pregăteşte să pună capăt brusc discuţiei, eu şi Duoyou ne temem să nu ne saboteze sfârşitul şederii în regiune. Stăm nemişcaţi. Uşurare: se răzgândeşte şi se aşază la loc.

— Din fericire, totul a devenit mai simplu graţie mijloacelor de comunicare moderne, continuă el ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Avem şi un program pentru crearea de locuri de muncă prin atragerea întreprinderilor în regiunea Yichun. Familii care reuşeau să câştige salarii de 4 000 de yuani (570 de euro) pe lună în mari metropole aflate la distanţe mari preferă acum să vină mai lângă casă, ca să locuiască în oraşe de mărime mijlocie, dar mai apropiate. Se mulţumesc cu un

salariu de 3 000 de yuani (430 de euro) şi reuşesc să-şi vadă copiii mai des sau să locuiască împreună cu ei.

După ce se gândeşte îndelung, cadrul Partidului nu e în stare să citeze numele niciunei întreprinderi care ar avea în plan să se mute în Yichun.

— Nu e uşor să atragi aici întreprinderi şi să creezi locuri de muncă, recunoaşte el. Toţi bărbaţii apţi de muncă din sat au plecat. N-au rămas decât copiii şi bătrânii.

Yi Zhibing, fostul director al grădiniţei pentru *liushou ertong*, ridică braţele într-un gest de disperare, risipind norul gros de fum din maşină.

— Numai vorbe, dar nu fac nimic pentru copii, zice el furios. Singura preocupare a şcolilor publice este calitatea învăţământului. În realitate, copiii abandonaţi sunt lăsaţi de izbelişte. În treizeci de ani de carieră, n-am primit niciun apel de la părinţi, nici atunci când micuţii erau bolnavi. Bunicii au grijă doar să-i hrănească. Când ajung la adolescenţă, se duc la internet café şi suferă tot felul de influenţe nefaste. Părinţii trimit destui bani pentru nevoile lor, dar băieţii risipesc tot, fură şi fac escrocherii ca să aibă mai mulţi bani. Fetele se îndrăgostesc de foarte tinere şi-şi strică viaţa. Există o falsă valoare în societatea noastră, conform căreia părinţii îşi pot sacrifica urmaşii ca să câştige bani. Unde e câştigul atunci când copiii sunt excluşi de la şcoală, nefericiţi şi devin nişte indivizi buni de nimic sau nişte delincvenţi?

În Republica Populară, procentul de urbanizare este azi de aproximativ 50% şi se estimează că va ajunge la 70% în următoarele decenii. Locurile de muncă lipsesc în continuare în zonele rurale.

Sentimentul de abandon îi împinge pe unii copii să fugă, să ia clandestin trenul spre marile oraşe şi să încerce să-şi găsească acolo părinţii. Pentru „copiii abandonaţi”, a-şi vedea părinţii este un lux. Poliţia nici nu mai numără copiii între 7 şi 14 ani pe care îi trimite înapoi acasă. Cazurile de sinucidere sunt şi ele frecvente în rândul acestor copii.

În ianuarie 2014, Xiao Lin s-a dus singur să-şi ia carnetul de note de la şcoală, spre deosebire de cei mai mulţi dintre colegii lui, care erau însoţiţi de părinţi. În vârstă de 9 ani, Lin, ai cărui părinţi, divorţaţi, au părăsit satul Sige din provincia Anhui la puţin timp după naşterea sa, părea dezamăgit de rezultatele lui şcolare. Mama i-a telefonat chiar în acea seară ca să-l anunţe că nu va veni să petreacă cu el Anul Nou chinezesc, peste câteva săptămâni. A păstrat tăcerea în timpul cinei. Dar nimeni din anturajul lui nu a bănuit că-şi va pune capăt zilelor după câteva ore, spânzurându-se cu un cordon în toaletă. N-a lăsat niciun cuvânt scris.

Lin avea doar 30 de zile când tatăl său l-a părăsit. Mama a plecat câteva luni mai târziu. Părinţii nu au venit niciodată să ia carnetul de note de la şcoală, după spusele lui Yang Qinglin, directorul instituţiei. Nu au participat niciodată la o şedinţă cu părinţii şi nu-i telefonau decât rar, sporind sentimentul de insecuritate al copilului. După ce acesta s-a sinucis, tatăl a ezitat să ia parte la înmormântare pentru că nu voia să-şi părăsească locul de muncă, de teamă să nu-l piardă.

— Lin era mai disciplinat decât ceilalţi elevi, deoarece ştia că nu avea pe nimeni care să-l apere dacă făcea probleme la şcoală, spune Yang.

La sfârşitul lui decembrie 2013, un alt caz a stârnit emoţie pe internet în China. Totul a pornit de la un bilet ciudat afişat pe uşa închisă a frizeriei Jianba din oraşul Zhuzhou, situat în sud. Biletul i-a tulburat pe clienţii regulaţi ai frizeriei.

„Dragi clienţi, am primit ieri un telefon de la fiica mea. Am stat atât de mult timp departe de ea, încât nu mai ştie nici măcar să-mi spună «tată». Vă implor să-mi acordaţi o săptămână de concediu cu familia mea.”

Un trecător a fotografiat mesajul şi l-a postat pe Weibo.

Wu Hongwei, frizerul care a afişat biletul, şi soţia lui, Wang Yuan, îşi lăsaseră fiica în grija bunicilor într-un sat îndepărtat, situat la 540 de kilometri de Zhuzhou, când aceasta avea doar nouă luni. Povestea lor a fost relatată de mass-media din China. Soţii spun că au suferit că n-au fost de faţă când fetiţa lor a rostit primele cuvinte şi a făcut primii paşi şi că nu credeau că vor fi absenţi atât de mult timp. La început, totul le-a mers bine şi noua lor viaţă la oraş părea plină de făgăduinţe. Wu îşi părăsise satul, Zhaishi, din munţii din Hunan, la 24 de ani, pentru că ar fi fost condamnat să muncească acolo pentru un salariu de mizerie de 2 euro pe zi. Şi-a urmat unchiul şi s-a dus cu autocarul în oraşul Zhangzhou, unde a găsit un post de ucenic frizer fără salariu.

Câţiva ani mai târziu, s-a mutat în Zhuzhou. Acolo a cucerit-o pe Wang cântând melodii folclorice la chitară. Fiica lor, Beibei, s-a născut în 2011. Wang a renunţat la serviciu – era vânzătoare de telefoane mobile – ca să se ocupe de fetiţă. Wu a muncit din greu, de dimineaţă până la ora 23, ca să compenseze parţial pierderea celui de-al doilea salariu. Dar soarta le-a fost potrivnică: un medic pediatru i-a anunţat că fiica lor avea nevoie de lapte praf. Era la puţin timp după scandalul laptelui

otrăvit cu melamină, care ucisese mai bine de 300 de nou-născuţi în China. Nimeni n-ar fi riscat să cumpere lapte de proastă calitate. Au fost nevoiţi să scoată din buzunar 100 de euro pe lună, o cincime din salariul lor, ca să-i ofere micuţei lapte de calitate. În consecinţă, nu se punea problema ca Wu să-şi părăsească munca şi să se întoarcă în sat, la soţia şi la fiica lui. Şi Wang a fost nevoită să-şi ia din nou o slujbă în oraş.

Soţii au încercat să menţină legătura, făcând cât mai des posibil călătoria de 14 ore cu trenul, autobuzul şi motocicleta ca să-şi vadă fiica. Wu avea o singură obsesie: să facă cât mai multe tunsori de 2 euro, ca să poată plăti drumurile dus-întors şi să le trimită bani părinţilor. Soţii îi telefonau fiicei lor zilnic să-i spună cât de mult o iubeau. Lipiseră fotografii cu ei pe pereţii de beton ai camerei fetei. Wang plângea seara cu nasul în pijamalele fetei, acum prea mici, pe care le luase cu ea.

— Ne-am spus că, la urma urmelor, nu va avea de îndurat presiunea vieţii din oraş şi că adoptaserăm şi noi aceeaşi soluţie ca majoritatea adulţilor din sat plecaţi să lucreze în alte părţi. Credeam că vom rezista şi că totul era în ordine, povesteşte Wang.

Până în ziua în care s-au întors în sat într-o vizită care i-a pus la grea încercare. Când au încercat s-o strângă în braţe pe Beibei, aceasta a luat-o la fugă, strigându-şi bunica. Când au întrebat-o cine erau tatăl şi mama ei, s-a repezit în cameră şi a arătat fotografiile de pe perete, fără să facă vreo asociere cu ei. Fata auzise doar dialectul din sat şi nu mai înţelegea limba vorbită de mama sa. Soţii şi-au copleşit copila cu cadouri ca s-o îmbuneze. Seara, prefera să adoarmă în braţele bunicii, pe care o înlocuiau cu rândul când fata dormea profund.

— Acele câteva ore erau preţioase, spune Wang. Dar, pentru ea, „tati” şi „mami” nu mai însemnau nimic. Erau simple cuvinte golite de orice sens afectiv.

— Aş fi vrut tare mult s-o învăţ ce înseamnă să fii mamă, zice cu regret Wang. Voiam să-i arăt că mama este cea care dă naştere copilului, îl învaţă să vorbească, să meargă şi să cânte. O mamă îşi priveşte copilul cum creşte. Ea este fiinţa cea mai apropiată de el.

După aceea, Wang şi Wu au vrut să-şi aducă fiica în oraş, ca să stea cu ea tot timpul. Dar gaura lor de şobolani din subsol, poluarea din mediul urban, viaţa extenuantă şi mâncarea de proastă calitate i-au convins în cele din urmă că îi va fi mai bine la ţară. Au adus-o cât mai des posibil la ei în oraş, ca să fie împreună. Totuşi, au hotărât să aştepte să mai crească puţin şi situaţia lor financiară să se amelioreze, ca să-i poată oferi o locuinţă decentă şi s-o aducă definitiv la ei.

— E complicat, recunoaşte Wang. Dar nu-mi pierd speranţa că într-o zi o voi învăţa adevăratul sens al cuvântului „mamă”.

Pierdut în mijlocul unei păduri de bambuşi enormi, înconjurat de câmpuri de bumbac şi porumb de o parte şi de coline înverzite pe care au fost amenajate livezi terasate, se iveşte micul sat Huaixi, vecin cu Tangxi. Cătunul bucolic, versiunea chineză a satului lui Heidi, este populat în proporţie de 80% de copii care trăiesc fără părinţi. Am hoinărit două zile întregi fără să întâlnim acolo nici măcar un adult. La prima vedere, această aşezare îi oferă călătorului puţine distracţii. Câteva bunici, aşezate pe scăunele colorate de plastic în faţa băcăniei, beau ceai şi sporovăiesc. De câte ori trecem, amuţesc

şi ne observă cu atenţie. Vizitatorii sunt rari la Huaixi. Dar un străin cu pielea albă este o curiozitate absolută.

— E prima dată când vedem un *laowai* pe-aici, spune cu mândrie o bunică cu pantaloni gri şi o cămaşă albastră izită. Din ce ţară vii?

Climatul apăsător mă îndeamnă să fac pe mucalitul, singurul mijloc de a încerca să destind atmosfera.

Răspund pe un ton de glumă:

— Vin din Africa.

Dar gluma mea nimereşte ca nuca în perete. Bătrânele se uită una la alta uimite.

Atunci le zic:

— Ghiciţi!

— Nu vi se pare că are mutră de american? întreabă una privindu-mă atentă, cu ochelarii mici şi rotunzi aşezaţi pe vârful nasului.

— Deloc, e prea scund, conchide alta cu rochie înflorată şi nişte imitaţii de papuci Crocs roz.

— Ar putea să fie german, zice a treia, scărpinându-şi părul vopsit în negru intens, culoarea predilectă a chinezilor din toate clasele sociale.

— Nu-i destul de înalt, repetă a doua.

— Am văzut un reportaj despre Norvegia la CCTV şi pot să garantez că are mutră de norvegian, intervine a patra.

Pentru bătrâne aş fi aşadar norvegian, chiar dacă niciuna dintre ele n-a auzit vreodată de această ţară nordică, în afara zeloasei telespectatoare a televiziunii publice chineze. Nu voi reuşi în veci să le conving că sunt francez: „*faguoren* (francez), altă glumă”, „prea blond”, „prea înalt”, „nu îndeajuns de romantic”. Şi sunt la fel de sceptice când le spun că sunt

sociolog. Mai perspicace în această privinţă, au demascat jurnalistul din mine.

— A, ai venit pentru *liushou ertong*! exclamă bunica numărul unu. Atunci ai nimerit bine. Aşteptăm să sune clopoţelul ca să-i ducem pe cei mici la masă.

Mă destind puţin. Gheaţa s-a spart. Şi am înţeles că tocmai se produsese unul dintre miracolele chinezeşti. Bunica a hotărât să ne facă confidenţe. Iar când bătrânii chinezi se hotărăsc să vorbească, limba de lemn nu-şi mai găseşte locul.

— Toate ne creştem nepoţii, adaugă ea. Nu-i uşor. Am 70 de ani şi muncesc toată ziua la câmp. Singura pauză din zi este când îi aştept pe cei doi băieţi la prânz. Când vin acasă ostenită după ziua de muncă, ăştia doi scot sufletul din mine. Am trecut de vârsta la care lupţi ca să-i obligi pe copii să-şi facă temele. Le zic c-or să ajungă la uzină, ca părinţii lor. Dar nu-i deranjează. Bunicul are şi mai puţină răbdare decât mine.

Sună clopoţelul. Bătrânele se ridică cu greu.

— Aşa e din anii 1980! exclamă Ren Jiqing, un bunic de 57 de ani, aşezat pe motoreta sa electrică în faţa porţii şcolii, unde aşteaptă s-o vadă pe nepoata lui. Asta e regula, să fii copil abandonat. Bineînţeles, copiii se plâng că cresc fără părinţi. Dar, dacă nu-s în stare să înghită amărăciunea, n-or să facă mare lucru în viaţă.

Îmbrăcată în uniforma şcolii, un trening albastru cu alb, ţinută clasică în multe şcoli din China, nepoata lui, Mei Lun, în vârstă de 11 ani, care îşi frământă coada lungă împletită, nu e întru totul de acord:

— Numai copiii bogaţilor trăiesc împreună cu părinţii. Au noroc, pentru că părinţii lor nu trebuie să plece departe ca să lucreze şi-i văd des. Sunt uşor de recunoscut. Au cele mai

frumoase haine, zice ea cu voce suavă, recunoscând că plânge de câteva ori pe săptămână cu gândul la părinţi.

— Părinţii ne trimit 4 000 sau 5 000 de yuani (580-720 de euro) pe an pentru cheltuielile şcolare, mâncare şi haine, explică Ren Jiqing, bunicul ei. La oraş, viaţa e mult mai scumpă: locuinţă, mâncare, cheltuieli şcolare, haine. N-ar putea să-şi aducă acolo copiii. N-au de ales. Oricum, educaţia într-o mare metropolă nu i-ar aduce niciun câştig lui Mei Lun. E o elevă mediocră. E cal-cal, tigru-tigru.

Această expresie chineză desemnează mediocritatea. Artizan care fabrică obiecte şi mobilă din bambus, Ren Jiqing este atât de tranşant în judecăţile sale pe cât pot să fie chinezii. Ei ocolesc subiectul şi recurg la disimulare ca să nu-şi vexeze sau să-şi stânjenească interlocutorul, dar sunt capabili şi de judecăţi fără menajamente. Mei Lun, care a luat un aer de câine bătut, este totuşi a treia din clasă, o poziţie onorabilă.

— Rezultatele ei sunt acceptabile pentru o mică şcoală de la ţară ca a noastră, conchide el. Imaginaţi-vă rezultatele astea la o şcoală cu un nivel mai bun. Ar fi pierdută.

Recunoaşte că n-a făcut multă şcoală şi că nu e în stare s-o ajute la lecţii. Ca majoritatea colegilor ei, Mei Lun se descurcă singură.

Un grup de vreo 15 elevi în treninguri şi bascheţi albi s-a adunat în jurul nostru la ieşire, în timp ce alţii mai mici trec pe lângă mine şi se îndepărtează în fugă, râzând. Jocul lor este să-şi măsoare picioarele cu ale mele. Sunt intrigaţi şi surprinşi ca şi cum şi-ar compara capul cu cel al unui inorog. În cele din urmă, un băieţel mă întreabă, provocând râsete în jur:

— Toţi *laowai* au picioarele aşa de mari? Cum reuşeşti să mergi? Eşti probabil handicapat!

Dintre cei 15 elevi, numai o fată este crescută de părinţi. Fang, o altă şcolăriţă, în vârstă de 13 ani, povesteşte că locuieşte la bunicii ei, în vârstă de peste 70 de ani. N-au venit s-o aştepte la ieşirea de la şcoală. Îşi ţine sora mai mică de mână ca să nu fugă.

— Eu am grijă de ea, zice Fang, care are părul tuns băieţeşte. Nu e uşor pentru bunicii mei. Sunt prea bătrâni.

Părinţii ei au plecat să muncească mai în sud, la Fujian. Nu ştie nimic despre meseria lor, nici despre felul în care trăiesc. Vorbeşte cu ei la telefon de patru-cinci ori pe lună. Dar conversaţiile scurte se limitează la întrebări de rutină despre lecţii, despre notele de la şcoală şi la sfaturi legate de ajutorarea bunicilor. În fiecare dimineaţă, Fang se scoală la ora 6 şi pregăteşte micul dejun: un bol de supă cu tăiţei şi legume. La prânz, când ajunge acasă împreună cu sora ei, găseşte masa pregătită de bunica. Seara, după şcoală, face cumpărături şi curăţă legumele pentru cină. Apoi face ordine şi-şi supraveghează sora la lecţii. Abia după aceea se ocupă de temele ei. Îşi asumă aceste responsabilităţi, strivitoare pentru un copil de vârsta ei, fără să se plângă vreodată. Fang recunoaşte că izbucneşte de multe ori în lacrimi după ce stinge lumina, seara, în pat. Nu înţelege prea bine de ce.

— Îmi văd părinţii numai o dată pe an, explică ea. De Anul Nou, cea mai frumoasă perioadă a anului. Cu o lună înainte, mă bucur atât de mult, încât nu pot să dorm. Cel mai mult îmi lipseşte tata. Ne înţelegem tare bine, suntem foarte apropiaţi. E cel mai bun tată din lume.

Capitolul 8

Tinereţe îngropată

„În clipa în care eram înconjurat de lume,
toate cuvintele pe care le păstram în mine
au ieşit, ca nişte şobolani care fug din
vizuină.”

Mo Yan[1]

O statuetă din plastic în culori ţipătoare, produsă în serie în milioane de exemplare într-una dintre nenumăratele uzine din sudul Chinei, de un kitsch tipic stilului Noului Imperiu, tronează la intrarea în labirint. Ne aflăm în primul subsol al imobilului Yangqiao Xili, situat la marginea celei de-a treia şosele de centură, în centrul Beijingului. Câteva ofrande, mandarine uscate sau bastonaşe de tămâie uzate, i-au fost aduse lui Cai Shen, zeul bogăţiei, căruia budismul şi taoismul îi atribuie puterea de a ameliora situaţia financiară. Alţii, deziluzionaţi, i-au aruncat chiştoace de ţigări strivite. Atmosfera subteranei e tipic studenţească. Skateboarduri, trotinete sau patine cu rotile sunt aruncate neglijent la uşile celor aproximativ 40 de camere. Tavanele culoarelor sunt pline cu sfori de uscat rufe, de care atârnă chiloţi în culori vii, roşii, galbeni sau verzi, ori imprimaţi cu imaginea lui Hello Kitty,

figură-fetiş a tinerilor asiatici, şi tricouri în culorile echipei de fotbal a capitalei, Beijing Guoan.

Batem la o uşă cârpăcită, care se întredeschide sub degetele noastre.

— *You ren ma?* (E cineva acasă?) întreabă prietenul meu chinez Duoyou.

Niciun răspuns. După mai multe încercări, ne deschide o femeie tânără cu părul scurt şi ciufulit, cu ochii umflaţi de oboseală, purtând o pijama Maisy Mouse. E ora 17, dar Zhao Mengying dormea buştean. Îmbrăcată cu o rochie ecru cu volane din dantelă, prietena ei cu părul lung şi pieptănat cu grijă stă abătută lângă ea. Venită cu o zi înainte din provincie ca s-o viziteze pe Mengying, era trează, dar nu îndrăznea să deschidă uşa. Cele două tinere sunt originare dintr-un sătuc numit Anyu, din îndepărtata provincie Henan, şi roşesc când le mărturisim pentru ce-am venit. După un moment de ezitare, primim în cele din urmă încuviinţarea să intrăm în camera de 6 metri pătraţi.

Mengying, în vârstă de 18 ani, se întinde la loc, fără jenă, sub plapuma roz a patului dublu, care ocupă aproape toată încăperea, şi ne invită să ne aşezăm pe saltea. Consăteanca ei, vizibil încurcată, stă tot nemişcată şi nu scoate niciun sunet. Două prosoape umede sunt atârnate de un cui ruginit bătut în zidul din fund, lângă o mică oglindă crăpată. Resturi de orez şi friptură de pui zac pe fundul unui *wok*. Tânăra o spune fără nicio ezitare: la Beijing a găsit viaţa pe care şi-o dorise dintotdeauna.

Chelneriţă la un hotel din cartierul Beijingnan Zhan, de la gara Beijing-Sud, şi-a părăsit, la 15 ani, satul şi cuibul prea puţin confortabil al părinţilor ţărani. Mama ei rămăsese toată viaţa la

Anyu ca să-şi crească cei doi copii. Dar tatăl dusese 15 ani o viaţă de *mingong*, lucrând pe şantierele de construcţii şi în uzinele din marile oraşe aflate în regiunile de coastă ale ţării, vârful de lance al creşterii economice chineze. Se întorsese la fermă când fratele cel mare din Anyu părăsise casa părintească pentru a merge să lucreze ca zidar în provincia Jiangsu. Această gură în minus de hrănit i-a permis tatălui să se întoarcă în sat cu puţinele sale economii, care nu erau îndeajuns ca să deschidă mica băcănie la care visase. La început, Mengying găsise un post de coafează-machieuză într-unul din nenumăratele orăşele chineze lipsite de viaţă, aflat la vreo sută de kilometri de satul ei. Deşi era foarte tânără, înţelesese repede că nu era un compromis bun. Distanţa era prea mare ca să poată veni seara acasă şi salariul prea mic ca să poată trăi decent. Aşa a fost treptat aspirată în marea migraţie a *mingong*-ilor. S-a oprit întâi la Handan, un oraş prefectoral „mijlociu”, cu aproape 10 milioane de locuitori, situat în provincia Hebei din jurul capitalei. Acolo vindea electrocasnice într-un supermarket. Apoi se mutase la Beijing, în februarie 2014.

Mengying locuieşte de cinci luni în cămăruţa de la subsol, la cinci minute de mers pe jos de locul de muncă. A găsit-o pe un site specializat în anunţuri imobiliare. Chiria este de 700 de yuani (100 de euro) pe lună, incluzând apa şi curentul. La preţul ăsta, nu poţi să speri că te vei bucura de mare lux. Pardoseala, iniţial albă, e presărată cu pete suspecte şi peste tot sunt întinse fire electrice. Agaţă de ele umeraşe metalice ca să-şi usuce rufele. Apa caldă o costă 60 de yuani în plus pe lună, la care se adaugă aceeaşi sumă pentru accesul la wi-fi, indispensabil pentru legătura cu lumea exterioară, nicio reţea de telefonie mobilă neavând semnal în acea subterană.

— Muncesc la hotel 24 de ore în şir, de la 9 dimineaţa la 9 dimineaţa a doua zi, o zi din două, ne explică ea. Aşa că, atunci când sunt în camera mea, dorm tot timpul. Pentru asta, e perfect aici. Nu sunt ferestre, e un adevărat mormânt. La început mi-a fost greu să respir normal, pentru că aerul nu e bun, dar m-am obişnuit. Iarna nu-i prea frig. Nu văd de ce aş cheltui mai mult ca să stau în altă parte. Singura problemă e proprietarul, care nu e foarte tolerant. Trebuie să plăteşti întotdeauna chiria la termen. Şi apoi, eşti tras mereu pe sfoară. Zilele trecute a venit să mă viziteze un prieten de la hotel. Era puţin cherchelit şi a rupt uşa. Am plătit 100 de yuani (15 euro) pentru asta, dar uşa tot nu e reparată.

Fosta ei colegă de clasă priveşte cu un aer amuzat uşa îndoită, cârpită cu bucăţi de carton şi cu scotch. Ea, care a găsit un post de învăţătoare la şcoala primară din sat, mărturiseşte că viaţa din marile oraşe nu o atrage.

— Prefer să rămân în sat, chiar dacă acolo viaţa e mai puţin pasionantă. Viaţa de „şobolan” e o viaţă fără lumină, zice ea, frecându-şi mâinile cu nervozitate.

Cele două prietene râd în hohote.

— Măcar aici e bine pentru piele, adaugă Mengying după câteva minute. N-ai cum să te bronzezi. Îţi păstrezi un ten palid, frumos, la care ar putea să viseze mulţi dintre cei care trăiesc la suprafaţă.

Două seri pe săptămână, vineri sau sâmbătă şi o zi în cursul săptămânii, Mengying lucrează şi la un local de karaoke. E „acompaniatoare”. Când sosesc grupuri de băieţi pentru seratele lor festive, închiriază saloane private, echipate cu un ecran enorm. Comandă multă bere şi aleg fete cu care zbiară la microfon, apoi lasă locul altuia şi zac pe canapele fumând

ţigări. Fiecare băiat este însoţit de tânăra pe care a ales-o pentru „duete romantice”. Cele două slujbe îi aduc, împreună, 4 000 de yuani (570 de euro) lunar. După ce-şi plăteşte chiria, facturile şi mâncarea, îi mai rămân ceva bani şi pentru haine.

— Unii băieţi sunt foarte corecţi, spune Mengying, care stă acum turceşte pe pat. Alţii cred că, dacă îşi permit compania noastră, au şi dreptul să ne pipăie şi să ne mângâie părul. Dar nu suntem plătite pentru asta. Lucrez într-un KTV (local karaoke) decent, care nu propune servicii sexuale. Când vin băieţi de vârsta mea, mi se mai întâmplă să cedez avansurilor. Dar bătrânii sunt dezgustători. Şi ei sunt întotdeauna cei mai agresivi după ce beau. O insultă pe patroană ca şi cum ar fi o *mamasan* (codoaşă), iar noi, prostituatele ei.

Saunele, localurile de karaoke şi unele frizerii sunt vestite ca locuri de prostituţie. Oficial, sexul contra cost nu este trecut în oferta de servicii. Dar deseori se poate negocia un „supliment” cu tinerele angajate, care primesc un salariu de mizerie, o mână de yuani… cu complicitatea conducerii, care îşi ia procentul. Mengying mărturiseşte că speră într-un viitor mai bun şi că are visele cele mai nebuneşti când adoarme, epuizată de muncă.

— E puţin ridicol, recunoaşte ea roşind şi lăsând ochii în jos, jenată. Dar, de când am descoperit pe internet povestea acelei muncitoare care a ajuns femeia cea mai bogată din China, cu o avere de câteva milioane de dolari, visez şi eu să fiu şefă de întreprindere. La urma urmelor, de ce nu? Cu puţin noroc, aş putea să devin şi eu femeia cea mai bogată din China.

Mengying şi prietena ei izbucnesc din nou într-un râs de nestăpânit. Îndrăznind să-şi divulge aspiraţiile cele mai intime,

tânăra chelneriţă şi-a dezvăluit secretele şi şi-a arătat slăbiciunea. Numai o schimbare bruscă ar ajuta-o să revină pe linia de plutire. Se lansează aşadar într-o tiradă:

— Preşedintele Xi o să mă ajute şi o să deschidă un hotel de opt stele pentru mine şi o să mă îmbogăţesc. Toţi bărbaţii se vor arunca la picioarele mele şi mă voi căsători cu cel mai frumos. Pe urmă, mă voi întoarce în sat şi voi trăi ca o regină.

Basmele cu feţi-frumoşi sunt rare în China. Prinţii roşii ai Partidului Comunist sunt rareori interesaţi de „şobolani". Câte milioane de oameni vegetează oare la capătul de jos al scării sociale, în ciuda voinţei lor de a reuşi? Imposibil de ştiut. O întreb pe Mengying la cât evaluează şansele de a-şi vedea împlinit într-o zi visul ei cel mai puţin nebunesc.

— Sunt 99% şanse să nu se realizeze niciodată. De fapt, tot ce pot spera este să mă căsătoresc cu un băiat simpatic, să n-am o viaţă prea rea şi după câţiva ani să găsesc o slujbă mai uşoară, dar nu cu mult mai bine plătită.

Intrigată de zgomot şi de frânturile de dialog într-o limbă străină, vecina ei a ieşit pe culoar într-o pijama galbenă din imitaţie de mătase. Înaltă şi zveltă, cu chipul graţios încadrat de părul lung şi negru, această studentă drăguţă este originară din insula Hainan, paradisul tropical al chinezilor nou-îmbogăţiţi. Wang Xiating, de 21 de ani, are o diplomă de specializare în management hotelier. Sunt surprins să găsesc o asemenea fată în acel subsol. Nu şi prietenul meu Duoyou, obişnuit din anii de facultate să vadă studenţii veniţi din provincie populând subsolurile capitalei. Cât a fost studentă, Xiating a stat gratuit în campusul universităţii sale din Beijing. Acum e în perioada de stagiu la un hotel de patru stele, aflat la douăzeci de minute de mers pe jos de locuinţa ei, şi trăieşte de şase luni sub pământ,

nevoită să devină „şobolan” în pofida unui parcurs universitar strălucit. Remunerată cu 3 000 de yuani (430 de euro) pe lună, cheltuieşte 500 (72 de euro) pentru chirie. O zi din două, este de serviciu noaptea şi doarme la hotel, o adevărată uşurare pentru ea. Astfel este scutită de chinul duşului din grupul sanitar întunecos, cu pardoseală din beton, acoperită de un strat gros de jeg negru pe care alunecă spuma albă a săpunului ei. Mirosurile de prăjeală şi căldura care vin din bucătăria colectivă, aflată într-o încăpere adiacentă, transformă sentimentul de relativă curăţenie într-un moment de satisfacţie foarte efemer.

Deodată, năvăleşte peste noi un miros insuportabil de hoit.

— Simţiţi? întrebăm, astupându-ne nasul. Ce e duhoarea asta?

— O! Vrei să spui mirosul de şobolan mort? întreabă Xiating, făcând o strâmbătură ciudată. Probabil că cineva a lăsat iar uşa deschisă la gunoi. Dacă stai mai mult aici, ajungi să nu mai simţi nimic. Dar adevărul e că nu suport locul ăsta. E irespirabil. Trebuie să stai la coadă ca să faci duş şi să ai grijă să nu-ţi lipsească mărunţişul ca să plăteşti apa caldă. De cele mai multe ori, fac duş la hotel. Iarna e prea frig. Şi apoi, fără lumina zilei, fără ferestre, sunt deprimată. Unii suportă condiţiile de-aici. Pentru mine, sunt insuportabile. Dar trebuie să mai rezist cinci luni, până la sfârşitul stagiaturii. Pe urmă, mă voi întoarce acasă, în Hainan, ca să-mi găsesc un loc de muncă în turism.

Aproape o treime dintre absolvenţii de facultate chinezi nu găsesc de lucru în primul an după terminarea studiilor. Obţinerea unei diplome universitare nu garantează nici un salariu mai bun. Conform Biroului Naţional de Statistică (BNS), numai 3% dintre tinerii cu diplome obţin un loc de muncă

remunerat cu peste 5 000 de yuani (715 euro) pe lună. Pentru 70% dintre cei care au norocul să găsească un loc de muncă, salariul de început nu trece de 2 000 de yuani (285 de euro) pe lună… cât cel al unui muncitor migrant. Din cauza lipsei de mână de lucru din fabrici şi de pe şantierele de construcţii, salariul muncitorilor migranţi a crescut cu 80% între 2003 şi 2009. În aceeaşi perioadă, salariul iniţial al tinerilor cu diplome a stagnat. Procentul de eşec în universităţile chineze este atât de mic, încât batalioane de tineri cu diplome ajung pe piaţa muncii an de an, intrând într-o competiţie feroce pentru un serviciu. În ciuda creşterii economice impresionante din deceniul trecut, economia Chinei nu a produs suficiente locuri de muncă ca să absoarbă masele de tineri înarmate cu un *gaokao* (bacalaureatul chinez) plus patru-cinci ani de studii universitare. Mulţi ajung direct în statisticile şomajului la terminarea studiilor. Conform unei estimări vehiculate de presa chineză la începutul anului 2014, pentru satisfacerea cererii crescânde a *daxueshe shiye juntuan* (armata de şomeri cu diplome) ar fi necesară crearea a 13 milioane de locuri de muncă suplimentare. Conform unui studiu al sociologului Lian Si, la Beijing ar exista 150 000 de „furnici”, tineri cu diplome aflaţi în căutarea unei slujbe sau prestând o muncă prost plătită şi care trăiesc în galeriile subterane. Şi tot atâţia la Shanghai. Alt milion de furnici ar coloniza subsolurile marilor oraşe ale ţării.

„Foarte puţini tineri vor putea să-şi schimbe destinul”, consideră Hu Xingdou, economist la Beijing Institute of Technology. „Chiar dacă pot să meargă în metropole ca să-şi amelioreze condiţiile de trai, vor constitui întotdeauna straturile sociale inferioare. În schimb, această comunitate are

un avantaj: este mult mai încăpăţânată decât media oamenilor. Tinerii «şobolani» sau «furnici» nu vor fi aşadar primii afectaţi de încetinirea creşterii economice.”

Sosiţi din Henan în urmă cu câteva luni, Tianmin, în vârstă de 22 de ani, şi Qian, iubita lui în vârstă de 23 de ani, se numără printre aceştia. El are o pregătire de inginer şi trebuie să se mulţumească cu o muncă de tehnician în informatică. Ea este specialistă în studii coreene şi a găsit o slujbă în domeniul comunicării.

Tianmin are o faţă de păpuşă, torsul gol, bermude albastre şi-şi săpuneşte hainele pe o scândură crestată în chiuveta de beton din baia comună.

— Aş fi putut să găsesc un job care să corespundă pregătirii mele la Zhengzhou (capitala provinciei Henan), spune el. Dar, la Beijing, jobul meu de tehnician în informatică, mai puţin calificat, este de trei ori mai bine plătit. Pentru generaţia de tineri cu diplome, e mai greu să găsească de lucru decât acum zece ani. Angajatorii au exigenţe foarte mari, pentru că astăzi toată lumea are o diplomă. Odată cu dezvoltarea economică, au apărut o mulţime de oportunităţi în marile oraşe, dar patronii preferă să angajeze oameni care au deja experienţă. Găsirea unui prim job este o adevărată luptă.

La chiuveta vecină, Qian, iubita lui, îşi spală părul privindu-ne cu un aer încruntat. Ea a insistat să vină la Beijing, pentru că viaţa în Henan i se părea plictisitoare şi voia „să vadă lumea”. Cuplul locuieşte într-o cameră de 12 metri pătraţi pentru care plăteşte o chirie lunară de 600 de yuani (86 de euro) în subsolurile complexului de locuinţe Zhujiang Luzhou din cartierul Dingfuzhuang, situat în nord-estul capitalei, lângă a

Doua Universitate de Comunicare şi Limbi Străine. Reşedinţa Zhujiang Luzhou este formată din cincisprezece blocuri-turn. Fiecare are în subteran vreo 60 de camere. Labirintul de culoare în care locuiesc Tianmin şi Qian a beneficiat de eforturi de decorare: tablouri cu peisaje chinezeşti tipice împodobesc pereţii şi un număr din aramă a fost prins în cuie cu grijă pe fiecare uşă. Asta nu-i împiedică pe cei doi să evadeze de câte ori pot. Gătesc câteodată în mica lor cameră, dar de cele mai multe ori iau masa într-unul din restaurantele pentru studenţi din cartier, unde dau 10 yuani (1,5 euro) pe un bol mare de tăiţei şi dublu pentru un fel de mâncare cu carne. Qian este originară dintr-un orăşel din Henan, unde părinţii ei au un mic magazin alimentar cu autoservire. Tianmin, fiu de ţărani, vine dintr-un sat. Dacă ar găsi un loc de muncă bun, amândoi ar vrea să rămână la Beijing cinci-şase ani, înainte să se întoarcă la Zhengzhou, unde s-au întâlnit în timpul anilor de facultate.

— Dacă n-ai *guanxi* (relaţii), dacă familia ta n-are bani, viaţa nu e uşoară la Beijing, explică Qian, care s-a mai destins puţin. Părinţii îşi fac griji pentru mine, pentru că nu mănânc şi nu dorm bine aici. Totuşi, subsolul e destul de curat şi nu foarte umed. Ştiam dinainte să venim că aici condiţiile de viaţă vor fi grele. Cinstit vorbind, mă aşteptam la mai rău. În comparaţie cu Beijingul, în oraşul meu natal din Henan mori de plictiseală. Dacă ar trebui să-mi petrec acolo toată viaţa, ar fi cumplit de deprimant. E ca în China anilor 1960, un fel de Ev Mediu plus internet. Dar nu ne vom putea petrece toată viaţa la Beijing, pentru că preţurile locuinţelor sunt inabordabile. E o experienţă bună cât suntem tineri, dar nu vom avea altă opţiune decât să plecăm.

Cei doi tineri, care trăiesc împreună de doi ani, se gândesc să se căsătorească. Tianmin ar vrea să se însoare cu Qian peste un an. Dar logodnicei lui i se pare cam repede.

— Nu vrea să fie prizonieră, zice Tianmin cu un aer întristat. Qian se gândeşte la libertatea ei înainte de orice. Nu poate fi închisă într-o cuşcă. O să am răbdare.

În schimb, au hotărât deja: nu vor avea copii. Iar îndulcirea politicii copilului unic nu va schimba nimic în acest sens.

Ca mulţi tineri din generaţia lor, cuprinşi de un individualism inexistent în China cu zece ani în urmă, Tianmin şi Qian consideră că ţara este prea poluată ca să-şi crească aici copiii, climatul politic e prea nesigur şi viaţa prea scumpă.

— După toate scandalurile astea legate de alimente, nu vreau să-mi cheltuiesc tot salariul ca să cumpăr lapte praf importat şi produse bio ca să nu-mi otrăvesc copiii, explică Tianmin.

La fiecare conversaţie cu tineri chinezi, sunt impresionat de argumentele pe care le aduc ca să nu aibă copii. Acest sindrom afectează, într-o măsură mai redusă, multe societăţi occidentale. Totuşi, nu putem să nu ne gândim că este vorba de una dintre numeroasele catastrofe provocate de Partidul Comunist Chinez, un efect pervers al politicii copilului unic şi al dezvoltării economice cu orice preţ, care a destabilizat societatea. China a început să-şi îndulcească în acest an politica, foarte criticată, a planificării familiale. Noile reguli le permit acum cuplurilor, în cazul în care cel puţin unul dintre membrii lor este copil unic, să aibă doi copii. Adoptată în urmă cu mai bine de 30 de ani, pe vremea lui Mao Zedong, politica copilului unic avea scopul de a frâna demografia galopantă. Această

politică de control al naşterilor a fost îmblânzită în trecut pentru ţărani, cărora li se îngăduia să aibă şi al doilea copil dacă primul era fată, şi pentru cuplurile în care soţul şi soţia erau copii unici. S-a considerat că această regulă era de vină pentru dezechilibrul dintre sexe, pentru numeroasele violenţe asupra femeilor. În realitate, în ciuda ultimei sale îmblânziri, mulţi chinezi, îndeosebi experţi economici şi demografi, preconizează anularea totală a acestei legi nepopulare, îmbătrânirea populaţiei lăsând să se prevadă în viitor mari dificultăţi economice şi sociale.

Adevărul e că legea mai îngăduitoare nu a dus la creşterea natalităţii la care se aşteptau autorităţile. Presa chineză a făcut câteva anchete care au arătat că, între timp, cuplurile s-au obişnuit cu copilul unic şi că locuinţele foarte mici, costul vieţii şi îndeosebi cheltuielile şcolare nu le prea îndeamnă să vrea şi al doilea copil. Numai 700 000 de cupluri, din cele 11 milioane potenţial beneficiare ale acestei reforme, au cerut aprobarea oficială pentru a avea al doilea copil, conform Comisiei Naţionale de Sănătate şi Planificare Familială. Aceste cifre sunt net inferioare celor peste două milioane de nou-născuţi la care sperau autorităţile.

La Julong Garden, unde oamenii-şobolani prosperă sub picioarele mele, tânărul Liu s-a căsătorit la 24 de ani la presiunea părinţilor, care nu doreau să sfârşească precum toţi cei numiţi *diaosi* (literal, „floci”): generaţia de rataţi cu tendinţe depresive, fără neveste, fără copii, fără economii şi cu joburi banale de angajaţi prost plătiţi. Fericirea conjugală a fost de scurtă durată pentru Liu, care nu vrea nici copii. Căci a fost obligat de socri să plece la doar câteva luni după căsătoria cu

Weijia. Originar dintr-un sat din Jiangxi, în sud-estul ţării, părinţii lui ţărani nu reuşiseră să facă suficiente economii ca să suporte costul căsătoriei şi al pornirii cuplului în viaţă.

— Când eram mic, am fost prima familie care a avut televizor în sat, povesteşte Liu, aşezat pe patul de jos; poartă pantaloni bej, o cămaşă de blugi decolorată şi nişte bascheţi vechi. Era marea noastră mândrie. Când aveam 15 ani, tata s-a îmbolnăvit şi n-a mai putut să muncească. Mama nu avea timp să se ocupe de mine. Oamenii din sat nu-şi arătau sentimentele. Dar, uneori, mama îmi cerea iertare pentru că nu-mi acorda mai mult timp. Îmi spunea să profit de televizor, pentru că aveam norocul să pot vedea ce se petrece în alte părţi. Când am împlinit 20 de ani, mama a început să mă preseze să-mi găsesc o soţie, spunându-mi c-o să se ocupe ea de asta dacă eu nu eram în stare.

Obosit de hărţuiala părinţilor, Liu, care plecase la Shanghai, unde se angajase în Armata Populară de Eliberare, s-a întors în sat să-şi găsească soţie. Doi ani petrecuţi în APE îi fuseseră de ajuns ca să-şi dea seama că nu era făcut pentru viaţa de soldat. Romantismul, care îi pasionează pe chinezi în filmele de dragoste siropoase, este total absent din viaţa lor reală. Cu puţine excepţii, căsătoria este un fel de contract prin care doi indivizi îşi pun avutul în comun. Acest mariaj, numit *guorizi* (a petrece zilele), constă în unirea soţilor pur şi simplu pentru că viaţa este mai uşoară în doi. Luând la rând opţiunile, şi-a amintit atunci de Weijia, o prietenă de clasă din colegiu, cu care avea conversaţii lungi şi se înţelegea foarte bine. În permisii, o plimbase de câteva ori cu motoreta, cu părul în vânt, printre lanurile aurii de grâu. Într-o zi, când i-a propus să-i întâlnească părinţii, fata i-a răspuns „da” după un moment de gândire. Asta

a făcut ca relaţia lor să capete o formă precisă şi din acel moment au ştiut că vor ajunge la căsătorie. Dar problema nu era încă rezolvată. După cum impune tradiţia, părinţii fetei s-au întâlnit cu ai lui. Şi atunci a început un interogatoriu încrucişat: „Câţi copii de parte bărbătească sunt în familie?”, „Cât pământ posedă familia?”, „Dota va cuprinde şi capete de vite?”, „Sunteţi siguri că fata poate să rămână repede însărcinată?”.

Părinţii lui Weijia erau chinuiţi de o obsesie: „Va construi Liu casa mirilor înainte de căsătorie?”. În cele din urmă, fără tragere de inimă, socrii au acceptat ca nunta să se facă înainte de construirea casei. Dar hărţuirea a devenit tot mai insistentă. Părinţii lui şi părinţii soţiei l-au presat să părăsească satul. Pregătirea lui de inginer informatician îi oferea perspectiva unei cariere frumoase, dar nu în satul natal.

— „Beijing, Beijing, trebuie să pleci la Beijing. Acolo se întâmplă toate. E mai bine pentru toată lumea să pleci la Beijing.” Asta îmi repetau socrii toată ziua. Şi, până la urmă, mi-am făcut valiza şi am plecat, povesteşte Liu, cu un aer dezgustat.

Cuplul nu avea copii încă. Soţia l-a însoţit la gară, unde şi-au luat rămas-bun. Trenul face 17 de ore până în capitală. Asta se întâmpla în urmă cu doi ani. Tot atâtea ore îl despart şi azi de satul lui, de câmpurile care îi plăceau atât de mult, de folclorul şi de bucătăria condimentată din regiunea natală. A fost doar de două ori în sat. Weijia l-a vizitat de două ori la Beijing. Tot nu are destui bani ca să ridice casa. Sătul de presiunile familiei şi de lungile perioade de despărţire, Liu se gândeşte să divorţeze. Aşezat pe pat, fumează nervos ţigară după ţigară în timp ce-şi spune povestea, atât de obişnuită în China anului 2016. Vreo zece scrumiere sunt deja pline de mucuri în camera mică unde

locuiesc 14 persoane. Lenjeria murdară a colegilor zace pe jos. Boluri de plastic cu tăiţei instant şi sticle goale sunt împrăştiate pe podea. Umeraşe atârnate de paturile suprapuse şi de sfori întinse între pereţii încăperii de 25 de metri pătraţi servesc la agăţarea hainelor curate. Fiecare are sub pat un lighean, în care îşi face o toaletă sumară şi-şi spală rufele. Încăperea emană un miros intens masculin. Cei 14 colegi lucrează într-un restaurant din cartier. Trei dintre ei la bucătărie, ceilalţi spală vasele sau servesc în sală. Patronul localului le închiriază dormitorul comun din subsol, de unde ies doar ca să meargă la lucru şapte zile din şapte.

Îl întreb pe unul dintre tineri, care poartă un tricou negru transformat în model leopard de o colecţie impresionantă de pete:

— Se mănâncă bine la restaurantul vostru? Mă sfătuiţi să vin într-o seară?

— Evident, eu sunt bucătarul-şef, răspunde el, rozându-şi de zor o pieliţă de pe degetul mare. Vino, o să-ţi servim o masă de neuitat.

— Bucătăria e la fel de bine întreţinută ca şi camera voastră?

La întrebare mi se răspunde cu o strâmbătură. Bucătarul-şef ne întinde mâna cu unghiile incrustate cu coji negre, apoi pleacă… N-am avut nici până acum curajul să intru în cârciuma lor.

— Sigur, viaţa nu-i uşoară, recunoaşte Liu. Nu e vorba numai de lipsa deprimantă de lumină, de miros, marea dezordine şi lipsa de intimitate, dar e jenant să aduci fete. Când venea Weijia, era foarte complicat. Aşa că nu i-a plăcut Beijingul şi nici nu putea fi vorba să se mute aici cu mine. Totuşi, în ciuda greutăţilor, am descoperit altă viaţă la Beijing şi n-aş mai

suporta să trăiesc în sat. Aici întâlneşti o mulţime de oameni de tot felul, chiar şi în subsoluri. Ai acces la cultură, la cărţi, la cinematograf, la teatru, la muzee. Poţi să vorbeşti cu străini.

Liu se pregăteşte să părăsească subteranele oraşului şi „vampirii" lor ca să-şi facă intrarea în lumea de la suprafaţă, printre fiinţele vii. A găsit de lucru la o asociaţie culturală pentru dezvoltarea budismului graţie unui client al restaurantului.

— Nu-i o muncă potrivită cu pregătirea mea de inginer informatician, zice el. Dar salariul este suficient ca să-mi permită să mă mut într-un apartament normal. Am făcut investigaţii. E foarte pasionant. Întreprinderea care m-a angajat a restaurat un vechi templu budist pentru venerarea strămoşilor. Se poate cumpăra acolo un loc pentru plasarea urnelor cu cenuşă. E pentru bogaţii corupţi, care vor să încerce să-şi salveze sufletul. Trebuie spus că toţi oamenii ăştia care s-au îmbogăţit pe spinarea oamenilor-şobolani poartă o povară grea pe conştiinţă. Se plimbă în BMW-uri, Audi-uri sau Mercedesuri şi lucrează în blocuri-turn de sticlă frumoase, construite de oameni care duc o viaţă mizeră sub pământ şi nu pot să spere la una mai bună.

În ciuda publicităţii, guvernele care s-au succedat de la Deng Xiaoping încoace nu au arătat că ar avea conştiinţă socială. Reuşita şi bogăţia au devenit o obsesie atât de mare, încât mulţi chinezi sunt dispuşi să facă orice. Perspectiva noului loc de muncă i-a insuflat lui Liu gustul aventurii. Nu are de gând să se oprească aici. Vrea să mai stea doi-trei ani la Beijing şi apoi să plece în străinătate.

— Visez să mă stabilesc în Finlanda sau în SUA, zice el cu privirea strălucitoare a copilului care a descoperit o comoară. Vreau să văd dacă acolo viaţa e mai bună decât aici. Am citit multe articole pe internet despre toate ţările din lume. Dar, din cauza cenzurii şi a manipulărilor puterii, nu ştii niciodată dacă poţi avea încredere în ce citeşti pe web. Unele lucruri mi se par complet neverosimile.

— Care?

— Ei bine, e cam ridicol, răspunde el cu un aer jenat. Dar am citit că în Australia bărbaţii plătesc nota pe din două cu femeile când merg la restaurant. Asta mi se pare imposibil, la banii pe care îi au acolo. Cred că e vorba de dezinformare, ca să păteze imaginea Australiei.

Puterea strânge atât de mult şurubul împotriva libertăţii de exprimare, încât mulţi chinezi nu mai ştiu să deosebească adevărul de neadevăr, mai ales pe internet, şi cedează unei forme de paranoia, uneori absurdă şi greu de controlat, alimentată în permanenţă de fapte cât se poate de reale. Îndeosebi pe web-ul chinezesc, unde mesaje considerate „sensibile” sunt şterse regulat sub ochii lor când se produce un eveniment potenţial jenant pentru putere. Liu ar fi uimit dacă ar afla că şi în Germania, ca în multe ţări nordice, femeile plătesc nota pe din două cu bărbaţii şi chiar îi invită uneori la restaurant. Şi n-am reuşit să-l convingem că agăţatul unei fete este foarte prost văzut în Germania, unde în general femeile iau iniţiativa ca să cucerească bărbaţii.

1. Scriitor chinez, laureat al Premiului Nobel pentru literatură în anul 2012 (n.tr.).

Capitolul 9

Mingong-ii, făuritori de megalopolisuri

„Psihologia funcţionează mai bine cu
şobolanii decât cu oamenii.”

Charles Willeford[1]

Pe vremea împăraţilor, Beijingul ridica ziduri şi turnuri de pază pentru protejarea „capitalei din nord” de hoardele invadatorilor. În secolul XXI, construieşte şosele de centură, se întinde tot mai departe, devorând cu un apetit nestăvilit terenuri agricole şi necultivate. Excavatoare, utilaje enorme de terasament şi betoniere înaintează într-un ritm dezlănţuit lângă Langfang, un oraş situat la jumătatea distanţei dintre Beijing şi Tianjin, vecinul său enorm din provincia Hebei. Cei 940 de kilometri ai celei de-a şaptea şosele de centură vor gravita la o distanţă atât de mare de centrul capitalei, încât cea mai mare parte a traseului va traversa provincia vecină Hebei, trecând îndeosebi prin Chengde, fosta reşedinţă de vară a împăraţilor. Unele porţiuni se vor găsi la 175 de kilometri de turnurile de sticlă ale centrului de afaceri din Beijing, Chinese Business District. A şaptea şosea de centură este emblematică pentru megalopolisurile chineze moderne, dominate de automobile. Se află deja în studiu o a opta şosea rapidă, cu toate că lucrările

actuale se vor termina abia peste un an. Această frenezie de a construi şi rapiditatea cu care oraşul înghite terenurile rurale te ameţesc. Oraşul chinez modern este strivitor prin imensitatea şi densitatea lui. China îşi pierde puţin din sufletul ei în acest proces de dezvoltare accelerată pentru a deveni un gigant al secolului XXI. Încă nu a apărut o identitate nouă; ea e îngrădită de Partidul Comunist, care împiedică evoluţia naturală a societăţii.

Viteza cu care ţara cea mai populată din lume s-a transformat nu are echivalent în istorie. Exploatabili la nesfârşit, marginalizaţi social şi administrativ, *mingong*-ii au fost elementul esenţial al acestui avânt.

— Fără ei, aceste megalopolisuri n-ar fi fost niciodată construite atât de repede, consideră Zhou Haiwang de la Academia de Ştiinţe Sociale din Shanghai.

Aceşti migranţi de la sate au făcut să crească populaţia urbană cu 500 de milioane de locuitori, cu un dublu efect asupra economiei. Nivelul salariului lor le asigură accesul la consumul de masă, iar astfel ei contribuie puternic la impulsionarea creşterii economice şi injectează bani direct în oraşe. Afluxul lor în zonele urbane aduce o mână de lucru numeroasă, provocând o competiţie feroce pe piaţa locurilor de muncă, care a împins salariile în jos, permiţând ca megalopolisurile să apară şi să se dezvolte cu costuri scăzute. Rezultatul: în prezent, China are peste 100 de metropole cu o populaţie mai mare de un milion de locuitori şi numărătoarea nu s-a încheiat! Dintre cele 30 de oraşe care corespund definiţiei megalopolisului (peste 10 milioane de locuitori), şase se află în Republica Populară: Shanghai (25 de milioane), Beijing (21 de milioane), Chongqing (29 de milioane),

Guangzhou (17 milioane), Shenzhen (15 milioane), Tianjin (14 milioane). Încă vreo 10 oraşe au între 5 şi 10 milioane de locuitori.

Zgârie-norii lucitori, aeroporturile ultramoderne, labirintul de poduri şi de pasaje de autostrăzi supraînălţate, centrele comerciale sclipitoare, unde mişună un tineret care se dă în vânt după noile tehnologii, au şters imaginea Chinei agrare. La Beijing, turnurile strălucitoare ale CBD sunt vitrina acestui nou imperiu, care îşi caută încă sufletul şi al cărui motor e banul. Concentrată pe 4 kilometri pătraţi, în mijlocul districtului Chaoyang, între a treia şi a patra şosea de centură, zona este în plină expansiune şi s-a impus ca unul dintre cele mai importante centre financiare ale ţării, atrăgând 117 mari averi şi 500 de companii din domeniul finanţelor, al mass-mediei şi al tehnologiilor informatice. Mai bine de 60% dintre întreprinderile străine stabilite la Beijing îşi au sediul aici.

Alături de clădirile din secolul XX, cu forme austere şi aproape sovietice, în metropolele chineze, în ultimele două decenii, s-au înmulţit inovaţiile arhitecturale, însoţind explozia din sectorul imobiliar şi elanul urbanizării. Condiţii ideale pentru a atrage arhitecţi din lumea întreagă, printre care nume mari precum Jean Nouvel, dar şi mulţi tineri necunoscuţi, care profită în China de ocazii pe care nu le-ar fi avut în ţara lor de origine în acest moment al carierei. Curbele line şi ovale ale arhitectei irakiano-britanice Zaha Hadid, ale cărei construcţii se înmulţesc în capitală, marchează noua linie de orizont a Beijingului.

Oarecum depăşit de atâta modernitate, încercând să impună canoanele estetice staliniste, preşedintele chinez Xi Jinping a cerut oprirea avântului „construcţiilor bizare şi groteşti” într-o

ţară unde proliferează curiozităţile urbane. Mare admirator al lui Mao Zedong şi conducătorul chinez cel mai puternic de după Marele Cârmaci, Xi Dada (Unchiul Xi) nu rezistă tentaţiei de a controla totul, până şi producţia culturală şi chipul oraşului nou. Comentariile lui au dezlănţuit o avalanşă de reacţii pe reţelele de socializare chinezeşti. „Se doreşte să se impună acelaşi simţ estetic la milioane de oameni?”, se întreba un utilizator al reţelei de socializare Weibo. Xi se sprijină pe polemicile provocate de câteva clădiri. În primul rând, noul sediu al televiziunii de stat (CCTV) din Beijing, conceput de arhitectul olandez Rem Koolhaas, care ajunge la 234 de metri înălţime cu cele 44 de etaje ale sale şi care a provocat un torent de sarcasme, forma sa aducându-i porecla populară de „Marele Pantalon”. *Cotidianul Poporului* s-a făcut ecoul judecăţii fără drept de apel a lui Xi. Totuşi, chiar sediul acestui cotidian – un turn din Beijing cu o ciudăţenie de vârf, a cărui siluetă este unanim calificată drept „falică” – a fost atât de ironizat pe reţelele de socializare, încât cenzorii au suprimat un timp orice discuţie pe acest subiect.

Dezvoltatorii imobiliari nu s-au lăsat impresionaţi de intervenţia numărului unu chinez. Iar CBD se tot extinde. Turnul nr. 3 al China World Trade Center, înalt de 330 de metri, cu 81 de etaje şi 30 de ascensoare, domină cartierul cu strălucirea lui argintie. El adăposteşte Atmosfera, barul aflat la cea mai mare înălţime din Beijing, situat la etajul 80, unde poţi sorbi unul dintre cele 330 de cocteiluri admirând priveliştea, care se întinde de la Piaţa Tiananmen, inima puterii comuniste, până la munţii din jurul capitalei.

În cartierul de lux Sanlitun, la o azvârlitură de băţ de CBD, turnurile argintii cu reflexe albastre ale dezvoltatorului Soho

strălucesc în toată splendoarea lor. Zeci de muncitori, cu casca galbenă sub braţ, profită de ultimele raze de soare şi de cerul albastru, un lux atât de rar într-un oraş unde ceaţa poluării viciază atmosfera două treimi din an. Este ora 18 şi mulţimea de *mingong* cu figuri ca săpate în piatră se pregăteşte să ia masa la cantina şantierului, la încheierea lungii zile de muncă. Participă la construirea unui nou zgârie-nori înalt de 150 de metri, care va adăposti un hotel internaţional de lux şi galerii comerciale. La Changsha, capitala provinciei Hunan unde Mao Zedong şi-a făcut studiile şi a descoperit comunismul, China a arătat că este în stare să înalţe un turn de 57 de etaje în 19 zile, mobilizând 12 000 de muncitori.

Din biroul meu din Sanlitun, observ cu oarecare nerăbdare evoluţia lucrărilor la noul turn de sticlă în formă de velă. Când am venit la Beijing în septembrie 2013, m-am bucurat la gândul că voi privi de la fereastra mea cum creşte imobilul, ca un barometru al dezvoltării nebuneşti a economiei ţării. Totuşi, în timp ce creşterea economică „a căzut” la 7%, am asistat în cele din urmă la mai bine de trei ani de lucrări. Echipe formate din sute de muncitori se schimbă pentru a face să avanseze construcţia care se apropie de sfârşit. Doar dacă nu cumva un nou viciu de construcţie va întârzia încă o dată predarea clădirii. Cu o lună în urmă, am observat cum muncitorii au demontat în câteva zile faţada de sticlă pe care o fixaseră în câteva săptămâni… Panourile nu erau aşezate în sensul corect. Dar, până la urmă, nu e mare lucru în comparaţie cu defectele de construcţie de la noul aeroport Willy Brandt de la Berlin, a cărui deschidere, amânată de la o lună la alta, am aşteptat-o degeaba. În domeniul construcţiilor, chinezii sunt capabili să

lucreze mai bine decât germanii, campionii planificării şi organizării.

Muncitorii folosiţi la construirea hotelului internaţional sunt „elita” *mingong*-ilor. Răsfăţaţi de patroni, locuiesc în barăci de şantier confortabile din prefabricate, cu balcoane, situate între turnurile Soho şi Stadionul Muncitorilor. Conştienţi de norocul lor, sunt reticenţi să vorbească despre condiţiile de muncă.

— Bineînţeles, ne dăm seama de norocul pe care îl avem să lucrăm pe un astfel de şantier, zice unul dintre ei, în vârstă de 21 de ani, venit de curând din provincia Gansu. E primul meu loc de muncă. Muncesc aici de două luni de la 8 la 18 şi salariul meu de început este de 5 000 de yuani (715 euro). Condiţiile sunt destul de bune. Cazarea şi masa sunt decente. Instalez sistemul de climatizare. Ştiu că am de muncă pentru încă şase luni. Apoi voi aştepta ca întreprinderea să mă repartizeze pe alt şantier. Poate să fie la Beijing, dar şi la Shenzhen sau la Guangzhou. N-are importanţă. Totul îmi convine. Vreau să descopăr lumea.

Tânărul *mingong* cu obraji roşii, cu chipul de păpuşă nemarcat încă de trudă, pe care colegii îl poreclesc afectuos *baozi* (faţă de colţunaş), calcă pe urmele tatălui său. Acesta a lucrat douăzeci de ani pe şantierele din marile metropole chineze. Apoi a revenit în satul lui din Gansu ca să deschidă o băcănie. Era angajatul unui mare grup al BTP şi, înainte de a se întoarce la soţie, i l-a recomandat angajatorului pe fiul său… În China, chiar şi la acest nivel, cele mai bune locuri se negociază în funcţie de *guanxi*. Unii, care lucrează pentru această întreprindere de mai mulţi ani, recunosc fără tragere de inimă că au obosit. Viaţa nomadă, de la un şantier la altul, locuitul în barăci, chiar confortabile, te uzează moral. Departe de familii

tot anul, trăind într-o profundă izolare afectivă, muncesc şapte zile din şapte şi deseori sunt chemaţi seara pentru ore suplimentare.

În secolul XXI Republica Populară este agitată de conflicte sociale motivate de lupte din secolul al XIX-lea: sărăcie, condiţii de lucru ca în Evul Mediu, conducere coruptă. Conform *China Labour Bulletin*, cu sediul în Hong Kong, peste 80% din muncitorii migranţi folosiţi în construcţii nu au semnat un contract de muncă, iar în unele oraşe, cum ar fi Chongqing, Zhenzhou sau Wuhan, această proporţie depăşeşte 90%. Cei mai mulţi dintre cei care au contract nu au primit o copie a documentului ca să o poată folosi în caz de conflict. Muncitorii sunt deseori răniţi, dar sunt supuşi regulilor ascunse ale acestei ramuri profesionale. Astfel, mulţi dintre ei nu primesc nici cea mai mică compensaţie sau capătă doar o sumă derizorie dacă sunt victimele unui accident de muncă: 80% dintre *mingong* sunt forţaţi să nu se adreseze tribunalului ca să-şi rezolve cererile de despăgubire şi primesc compensaţii echivalente cu o cincime din ceea ce ar fi primit în urma unei proceduri legale. Muncitorii cei mai puţin calificaţi, îndeosebi cei cu vârsta peste 55 de ani, sunt şi cei mai vulnerabili şi sunt constrânşi să accepte sarcinile cele mai periculoase. Deseori poţi vedea „bunicuţi” suspendaţi pe nişte scânduri de lemn, legate cu frânghii vechi, folosiţi la spălarea geamurilor unor zgârie-nori ameţitor de înalţi. Unii au murit când frânghiile uzate s-au rupt. Şi, foarte des, patronii lor au refuzat să le plătească vreo compensaţie văduvelor rămase în sat fără mijloace de subzistenţă sub pretextul că victimele nu se legaseră bine.

Revoltele sunt din ce în ce mai frecvente. Dacă în 2014 au avut loc 1 379 de conflicte sociale, numărul protestelor a crescut de trei ori în trei ani, după cum scrie *China Labour Bulletin*. Cu 650 de milioane de chinezi conectaţi la internet, dezvoltarea acestuia joacă un rol important în mobilizarea „rebelilor digitali”, care îi denunţă pe patronii corupţi, acoperiţi de conducători locali veroşi ai Partidului Comunist. Un site este dedicat în exclusivitate denunţării ceasurilor de lux purtate de tovarăşii din Partid… China a fost marcată de cazul emblematic al celui numit pe internet „Frăţiorul ceasuri”, un cadru local din Shanxi, care purta la mână ceasuri ce valorau câţiva ani de salariu. Anchetatorii din Comisia de Inspecţie şi Disciplină a Partidului, braţul înarmat al luptei anticorupţie, i-au descoperit un patrimoniu imobiliar evaluat la 615 000 de euro, deşi salariul lui lunar nu depăşea 1 000 de euro. A fost condamnat la 14 ani de închisoare. Totuşi, chiar dacă reuşesc câteodată să dea jos cadrele corupte ale PCC, „revoltele digitale” izbutesc rareori să amelioreze condiţiile de muncă.

Venit din provincia Henan în 2005, Jian munceşte de zece ani pe şantierele din Beijing. În primii ani, locuia în dormitoare comune din subsolurile oraşului închiriate de patroni şi situate în apropierea locului de muncă. Când familia i s-a alăturat, în 2010, Jian a închiriat o cameră de 15 metri pătraţi într-o subterană din centrul capitalei. Soţia şi-a găsit apoi un post de portăreasă, ceea ce le-a permis să se mute în loja ei situată la intrare, echipată cu o răsuflătoare şi o mică încăpere suplimentară de 5 metri pătraţi, unde fiica lor, mare consumatoare de desene animate chinezeşti, stă pironită în faţa televizorului. Soţii economisesc astfel chiria, pe post de salariu.

Remuneraţia de şef de echipă îi aduce lui Jian 8 000 de yuani (1 130 de euro) pe lună.

— Mulţumită ferestruicii, avem aer curat. E cel mai bine pentru sănătatea fiicei mele, îmi explică el, râcâindu-şi o crustă de mâncare uscată de pe cămaşa în carouri. Stă afară toată ziua la grădiniţă şi-şi petrece aici doar nopţile şi weekendurile.

Criteriile după care evaluează sănătatea fiicei sale par foarte îndepărtate de cele ale semenilor săi care trăiesc la suprafaţă, obsedaţi de poluarea atmosferică şi de metodele de a scăpa de ea. Locuitorii Beijingului se echipează cu măşti şi cu purificatoare în încercarea de a-şi proteja plămânii şi bronhiile. Blocurile de birouri şi de locuinţe de lux pe care le construieşte Jian sunt prevăzute cu sisteme de climatizare şi filtrare. La Beijing, densitatea particulelor fine depăşeşte nivelurile preconizate de Organizaţia Mondială a Sănătăţii (OMS) două treimi din an. În cursul celui mai recent episod de „Aerapocalipsă”, din ianuarie 2015, densitatea particulelor cu diametrul de 2,5 microni (PM 2,5), cele mai periculoase, a atins nivelul de 671 de micrograme pe metru cub, conform ambasadei americane… un nivel de 27 de ori mai ridicat decât plafonul preconizat pentru o expunere de 24 de ore. Ceaţa densă poluantă obligă atunci autovehiculele să se deplaseze cu farurile aprinse în plină zi. Zgârie-norii dispar în norii de ceaţă. Mirosul caracteristic de cărbune ars şi fum chimic îţi umple nările. Pasionat de sport, fiul meu Antoine este condamnat să petreacă ore întregi stând închis în casă după ieşirea de la şcoală sau weekendul privind pe fereastră. Respirând aerul filtrat de purificatoare, observă cu dezgust acea vată cenuşie. Cu bicicleta de curse agăţată în camera lui, Antoine este obligat să rămână inactiv… Fiica lui Jian este condamnată să respire

aerul nociv, care îi va reduce probabil cu câţiva ani speranţa de viaţă.

Ca să-şi alimenteze dezvoltarea, China consumă jumătate din cărbunele produs în lume şi obţine astfel peste 70% din energie. Poluarea atmosferică a devenit unul dintre principalele subiecte de nemulţumire ale chinezilor, sătui să se sufoce şi să asiste la creşterea explozivă a cazurilor de cancer pulmonar din zonele urbane.

În vârstă de 40 de ani, Jian a urmat o pregătire şi stagii în domeniul construcţiilor în Henan. Munca prea neregulată şi salariile prea mici din provincia natală l-au obligat să plece la Beijing, unde a participat la construirea unor imobile pe celebrul bulevard Chang'an (Pacea eternă), care traversează Beijingul de la est la vest pe o distanţă de 30 de kilometri, trecând prin Piaţa Tiananmen şi prin Oraşul Interzis, inima nevralgică a puterii chineze.

— E o mare mândrie că am luat parte la lucrări atât de prestigioase, se laudă zdrahonul cu umeri largi şi dinţi falşi din metal. Am mare noroc că trăiesc în epoca asta, pentru că sunt multe construcţii şi şantiere peste tot. Nu ducem lipsă de muncă şi construim China de mâine. Sper ca ţara să continue să se dezvolte stabil şi prosper. Asta e prioritatea noastră.

Fiica lui, în vârstă de 5 ani, este la grădiniţă. Peste un an se va pune problema spinoasă a înscrierii ei la şcoală. Neavând *hukou* (permis de rezidenţă) pentru Beijing, ca toţi *mingong*-ii din capitală, Jian nu deţine actele necesare ca s-o înscrie la o şcoală publică din Beijing şi nu are posibilităţi pentru una privată.

— La anul vom fi obligaţi s-o trimitem înapoi în sat, s-o las în grija părinţilor mei, se căinează el, zâmbind larg şi arătându-şi dinţii argintii. Dar cred că sunt prea bătrâni ca să se ocupe singuri de ea. Va trebui probabil să mă despart de soţie, care o s-o însoţească. E nedrept. La Beijing ni se oferă posibilitatea unui viitor strălucit, plin de oportunităţi. Dar nu putem trăi cu familia pentru că nu avem *hukou*. Ca urmare, nu am protecţie socială, şcoală pentru fiica mea şi îngrijiri medicale la preţuri accesibile. *Mingong*-ii care lucrează în construcţii aduc o contribuţie mult mai importantă Beijingului decât locuitorii născuţi aici. Aducem mult mai mult oraşului decât ei şi nu primim nimic în schimb.

Cetăţean de rangul doi, Jian încearcă să se consoleze zicându-şi că întoarcerea familiei la ţară, într-un mediu mai sănătos, va fi probabil benefică pentru sănătatea lor.

— Într-o zi, mă voi întoarce şi eu în sat ca să scap de poluare, conchide el.

Pentru Lu Huitin, profesor de sociologie la Universitatea din Beijing, China se sprijină de treizeci de ani pe această mână de lucru ieftină fără să-i ofere nimic în schimb, un sistem care începe să-şi atingă limitele.

„Omul nu contează pentru stat”, spune el. „Ţara a ajuns deja la a doua generaţie de *mingong* sacrificaţi. Toată lumea ştie că acest sistem nu poate să supravieţuiască pe termen lung. *Mingong*-ii vor să-şi poată construi propria viaţă în oraşe împreună cu familiile lor. Dar asta e imposibil pentru ei, din cauza obstacolelor prea multe. Rezolvarea acestei contradicţii a devenit acum urgentă. E prea mare decalajul între visurile lor, realitatea pe care o trăiesc şi regulile stabilite de guvern. A doua

generaţie are revendicări mult mai mari şi vrea să rămână în oraş.”

În cartierul Chaoyangmen Nei, la câţiva metri de Galaxy Soho, centrul comercial cel mai modern din Beijing, construit de celebra arhitectă Zaha Hadid, Zhao ne aşteaptă în salopeta de lucru presărată cu pete de culoare închisă şi cu casca de şantier pe cap. Este ora 18 şi şi-a terminat ziua de lucru pe şantierul unui imobil de 14 etaje, în care instalează ascensoare. Scund, subţirel, dar foarte vioi, cu privirea şireată, Zhao este sigur că acolo vor fi birouri de lux.

— Nu numai că instalează zece ascensoare la un imobil cu 14 etaje, dar mai sunt şi ascensoare japoneze. Marele lux, consideră Zhao, care conduce o echipă de 12 tehnicieni specializaţi.

Angajatorul îl cazează într-o cămăruţă, în al doilea subsol al unui imobil cu confort sporit, într-un cartier în plină dezvoltare din centrul capitalei. Labirintul său seamănă cu un submarin. Ca să ajungi la camera lui, trebuie să străbaţi coridoare înguste luminate de neoane, cu pereţi vopsiţi în albastru şi alb, şi să treci prin două sasuri cu uşi metalice solide. Când deschide uşa cămăruţei, unde îl aşteaptă doi dintre colegi, dinăuntru ies aburi groşi. Zhao ne împinge înăuntru.

— Intraţi repede, că gătesc, zice el, arătând spre un *wok* electric în care ceilalţi perpelesc măruntaie cu legume şi ardei iute. Gătitul e interzis. Dacă ne prinde patronul subteranei, ne împinge o amendă.

— Cum adică? Vă taxează în contul municipalităţii sau al proprietarului acestui loc? întrebăm cu oarecare naivitate.

— De cât timp stai în China? replică Zhao amuzat, cu casca încă pe cap. N-ai înţeles cum merg lucrurile pe-aici? L-ai văzut pe tipul din ghereta de sticlă de la intrare, care urmăreşte cine intră şi cine iese. E un fel de supraveghetor-portar. I se spune „patronul”. Dacă ne prinde gătind, îi strecurăm o bancnotă, între 200 şi 500 de yuani (28-70 de euro), în funcţie de dispoziţia în care e. El bagă banii în buzunar ca să nu ne denunţe proprietarului camerelor. Şi, în felul ăsta, nu suntem daţi afară pentru că am încălcat regulamentul. În China, totul merge cu şpăgi. Ca să fii promovat la locul de muncă, trebuie să-i dai bani superiorului ierarhic. Dacă faci o greşeală la serviciu, totul se rezolvă cu un plic. Bogaţii plătesc pentru ca odraslele lor să primească note bune la şcoală şi să intre la universităţi bune. Şi după aceea, vor avea relaţii şi bani ca să obţină cele mai bune joburi.

Zhao avea 23 de ani când şi-a părăsit satul din provincia Jiangsu, din regiunea de coastă, unde părinţii săi cultivau sorg. Ceilalţi copii de agricultori au preferat să plece de la fermă ca să lucreze în fabrici din regiune, unul dintre plămânii industriali ai ţării. Nu şi el, care avea mai multă ambiţie.

— Salariul din fabrică e prea mic, ne explică el, punându-şi telefonul mobil la încărcat la capătul unui fir electric dezizolat, după ce a golit pe nerăsuflate o sticlă de apă. Banii îţi ajung doar ca să supravieţuieşti. N-ai cum să faci economii. Eu voiam mai mult.

După ce s-a specializat ca instalator de ascensoare, Zhao a plecat în anul 2000 la Beijing, unde a găsit imediat de lucru. A stat aici până în 2008, apoi a plecat la Shenzhen, leagănul deschiderii economice a lui Deng Xiaoping, la capătul deltei formate de Râul Perlelor în provincia Guangdong. Credea că

boomul imobiliar era şi mai puternic în acea metropolă situată în faţa Hong Kong-ului. Dar n-a rezistat, fiind aspirat de nebunia unei dezvoltări urbane dezlănţuite, chiar în inima „atelierului lumii”.

— La Shenzhen, patronii fabricilor îşi pun muncitorii, cazaţi chiar la locul de muncă, să lucreze până la epuizare, povesteşte el. Dorm doar câteva ore pe noapte şi trudesc şapte zile din şapte. Dezvoltatorii vor să facă la fel, vezi bine, şi ţin şantierele în funcţiune zi şi noapte, pentru ca lucrările să înainteze mai repede. Numai că întotdeauna lipseşte câte unul şi se fac presiuni asupra ta să munceşti în locul lui. Ţinând-o tot aşa, ajungi să-ţi faci treaba prost. Şi-atunci am plecat după doi ani în oraşul Jinan, din Shandong. Dar acolo aveam prea puţin de lucru. Când un prieten m-a recomandat pentru un loc de muncă la Beijing, am profitat imediat de ocazie.

În fruntea micii sale trupe de 12 tehnicieni, Zhao lucrează de la 7 dimineaţa la 6 seara, şapte zile din şapte, pentru un salariu lunar de 8 000 de yuani (1 130 de euro). După orele de lucru, oamenii se întorc în subsoluri, unde sunt cazaţi câte cinci în cameră. Zhao doarme într-un pat dublu lipit de perete, în colţul din dreapta al încăperii. Pereţii sunt acoperiţi cu buze cărnoase şi picioare interminabile, într-un mozaic de postere enorme care fac reclamă la ruj şi la colanţi. Două sfori pentru uscat rufe sunt întinse între ţevăria care trece de-a lungul tavanului şi un pat suprapus de metal. Câteva slipuri, şosete şi maiouri sunt întinse la uscat. Fiecare are propria noptieră, scrumieră plină de chiştoace, cartuş de ţigări chinezeşti, sticlă cu apă, telefon mobil şi încărcător. Nu există televizor, nici dulapuri. Oamenii nu au nicio haină „civilă”: nici cămaşă, nici pantaloni, nici pantofi de oraş sau bascheţi.

Îi spun cu un aer pe jumătate admirativ, pe jumătate dezolat:

— Trăiţi aici ca nişte călugări!

— Nu chiar, mă corectează el. Suntem mai amărâţi decât taoiştii şi budiştii. Suntem la capătul de jos al scării sociale. Am putea să ne cumpărăm un televizor. Dar ne mutăm din două în două luni. Ce-am face cu el? La început aveam mai multe lucruri. Dar m-am săturat să mă tot trambalez cu ele. Toţi muncitorii *mingong* trăiesc aşa. Ca să văd ştirile, urc în grădină cu telefonul şi mă conectez la reţelele wi-fi ale oamenilor care locuiesc la suprafaţă. În felul ăsta, pot să vorbesc cu soţia şi cu fiul meu şi să-i văd la faţă. Soţia îmi arată imagini din sat. Când vrem să ne distrăm, ieşim la un local de karaoke. Dar asta nu se întâmplă de mai mult de trei ori pe an, pentru că nu-mi place să beau şi mai costă şi bani.

Soţia şi fiul în vârstă de 11 ani locuiesc în satul lui. Dar femeia trudeşte din zori şi până la apusul soarelui într-o fabrică de textile şi nu are timp să se ocupe de copil, de care au grijă bunicii. Zhao vine în sat de trei ori pe an, pentru vreo zece zile. Puţin cam ruşinat în faţa colegilor, recunoaşte din vârful buzelor că suferă de singurătate. Unul dintre colegi, întins pe pat, în slip şi cu torsul gol, ascultă cu atenţie, fumând ţigară de la ţigară ca „să alunge ţânţarii”, în timp ce ceilalţi doi ţopăie de la un capăt la altul al încăperii lovindu-şi palmele ca să omoare insectele. Fiecare captură este însoţită de un mic strigăt de victorie şi un zâmbet larg de mulţumire.

— Dar vorbeşti regulat cu fiul tău, intervine primul.

— Aş vrea să-i spun atâtea lucruri, mărturiseşte el. Dar mă ascultă numai câteva secunde, răspunzând la întrebări cu „da” sau „nu”. De cele mai multe ori, nu vrea să ia telefonul ca să

vorbim. Adevărul e că l-am abandonat. Copilul ăsta a crescut fără tată şi eu sunt un străin pentru el. Părinţii mei sunt prea în vârstă. Le e greu să-l controleze. E foarte agitat. Soţia vine aici cu fiul meu o dată pe an, vara. Îi duc să vadă Piaţa Tiananmen, Oraşul Interzis, Marele Zid, muzeele, *hutong*-urile. Dar nu pot să stea mai mult de o săptămână, pentru că suntem obligaţi să locuim la hotel şi trebuie să-mi iau zile libere ca să mă ocup de ei.

Zhao visează o altă viaţă, vrea să se întoarcă în sat ca să se ocupe de fiul lui şi să împărtăşească experienţe cu el. Mărturiseşte că nu-i place viaţa anonimă şi fără suflet din marile metropole şi preferă satele, unde toţi se cunosc, vorbesc între ei şi se ajută unul pe altul. Constructor al Chinei de mâine, îşi exprimă totuşi mândria trecând prin faţa turnurilor de sticlă de 30 de etaje ale CBD, unde a instalat ascensoare.

— Este evident că ratez cei mai buni ani din viaţa mea de familie, recunoaşte el, arătându-mi pe telefon fotografii cu soţia, cu fiul, cu satul natal.

Soţia, cu părul scurt care îi încadrează faţa drăguţă, are mereu acelaşi zâmbet absent, iar fiul afişează tot timpul acelaşi aer neprietenos de băiat care nu vrea să fie fotografiat pentru că are altceva mai bun de făcut.

— E ca şi cum mi-ar fi fost furaţi. Dar n-am avut de ales. E nedrept. Trebuie să economisesc cel puţin 500 000 de yuani (70 000 de euro) ca să-mi căsătoresc fiul. Şi asta ajunge numai pentru apartament, nu şi pentru plata mesei de nuntă. Salariile sunt mai bune la Beijing, dar viaţa e scumpă. În consecinţă, fac economii la sânge. În oraşele din jurul satului n-am de lucru în domeniul ascensoarelor. Aş fi obligat să mă mulţumesc cu un loc de muncă mai puţin calificat şi, ca urmare, mult mai prost

plătit într-o uzină din regiune. Bineînţeles, am profitat de dezvoltarea economică a ţării. În 2002, abia câştigam 20 de yuani (2,80 euro) pe zi. Salariul meu creşte an de an, dar cresc şi cerinţele patronilor şi volumul de muncă. Noi, *mingong*-ii, beneficiem în foarte mică măsură de creşterea economică. Adevăraţii câştigători sunt patronii. Şi bogaţii, care se îmbogăţesc din ce în ce mai mult în timp ce noi stăm pe loc. Nu pot să sper la ceva mai bun pentru copiii mei, pentru că ascensorul social nu funcţionează în această ţară. Pentru toate e nevoie de *guanxi* şi de plicuri roşii (în care se împart banii).

Totuşi, Zhao nu crede că *mingong*-ii se vor revolta. După cincisprezece ani, cei uzaţi de muncă în marile oraşe se gândesc la un singur lucru: să se întoarcă în satul lor. Dar puţini reuşesc să facă asta înainte să ajungă la vârsta de 55 sau 60 de ani. Şi satele s-au umplut de milioane de oameni care trăiesc într-o sărăcie aproape totală şi visează să le ia locul. Îi consideră bogaţi pe *mingong*-ii cu haine frumoase, smartphone penultimul răcnet, casă în sat şi maşină.

„E doar o chestiune de timp până când China va deveni prima putere economică mondială”, consideră Lu Huitin, profesor de sociologie la Universitatea din Beijing. „Dar, dacă nu rezolvăm problema acestor *mingong*, nu va exista dezvoltare durabilă. În cazul în care condiţiile lor de trai nu se îmbunătăţesc, nu vor avea putere de cumpărare şi creşterea economică va continua să se umfle artificial. China trebuie să se transforme, din atelierul lumii, în laborator de inovaţii al lumii, ca să-şi asigure prosperitatea pe termen lung. Pentru asta e nevoie de muncitori ultracalificaţi, ca în Germania. Dar *mingong*-ii nu sunt încurajaţi să devină muncitori calificaţi de

patronii lor, care nu le acordă niciun drept. Obiectivul final al creşterii economice este să poată oferi o viaţă mai bună marii mase a oamenilor şi să dezvolte o societate modernă. Totuşi, se constată din ce în ce mai mult impactul negativ al creşterii economice asupra mediului. Fără o soluţie, se va ajunge la tulburări sociale. Fără dreptate socială, prosperitatea nu e durabilă.”

Departe de familie de ani de zile, în vârstă de aproape 40 de ani, Zhao îşi doreşte să se întoarcă în satul lui. Şi dorinţa are toate şansele să devină din ce în ce mai presantă. Soţia, însărcinată în trei luni, îi va naşte al doilea copil. Totuşi, Zhao nu cunoaşte încă sexul viitorului copil, determinant pentru felul cum va decurge în continuare viaţa lui, şi arde întruna hârtiuţe în faţa statuilor lui Buddha, în încercarea de a-şi influenţa cursul vieţii.

— Sunt foarte fericit că voi fi încă o dată tată, recunoaşte el. Dar nu pot decât să mă rog ca al doilea copil să fie fată. Încă un băiat ar fi o condamnare la sărăcie. Ar trebui să muncesc până la sfârşitul zilelor ca să plătesc o a doua dotă de 500 000 de yuani (70 000 de euro). Dar nu-mi fac prea multe iluzii. Săracii atrag sărăcia şi fac mai mulţi băieţi decât fete.

1. Charles Willeford (1919-1988), poet, romancier şi critic literar american (n.tr.).

Capitolul 10

O noapte la „şobolani”

Când eram adolescent, invitaţiile de a dormi la prieteni îmi provocau invariabil un sentiment de angoasă. Am crescut în parte în SUA, unde aceste practici au devenit obiceiuri mult mai repede decât în Franţa. Şi invitaţiile pentru *sleepovers* veneau aproape în fiecare weekend. La vremea aceea, lista mâncărurilor care îmi plăceau era foarte scurtă, iar meniurile pregătite de părinţii prietenilor mei îmi dădeau sudori reci.

Am simţit această vagă neplăcere la fiecare dintre reportajele mele din străinătate, discret, în primele minute, când mă regăseam singur în camera de hotel. Era cu neputinţă să lupt împotriva primei impresii, indiferent dacă eram trimis într-o ţară în război sau ca să transmit informaţii despre alegerile din Germania. Dar niciodată nu mai simţisem o astfel de teamă amestecată cu surescitare. Când l-am întâlnit pe culoarul meu de la Julong în dimineaţa asta, Zheng mi-a spus:

— Să vii diseară. Soţia mea s-a întors în sat pentru câteva zile. Mama ei e bolnavă. E bătrână. Cred că n-o mai duce mult. Poţi să-i iei locul în patul nostru suprapus.

Plănuisem să iau masa cu doi prieteni, părăsiţi ca şi mine la Beijing în luna iulie, la un restaurant italian situat în *hutong*-uri, cartierele tradiţionale ale capitalei, la doi paşi de Turnul

Tobei, care bătea ora pe vremea împăraţilor. Salivam deja gândindu-mă la pastele proaspete, preparate pe loc, fierte perfect, stropite cu un Vino Nobile şi urmate de o farfurie de brânzeturi importate din Italia. Terasa micii *trattoria*, luminată cu lumânări, dă spre o străduţă îngustă, care oferă spectacolul vieţii tradiţionale a capitalei, aşa cum s-a păstrat în câteva locuri privilegiate ale Beijingului, departe de cartierele moderne cu blocuri-turn din beton complet impersonale care au distrus încetul cu încetul liantul social. Veloricşele electrice despică umiditatea caldă a nopţii cu un mic şuierat. Bunicuţii, cu bustul gol, ies să ia aer şi să fumeze o ţigară, în timp ce bunicuţele, în pijamale, îşi pun nepoţii să facă pipi în stradă. Schimbăm întâi priviri binevoitoare, apoi frânturi de conversaţie, iar la sfârşitul serii avem impresia că am împărtăşit un crâmpei din China. Rămânând însă instalaţi agreabil în confortul nostru european.

Când ne întoarcem spre cartierul nostru cu bicicleta, trecând prin *hutong*-uri, eu şi soţia mea, Laetitia, rezistăm rareori tentaţiei de a ne opri la unul din acele minuscule bistrouri să bem un ultim pahar. Spaţiile mici accelerează stabilirea legăturilor sociale. După câteva minute, clienţii chinezi sar pe noi să facă selfie-uri cu smartphone-urile lor. Apoi începem să conversăm într-o chineză stâlcită sau în engleză, dar spontan şi fără tabuuri, râzând din când în când din toată inima. Câteva confidenţe despre visuri şi speranţe la o Yanjing, berea de Beijing, apoi plecăm cu iluzia că i-am înţeles cât de cât pe chinezi. La întoarcere, mergem în tăcere, vrând parcă să păstrăm magia acelor momente… Căci a doua zi, la trezire, rămân cu gura căscată în faţa hărţii agăţate pe peretele biroului meu. China este atât de imensă, de diversă, în ciuda

uniformizării aparente modelate de calapodul comunist, încât descoperirea ei necesită un efort continuu. Pentru a spera s-o înţelegi ar trebui să-i consacri o viaţă întreagă.

Iată-mă prins în capcană pentru o seară întreagă, folosind smartphone-ul pe post de traducător, într-un subsol lugubru. Mă văd deja dormind în mirosurile de urină şi de mucegai, auzind cum îşi dreg glasurile oamenii aflaţi la doar câţiva metri de patul meu. Până la urmă, poate nu sunt făcut pentru anchetele care pătrund în măruntaiele subiectului, chiar pentru scurt timp. Asta cere o formă de abnegaţie care probabil îmi lipseşte. Dar am mers deja prea departe şi accept invitaţia, deşi cam fără tragere de inimă. Dau fuga la supermarketul chinezesc să cumpăr o sticlă de Baijiu, alcoolul de sorg cu efecte redutabile. Aleg o băutură de calitate medie, sperând că nu va distona prea mult cu ceea ce obişnuiesc să bea oamenii din subsol. O pun în rucsac, împreună cu o sticlă de apă de un litru, câteva obiecte de toaletă, o lanternă şi o pereche de şlapi, ca să înfrunt trecerea inevitabilă pe la grupul sanitar. Zheng m-a chemat la ora 18.

Îl găsesc în faţa intrării imobilului nr. 7. Ascensorul e defect astăzi. Coborâm pe scara întunecoasă, fără lumină. Ajuns în al doilea subsol, regăsesc îngrozitoarea lumină albă, ungherele întunecoase unde mişună gândacii de bucătărie şi acel miros care mă îngreţoşează. Obişnuit cu aceste condiţii, Zheng e vesel nevoie mare. Sforile de rufe goale fac atmosfera şi mai sinistră. Hainele oamenilor din subsol au dispărut, ca şi viaţa din acea subterană aproape pustie. Liniştea culoarelor e punctată de ţârâitul neoanelor.

Dormitorul femeilor de serviciu, angajate în barurile de la Stadionul Muncitorilor, e pustiu. Au dispărut de azi pe mâine, fără să ştie nimeni dacă patronul le-a găsit pur şi simplu alt loc de cazare sau au fost concediate toate. *Mingong*-ii cu feţe negre care lucrau în clădire şi-au făcut şi ei bagajele. S-au terminat lucrările pe şantierul lor de construcţii. Au migrat în altă parte a oraşului sau poate la celălalt capăt al ţării. O atmosferă tristă domneşte în subsol, unde n-au rămas decât angajaţii reşedinţei cazaţi sub locul de muncă. Şi stăruie permanent acelaşi miros orbil de excremente şi de amoniac. După ce mi-am lăsat rucsacul în camera lui, îl aştept pe Zheng, care a plecat să plimbe câinii unui cuplu de chinezi bogaţi ce locuieşte în reşedinţă. Aşezat singur pe patul suprapus, luminat de o lampă mică cu lumină galbenă, sunt copleşit de îndoială şi decepţie. Speram să întăresc legăturile cu locatarii din subterană, să le descopăr obiceiurile, să aflu mai multe despre viaţa lor. Dar iată-mă prins în capcană, într-un labirint aproape pustiu.

La întoarcere, Zheng mă ia cu el la bucătării, unde cei doi vecini ai săi de cameră pregătesc cina. Obişnuiţi să mă vadă bântuind pe culoarele lor de câteva luni, prezenţa mea le este aproape indiferentă. Îmi amintesc atmosfera festivă de la prima mea vizită la bucătării de Anul Nou chinezesc. Primirea e mult mai puţin călduroasă, căci efectul spontan al primei mele apariţii neaşteptate în acel loc s-a risipit. Zheng deschide o bere Tsingtao şi toarnă în două pahare. Ciocnim şi bem până la fund. Aşezat pe un scăunel, curăţă spanac şi ciuperci negre, aruncându-le apoi într-un *wok* unde se rumenesc bucăţi de carne de pui şi arahide. După aceea, toarnă puţin oţet. Vecinii lui au plecat deja când ne aşezăm la masa mică de formica.

Ciocnim din nou paharele mici cu bere şi mâncăm. Gazda mea înghite zgomotos, ţinând bolul sub bărbie, împingând orezul şi legumele cu beţişoarele. Ostenit după o zi grea de muncă, Zheng nu e prea vorbăreţ. Frânturile noastre de conversaţie se reduc la câteva comentarii despre calitatea bucatelor gătite de el şi îngustimea bucătăriei. Regret că am venit fără Duoyou, care ar fi ştiut să destindă atmosfera şi ale cărui cunoştinţe de chineză mandarină ne-ar fi ajutat să purtăm o conversaţie în toată regula. Aici, unde lipsesc artificiile şi punctele de atracţie din apartamentul meu, dialogul îşi atinge limitele şi mai repede decât la prima noastră cină. Spre deosebire de chinezi, care atacă în general băutura la începutul mesei, eu aştept sfârşitul ei ca să scot sticla de Baijiu, din care bem pe nerăsuflate câteva pahare, ciocnind pentru prietenie, în timp ce strângem masa şi spălăm vasele. Apoi coborâm la cameră.

Simt că am făcut o greşeală aducând sticla. Când ajungem în dormitorul comun, colocatarii lui Zheng au stins deja lumina şi dorm. Băutura mi-a provocat o sete cumplită şi golesc aproape toată sticla de apă de un litru. Ştiu că îmi va fi sete la noapte şi că n-am să pot evita un drum la toaletă. Mă culc în patul de sus şi iau lanterna cu mine. Arcurile scârţâie la fiecare mişcare pe care o fac. Zheng îmi urează noapte bună şi stinge lumina. Învăluit în căldura jilavă, aproape vâscoasă, nu mai îndrăznesc să mă mişc. Adormim imediat. Însetat, cu capul chinuit de pulsaţiile dureroase provocate de Baijiu, mă trezesc la 3 dimineaţa. Aprind lanterna, acoperindu-i capătul cu mâna ca să reduc luminozitatea, şi caut sticla cu apă, pe care o golesc, dar mi-e sete în continuare. Apoi zdruncin patul suprapus când cobor ca să mă duc la grupul sanitar. Asaltat de duhoarea din jur, îmi ţin respiraţia. Când reîncep să respir, mi se face greaţă.

Nu pot să dorm. Sforăiturile sonore fac să se cutremure camera. Voi moţăi până în zori, visând la duşul care mă aşteptă câţiva metri mai sus, la patul meu şi la o Coca-Cola rece. La ora 5:30, deşteptătorul lui Zheng îmi aduce eliberarea. Spun că mă doare tare capul ca să mă întorc la mine, să iau o aspirină şi să scap de chinul bolului cu tăiţei şi al căţeilor de usturoi de la micul dejun. Îl părăsesc pe Zheng cu un aer puţin cam dezolat după o experienţă mai curând ratată. El nu lasă să se vadă nimic şi mă salută cu mâna şi cu obişnuitu-i zâmbet amical.

Mă întorc în apartamentul meu confortabil şi respir din nou aerul climatizat, proaspăt. Fac un duş lung şi, cu o cană de cafea bună în faţă, îndrăznesc să recunosc că sunt uşurat că am scăpat din acel univers angoasant. Însă şi dezamăgit de dispariţia bruscă a celor mai mulţi dintre locatari, care făceau din acel subsol o lume vie, precum şi de fuga mea matinală. Chiar dacă ştiu că n-aş fi descoperit probabil nimic interesant în cele câteva minute în care aş fi observat toaleta sumară a lui Zheng şi micul său dejun. Depăşisem în sfârşit o etapă, reuşind să fiu acceptat în universul oamenilor-şobolani. Experienţa s-a terminat brusc.

Capitolul 11

Regi şi regişori la „şobolani”

„Şobolanii mici sunt necazuri mici.
Şobolanii mari devin necazuri mari.”

Pu Songling[1]

Treningul flauşat de un roz bătând în violaceu este ultimul rafinament la rezidenţii de la suprafaţă. Sandalele de plastic şi oja sunt asortate. Ne ascunseserăm în baia comună din subsolurile complexului de locuinţe Zhujiang Luzhou, situat în cartierul Diangfuzhuang, lângă a Doua Universitate de Comunicare şi de Limbi Străine, ca să putem vorbi cu tinerii rezidenţi. Ea a reuşit să ne repereze graţie camerelor de supraveghere răspândite în acel labirint, unde dă cu chirie vreo 60 de camere. Scundă şi rotunjoară, dar solidă şi însufleţită de acea forţă pe care o au ţăranii, a venit în grabă la noi.

— Eu sunt regina aici, ne anunţă solemn, ridicând capul de păpuşă Barbie răutăcioasă. E interzis să vorbiţi cu locatarii.

— Ce noutate! zic, ştiind dinainte că niciun argument n-o va face să se răzgândească.

A luat hotărârea să ne alunge.

— Am fost invitaţi de nişte prieteni. N-au voie să primească vizitatori?

— Eu sunt regina. Aici eu hotărăsc, se răsteşte ea, agitându-şi părul permanent demn de o perucă a Mariei Antoaneta. Deranjaţi lumea cu întrebările voastre. Totul trece pe la mine aici. Dacă voiaţi să vorbiţi cu oamenii, trebuia să-mi cereţi înainte permisiunea. Acum e prea târziu. Şi oricum aş fi zis nu pentru că e interzis.

— Cine interzice şi de ce?

— Guvernul local le interzice străinilor să viziteze locuinţele subterane şi să vorbească cu oamenii care locuiesc acolo, se burzuluieşte „regina”. Asta aduce atingere prestigiului ţării noastre. Oamenii care stau aici nu sunt mulţumiţi că locuiesc în aceste condiţii. Dar n-au de ales pentru că n-au posibilitatea să stea în altă parte. Nu e o soluţie bună, dar aranjează pe toată lumea. Iar voi, străinii, căutaţi să înnegriţi tabloul, ca să slăbiţi China.

— Este o realitate pe care încercăm doar s-o înţelegem mai bine.

— Căraţi-vă imediat! răcneşte ea, împingându-ne spre scara de ieşire. Urcaţi pe unde-aţi venit, cunoaşteţi drumul. Nu sunteţi doriţi aici. Duceţi-vă să scormoniţi în rahatul din ţara voastră şi lăsaţi-ne-n pace.

Ca în cazul multor occidentali, inconştientul meu s-a amăgit cu iluzia că mondializarea, faptul de a cumpăra produse *made in China*, creând milioane de locuri de muncă în „atelierul lumii”, ne oferea un drept vag de a arunca o privire. Iluziile mi s-au spulberat şi am avut în acelaşi timp sentimentul că eram un voaior. „Regina” ne trânteşte în nas uşa grea de metal, provocând un zgomot asurzitor. Face parte dintr-o castă aparte, a celor care închiriază subsoluri, care adună venituri importante, dar continuă să trăiască în subteranele oraşului ca

să administreze spaţiile şi să vegheze ca locatarii să respecte regulamentul… Cea mai mică contravenţie, sancţionată cu amendă, constituie un venit suplimentar. Regii, reginele şi regişorii sunt principalele obstacole în calea investigaţiilor noastre. Temându-se ca nu cumva o publicitate negativă să ducă la „închiderea administrativă” a subsolului, păstrează cea mai mare discreţie în jurul afacerii lor deloc onorabile.

Liu Qing, un „proprietar” pe care îl cunoaştem prin intermediul unui arhitect, acceptă să ne dea câteva detalii despre închirierea subteranelor. Poartă o pereche de blugi italieneşti decoloraţi, un tricou negru şi o bluză de trening verde cu galben, culorile echipei de fotbal a Beijingului. Individul închiriază vreo 30 de camere în subsolul reşedinţei Huajiadi din centrul oraşului. Chiria medie a camerelor este de 700 de yuani (98 de euro) pe lună, adică un venit anual de 252 000 de yuani (35 500 de euro). Din această sumă trebuie să scadă 2 500 de yuani (3 526 de euro), pe care îi achită guvernului local ca să aibă dreptul să exploateze subsolul şi pentru mici reparaţii. Liu Qing, care locuieşte în subteranele de la Huajiadi de şase ani, îşi petrece cea mai mare parte a timpului fumând ţigări şi navigând pe internet, dar aruncă un ochi şi pe ecranele de control. Face regulat ronduri ca să vadă dacă nu cumva locatarii comit infracţiuni şi încearcă să-i prindă asupra faptului. Dar paşii târşâiţi şi zgomotul uşor de recunoscut al pantofilor săi albi de spital îi alertează pe „şobolani”.

— Sunt obligat să trăiesc aici, zice el cu un aer nemulţumit. Altfel, ar trebui să angajez un paznic şi afacerea mea n-ar mai fi rentabilă.

Zhou Zishu, un tânăr arhitect, a realizat la Huajiadi un proiect de amenajare care urmăreşte să facă mai suportabile locuinţele subterane din Beijing. Graţie unor fonduri adunate de la foşti oameni-şobolani care au reuşit în afaceri, Zhou a zugrăvit galeriile şi camerele, a instalat un sistem nou de aerisire şi a dotat subsolurile cu mobilă de lemn şi o sală de cinematograf, precum şi cu un loc pentru schimburi culturale, unde organizează întâlniri între locuitorii de la suprafaţă şi cei din subsol. Când revenim, după câteva luni, să asistăm la una dintre aceste întâlniri, găsim uşa încuiată. Un afiş cu ştampila Biroului de Apărare Civilă ne informează că subterana a fost închisă din motive de securitate.

— Liu Qing era un adevărat escroc, regretă acum arhitectul. Am semnat un contract pe doi ani, dar el deja nu mai avea autorizaţie să închirieze aici. Acest subsol trebuia să servească drept model pentru toate subsolurile din Beijing. Am pierdut tot. A luat banii şi a şters-o. Nu ştiu cum să dau de el.

Pentru protejarea capitalei împotriva eventualelor bombardamente sovietice, legislaţia a impus ca fiecare nouă clădire construită în anii 1960 să aibă un adăpost subteran, care aparţine statului chinez şi este administrat de Biroul de Apărare Civilă. În schimbul unei chirii, administraţia eliberează autorizaţii de exploatare comercială. Totuşi, în ultimele luni, a ordonat închiderea a zeci de subterane dintre cele mai vechi sau periculoase. Autorităţile au grijă îndeosebi de sistemele de aerisire, de reţeaua electrică şi de dispozitivele antiinundaţie: sasuri de submarin, echipate cu porţi metalice solide, ermetice. La Huajiadi, autorităţile au închis subterana reşedinţei, mai puţin demisolurile, dotate cu răsuflători, dar la fel de vechi.

— Acum o săptămână, nişte lideri de partid din cartier au venit să ordone închiderea tuturor subteranelor adânci, ne explică administratoarea unei băcănii. Aici, pentru că e demisol, avem voie să închiriem în continuare.

Proprietara băcăniei, patroana ei, are vreo 30 de camere. Dar, având un alt loc de muncă ziua, este prezentă doar seara.

— Noi toţi îi spunem „regina”, pentru că e patroana subteranei şi e mai bogată decât ceilalţi, ne informează angajata cu oarecare admiraţie.

— Şi dumneata nu poţi să devii regină? o întrebăm.

— În veci, răspunde ea, puţin surprinsă de gradul nostru de ignoranţă. Ca să devii patronul unui subsol, trebuie să cunoşti oameni importanţi din Partid. Ai de-a face cu intermediari, cărora trebuie să le dai bani. Când ajungi în vârful piramidei, tot ei învârt bănetul.

— Patroana noastră e foarte simpatică, intervine o locatară din acel labirint. Găteşte uneori colţunaşi cu noi seara şi se întâmplă să mâncăm împreună. A închiriat toată subterana de la un apropiat al Partidului şi îl subînchiriază. Nu e uşor pentru ea. Marja de manevră e destul de mică. Închiriază camerele astea de mai bine de zece ani. I se spune „regina”, dar nu seamănă deloc cu o regină.

„Guvernul a luat hotărârea să închidă unele tuneluri”, explică Lu Huitin, profesor de sociologie la Universitatea din Beijing. „Dar nu e o soluţie. Guvernul ar trebui să-şi asume responsabilitatea, să protejeze drepturile acestei comunităţi şi să-i propună locuinţe sociale la preţuri accesibile. Legea pieţei a făcut să explodeze chiriile la Beijing. Conform guvernului, o locuinţă decentă înseamnă cel puţin 5 metri pătraţi de

persoană. Dar aceste criterii nu sunt nici pe departe respectate. Cei mai mulţi oameni-şobolani lucrează în restaurante, sunt vânzători, paznici, muncitori pe şantiere sau comisionari. Fără contribuţia lor esenţială, oraşul Beijing n-ar putea să funcţioneze normal, ar fi paralizat. Sistemul de permise de rezidenţă este un obstacol pentru această comunitate. La un moment dat, va trebui ca regulile să fie schimbate.”

Administratorul unui alt subsol din cartier, căruia îi spunem că vrem să închiriem o cameră, spune că nu se teme de ordinele de închidere ale Biroului de Apărare Civilă.

— Subsolurile noastre au trecut deja de toate controalele şi examinările serviciilor guvernului. Dacă închiriezi la mine, n-ai să fii obligat să te muţi, promite el cu seninătate.

Acest întreprinzător, care are vreo 100 de camere, încasează în medie 55 000 de yuani (7 760 de euro) pe lună, adică are venituri anuale de 660 000 de yuani (93 000 de euro).

— Uneori, serviciile guvernului ne impun sancţiuni şi ne cer să plătim câteva mii de yuani, dar nu e mare lucru în raport cu veniturile, spune el, afişând o siguranţă neclintită. Pe scurt, poţi să te îmbogăţeşti cu jobul ăsta.

Administratorii subteranelor provin în principal din Fujian, o provincie din regiunea de coastă din sudul ţării, ai cărei locuitori au un puternic simţ al afacerilor. Şi dintre migranţii din provinciile Shandong şi Heilongjiang (din nord) se ridică mulţi „regi”. În urmă cu zece ani, chiria anuală a unui subsol din centrul Beijingului era de doar 30 000 sau 40 000 de yuani (între 4 230 şi 7 050 de euro). După câteva amenajări, întreprinzătorii puteau să perceapă mai mult de 130 000 de yuani (18 300 de euro) pe chirii. La vremea aceea, patronii

aveau cel puţin două sau trei subsoluri la Beijing şi făceau adevărate averi. După spusele unui om de afaceri originar din oraşul Zhenghe, provincia Fujian, în Beijing sunt cel puţin 3 000-4 000 de persoane originare din oraşul lui care lucrează în domeniul închirierii de camere în subsol.

— Sunt ţăran şi n-am nicio pregătire. Dar pot să mă îmbogăţesc la Beijing, se laudă el. Cei din Zhenghe reprezintă cea mai mare comunitate în acest sector. Solidaritatea este cheia reuşitei noastre. Nou-veniţii din regiunea noastră ştiu că pot împrumuta bani de la noi ca să se lanseze în afacerea cu subsoluri. Toată lumea câştigă.

Pentru a obţine dreptul de exploatare a unui subsol, ne spun câţiva dintre cei care închiriază, trebuie nu numai să plătească chiria, ci şi să dea şpagă şefilor serviciilor municipale respective. În felul acesta, au siguranţa că subsolurile lor nu vor fi vizate de procedurile de închidere. Aprobarea de exploatare trece prin mâinile mai multor intermediari înainte de a ajunge în cele ale „regelui”. De câte ori trece dintr-o mână în alta, trebuie plătite nişte „drepturi de transfer”. La capătul lanţului, patronul subteranei va trebui să achite o sumă exorbitantă, inaccesibilă fără solidaritatea altor migranţi, care s-au îmbogăţit deja.

— Pentru un subsol de 1 000 de metri pătraţi în centrul Beijingului, drepturile de transfer pot ajunge până la peste 1 milion de yuani (150 000 de euro), ne spune Li Liqiang, care exploatează un subsol de 50 de camere. Pentru guvern, această aprobare este doar o hârtie. Nu bănuieşte că este revândută la preţuri atât de nebuneşti. Dar drepturile de transfer sunt amortizate după trei-cinci ani. Dacă n-ar exista aceste cheltuieli,

închirierea subsolurilor ar fi o afacere cu beneficii exorbitante, deoarece chiria anuală pentru Biroul de Apărare Civilă este ridicolă.

Campania prin care autorităţile urmăresc să închidă subsoluri la Beijing i-a făcut pe oamenii de afaceri din Zhenghe să se apuce de altă activitate, şi mai lucrativă.

— Închirierea subsolurilor va fi curând o afacere moartă, conchide Li Liqiang pe un ton categoric. Acum închiriem câmpuri în zonele periferice situate în apropierea uzinelor sau a campusurilor universitare. Scopul este să semnezi un contract pe o perioadă cât mai lungă, cel puţin douăzeci de ani, şi să construieşti un imobil cu vreo sută de apartamente de închiriat. E şi mai rentabil, şi mai sigur.

În subteranele reşedinţei Xibahe Zhongli, un cuplu tânăr, Haijun şi Hongxia, venit din provincia Shandong în urmă cu şapte ani, administrează provizoriu subsolul. Fotografiile kitsch de la căsătoria lor, în costume tradiţionale pe un fond flu, acoperă peretele. Îmbrăcat cu pantaloni gri şi cămaşă albă de *salaryman*, cu părul vopsit blond, Haijun spune că a găsit un post la o bancă şi speră să urce treptele scării sociale. Amândoi se consideră privilegiaţi. Cămăruţa de 10 metri pătraţi, plină de jucării de pluş enorme, unde locuiesc împreună cu bebeluşul lor de un an, are răsuflătoare.

Hongxia este paznica subsolului, care e administrat de tatăl ei. Dar primeşte un salariu mic şi poate locui gratis în contul muncii sale.

— Toţi din sat ne spuneau că, pentru a cunoaşte viaţa adevărată, trebuie să mergi să trăieşti şi să lucrezi la Beijing, zice tânăra femeie, îmbrăcată într-o rochie cochetă cu flori roşii, albastre şi galbene. Nu numai ca să scapi de sărăcie. E o

experienţă incredibilă. Însă nu ştiu cât timp vom rezista în felul ăsta.

— Nu suntem regi, adaugă Haijun, fără să se ruşineze şi izbucnind în râs. Socrul meu domneşte aici. Ni se spune „şobolani” şi asta exprimă bine felul în care trăim. Regii subsolurilor domnesc peste regatul „şobolanilor”. Nu e nimic glorios.

1. Pu Songling (1640-1715), scriitor chinez din timpul dinastiei Qing (n.tr).

Capitolul 12

Artişti ieşiţi din vizuini

„Dacă şobolanii ar cântări 20 de kilograme,
ar fi stăpânii lumii.”

Albert Einstein

De şobolan are numai blana şi privirea şireată. Cu capul ras, Cao Yunjin, în vârstă de 35 de ani, şi-a luat pe umeri o mică haină de blană cenuşie bătând în maro, ca să înfrunte frigul iernii de la Beijing. Ca şi cum subconştientul l-ar supune unui fel de metamorfoză simbolică, aruncă blana spre asistentul lui, care o prinde cu o mână, în faţa unei mulţimi de camere de luat vederi şi de aparate foto masate acolo pentru el. Apoi se arată în costumul de satin bleumarin, cu papion roşu la gât şi pantofi de piele lustruiţi. Ieşit din vizuina lui în urmă cu vreo zece ani, Cao este astăzi unul dintre maeştrii cei mai populari în *xiangsheng*, o artă comică străveche, în care doi protagonişti poartă un dialog format din butade şi replici acide, aluzii umoristice, imitaţii şi onomatopee, precum şi cântece. Pornind practic de la nimic, din subteranele fetide ale Beijingului, Cao a ajuns bogat. Şi-i place tot ce străluceşte: ceasurile elveţiene de aur, bolizii italieni în culori ţipătoare şi femeile cu senzualitate devastatoare. Aşa cum este cea de-a doua asistentă a lui, o

chinezoaică zveltă, cu păr cafeniu-arămiu, cu tocuri foarte înalte şi minijupă… Pe ea n-o sperie vântul îngheţat.

Cao se pregăteşte să umple cele 1 500 de locuri de la Poly Theater din Beijing timp de trei zile cu un *one-man show* montat cu ocazia Anului Nou chinezesc, pe care a venit să-l prezinte presei în avanpremieră. Locurile din faţă se vând cu 150 de euro. Lojile costă şi mai mult. Cao Yunjin are un parcurs artistic asemănător cu cel al lui Jamel Debbouze[1]. Trecând de la teatrul comic la film, a devenit o vedetă a marelui ecran chinez, având la activ vreo zece filme de succes. Concentrat al sumbrei mizerii umane din marile metropole chineze, subteranele Beijingului au făcut să ţâşnească la suprafaţă şi câteva pepite de lumină. Totuşi, asta nu are nimic de-a face cu visele inspirate de fotbalişti proveniţi din suburbii sau din favele. La fel de rare ca diamantele, aceste exemple de reuşită sunt atât de puţin frecvente, încât nu fac nici măcar să se înfioare de o speranţă vagă subsolurile oraşului.

Cao Yunjin şi-a părăsit satul din Hebei la vârsta de 18 ani şi s-a instalat în marele port al provinciei sale, Tianjin, unde a început să urmeze cursuri de *xiangsheng*. Această tradiţie folclorică este originară din nordul Chinei. Foarte la modă în timpul dinastiei Ming (1386-1644), această artă a cuvântului şi cântecului s-a dezvoltat în perioada dinastiei Qing (1644-1912), ca apoi să evolueze în timpul Republicii Populare. În zilele noastre, poate fi vorba de un singur artist care imită vocal zgomote ori de un spectacol de glume cu unul sau mai mulţi actori. Tianjin are o puternică tradiţie a artei *xiangsheng*. Mulţi artişti cunoscuţi îşi prezintă numerele în micile cabarete de aici. Totuşi, Beijingul, al cărui dialect a impregnat puternic arta *xiangsheng*, este capitala necontestată a acesteia. Cao s-a mutat

aici în 2001, ca să se pregătească cu Guo Degang, un artist faimos pentru creaţiile sale foarte avangardiste.

La vremea aceea, viaţa boemă pentru tinerii artişti însetaţi de succes sau pur şi simplu înfometaţi, de curând veniţi în capitală cu visele lor de glorie, avea drept cadru cămăruţele de 6 metri pătraţi, luminate cu neoane, din subsolurile oraşului. Cao păstrează o amintire foarte urâtă a acelei perioade.

— Timp de cinci ani, m-am mutat întruna, trecând dintr-un subsol în altul, îşi aminteşte el. Era foarte greu de trăit sub pământ. Eram singur. Nu aveam vecini, nici baie, nici toaletă. Spaţiile erau mai prost amenajate decât astăzi. Cel mai rău a fost atunci când un prieten mi-a împrumutat atelierul lui de desen dintr-un subsol. Nu plăteam chirie, dar umiditatea era într-adevăr insuportabilă. Boleam mai tot timpul. Cel mai mult suferea pielea. Aveam pieptul şi spatele pline de pustule. Sufeream permanent de mâncărimi pe braţe, picioare şi mâini. Şi mă scărpinam uneori până la sânge. Într-o vreme, mai aveam o singură obsesie: să-mi usuc hainele după ce le spălam. Încercasem totul, dar nu se uscau şi miroseau a mucegai. Fiecare zi era o luptă. Însă nu eram foarte nefericit. Aveam cel puţin un spaţiu unde să locuiesc.

Comicul profesionist nu mai are simţul umorului când vorbeşte despre acest trecut, din care nu s-a inspirat deloc în scheciurile sale, în pofida potenţialului comic al unor situaţii.

— Nu vorbesc niciodată despre asta, zice el cu un aer dezgustat şi încruntat. Nu-mi place. Cei din mass-media îmi vorbesc tot timpul despre viaţa de „şobolan” pe care mă străduiesc s-o uit. La fiecare interviu la televiziunea chineză, jurnalistul îmi pune invariabil o întrebare despre asta, deoarece crede că e o poveste bună de istorisit. E obositor. Şi

pentru mine este cu atât mai delicat, cu cât guvernul ne îndeamnă să vorbim despre experienţele pozitive. Esenţialul e să te descurci. Muncind cu îndârjire, poţi să reuşeşti. Dovadă exemplul meu, care poate să le dea speranţe oamenilor. Dar, ca să reuşeşti, nu trebuie să te închizi prea mult în visul tău. Trebuie să trăieşti ziua de azi şi să munceşti cu îndârjire. Pentru că munca ne scoate la lumină, nu visul. Nu trebuie să te gândeşti la viitor, ci numai la prezent.

Artistul consideră că porecla de „oameni-şobolani” nu este nici insultătoare, nici peiorativă.

— Este o expresie pe care oamenii o folosesc ca să se ia frumos peste picior, ca să-şi insufle curaj, crede el. În comparaţie cu SUA şi cu Europa, China e o ţară în curs de dezvoltare. Pentru tinerii de azi există din ce în ce mai multe oportunităţi. Dar viaţa e o luptă.

Când a părăsit subsolurile Beijingului, ieşirea la suprafaţă a fost pentru el o a doua naştere. Acum nu se mai poate lipsi de lumină. Totuşi, n-a uitat niciodată perioada petrecută sub pământ ca şcoală a vieţii.

— Când am probleme, nu le iau foarte în serios, ne explică el. Lupt ca să merg mereu înainte. Dar nu mi-e teamă că voi pierde totul, deoarece ştiu că toată viaţa mea este doar o succesiune enormă de şanse extraordinare.

Toate reflectoarele sunt îndreptate spre el. Cao savurează momentul prezent şi noi îi stricăm plăcerea. Abia ne-am despărţit şi a şi sărit pe scenă, luând atitudini gen James Bond. Întâi singur, apoi încadrat de două tinerele sculpturale. Ca şi cum exagerarea ar fi devenit la el o a doua natură ca să se impună.

Spre deosebire de Cao, pictorul Zhang Siyong, născut în 1973, zice că a petrecut în subsolurile Beijingului cei mai frumoşi ani din viaţa lui, cei care i-au permis să creeze o operă. Venit din oraşul natal Nanchang, situat în sud-estul Chinei, în 1992, a studiat designul la Universitatea din Beijing. Zhang a trăit opt ani sub pământ, în labirintul de la Xibahe Zhongli, acea reşedinţă burgheză unde locuieşte astăzi Shuying, femeia care are un băiat şi o fiică rămaşi într-un sat din Shandong. Dar nu trebuie să-i spui că e „om-şobolan”. El se defineşte ca *bei piao* (care pluteşte la nord), un termen mai puţin peiorativ care îi denumeşte pe cei ce au plecat să se instaleze în marile metropole din nord, cum ar fi Beijing sau Tianjin, fără să se stabilească acolo cu adevărat din cauza drepturilor de rezidenţă, care rămân legate de provincia de origine.

Artist, colecţionar şi patron al unei galerii de pictură din cartierul 798, cea mai prestigioasă zonă de artă contemporană din capitală, situată în districtul Chaoyang, el a vândut în acea săptămână de la începutul lui mai 2015 o pânză cu 250 000 de yuani (37 000 de euro). Centrul de expoziţii, cu stil arhitectural unic, se află în fostele clădiri ale unei uzine militare dezafectate şi şi-a luat numele de la numărul care desemna uzina: 798. Comunitatea artiştilor din Beijing, formată în jurul anului 1984, a început să se instaleze aici din 2000, în clădiri închiriate la preţ mic. De atunci, după multe lupte pentru a împiedica tentativele guvernului de a închide centrul, cele 640 de hectare ale Spaţiului 798 au devenit un loc emblematic al culturii Beijingului. Şi chiriile au explodat.

Galeria New Millenium, pe care a deschis-o în 2002 în hangarul 3818, face parte astăzi dintre acele locuri care contează în peisajul artei contemporane a capitalei. Cu părul

lung pieptănat pe spate şi strâns cu o bentiţă, purtând o cămaşă albă cu capete de mort, produsă de o mare firmă italiană de *prêt-à-porter*, Zhang ne primeşte în spaţiul lui luxos tip „cafeneaua de artist”, unde organizează recepţii pentru marii colecţionari. Instalat confortabil pe o canapea de piele, sub lambriuri, în mijlocul colecţiei sale de lucrări, artistul îşi savurează reuşita fumând o ţigară de foi cubaneză şi bând cu înghiţituri mici un vin alb italian. Tablourile lui figurative şi abstracte cel mai bine cotate sunt estimate între 2 şi 3 milioane de yuani (296 000 şi 444 000 de euro).

Zhang consideră că a creat cele mai mari „capodopere” ale sale când trăia sub pământ. La vremea aceea, locuia într-o cameră de 6 metri pătraţi la Xibahe Zhongli, unde închiria şi un atelier de 18 metri pătraţi. Pictorul lăsa uşa atelierului întotdeauna deschisă, ca să nu-l ameţească mirosul culorilor în ulei care invada tot culoarul. Pânzele nu se uscau din cauza umezelii. Trebuia să iasă pe culoar, în lumina neoanelor, ca să aibă o vedere de ansamblu a lucrărilor sale…

— Imaginea nu era stabilă, nu vedeam foarte clar, dar mă descurcam, explică el. Eram foarte sărac pe atunci. Camera mea nu avea uşă. Dar n-ai fi găsit nimic valoros de furat. Fiindcă nu aveam lumină naturală, puteam să mă scol la orice oră să pictez, asta era tot ce conta pentru mine. N-aveam habar ce va fi mâine. În unele zile, nu ştiam nici măcar cum voi face rost de mâncare pentru seară sau pentru a doua zi. Nu mâncam aproape niciodată carne. Eram deseori bolnav. Mă simţeam foarte singur.

Zhang supravieţuia vânzându-şi micile tablouri pe stradă, pentru un codru de pâine. Uneori, nu avea destui bani ca să plătească chiria. Când venea proprietarul, se ascundea şi stătea

nemişcat ore în şir, ca să nu se dea de gol că era acolo. În unele luni, reuşea să ia cu împrumut cei 200 de yuani pentru chirie de la o vecină bătrână. Îl împrumuta pentru că erau amândoi din aceeaşi provincie, Jiangxi. Universul oamenilor-şobolani este marcat de un individualism foarte pronunţat, întrajutorarea funcţionează doar între locuitorii din acelaşi sat sau din aceeaşi provincie.

— Înainte, banii de care aveam nevoie se numărau în sute de yuani, acum – în milioane. Dar am un caracter mai solid graţie experienţei de sub pământ. Încercările prin care am trecut au contribuit la succesul meu. Eram îndrăgostit de o femeie şi munceam pe rupte la picturile mele. Nu aveam program fix. Pictam zi şi noapte. Uneori, ieşeam să văd un concert rock, apoi mă întorceam în vizuina mea. Continui să pictez, dar nicio pânză nu reuşeşte să atingă nivelul celor pe care le făceam atunci. Trăiam izolat. Când am ajuns să trăiesc la suprafaţă, în 2001, am descoperit lumea, relaţiile sociale, mi-am întâlnit soţia, am avut un fiu.

Pânzele lui nu erau inspirate direct de experienţa trăită în subsoluri. Pictura era pentru el un mijloc de a evada. Ca să scape de viaţa zilnică sumbră şi de acel univers sinistru, Zhang imagina o lume ca o explozie de culori, prin care îşi exprima adevăratele sentimente, setea de viaţă şi de lumină, dorinţa de iubire. Unele dintre picturile lui abstracte sunt alegorii ale propriei vieţi şi evocă transformarea satului său de la periferia oraşului Nanchang, transfigurat de urbanizare. Recunoaşte că a fost influenţat de Monet şi de pointillişti şi că nu a ezitat să-şi lase imaginaţia liberă, aplicând tehnicile lor la un fond mai modern sau la opere non-figurative. Deoarece nu a făcut Facultatea de Arte Frumoase, i-a descoperit pe cei mai mari

artişti în cărţi. Şi primii lui ani sunt un „omagiu” adus muncii lor. În China, omagiul este deseori înţeles ca un mod de a copia pur şi simplu. Nu şi în cazul lui Zhang, care a ştiut să adapteze tehnicile acestora şi să şi le însuşească. Părinţii lui erau ţărani. Dar el nu se vedea petrecându-şi viaţa la câmp, condamnat să trăiască în sărăcie, când ţara era în plină transformare. De aceea, a hotărât să-şi încerce norocul la Beijing.

— Tata a murit când eram tânăr, spune el.

Ca şi cum această nenorocire ar fi fost o şansă care l-a îndemnat să plece în căutarea unui alt destin, în loc să rămână lipit de o figură tutelară. Deşi simte un decalaj profund faţă de lumea părinţilor săi, Zhang este mândru de originea lui.

— Mama nu mi-a înţeles niciodată munca. Credea că pictam portrete pe stradă şi le expuneam pe trotuar. Într-o zi, am invitat-o la un vernisaj. A rămas tăcută. Dar zâmbea întruna. Sunt foarte influenţat de originea mea. Mai ales de Nanchang, despre care se spunea înainte că era Veneţia chineză. În pictura mea găseşti întotdeauna apă, anotimpuri, râuri sau flori.

Cotitura din viaţa lui s-a petrecut în 1998, când un mare hotel i-a oferit ocazia de a-şi expune picturile timp de douăzeci de zile în cartierul Sanlitun. I-a făcut cadou două pânze directorului galeriei hotelului. La sfârşitul expoziţiei, pe când se pregătea să ambaleze, a venit un întreprinzător american care a cumpărat 40 de picturi din cele 68 expuse. Zhang a câştigat dintr-o lovitură 250 000 de yuani, mai mult decât avusese toată viaţa lui.

— Era o adevărată avere la vremea aceea, îşi aminteşte el. Mi-am invitat toţi prietenii în subsolul meu. Oamenii cei mai săraci au avut şansa să guste din cele mai bune băuturi. A doua

zi dimineaţă, m-am trezit singur în mijlocul sticlelor goale. Peste tot pe jos erau întinse afişe ale expoziţiei. Eram fericit. Îmi place mult să mă gândesc la anii aceia. Dar n-aş mai fi în stare să-i retrăiesc.

Norocul a continuat să-i surâdă în acelaşi an, odată cu deschiderea la Beijing a primului restaurant francez Flo, unde şi-a expus operele. În felul acesta a avut prilejul să fie cunoscut de clienţii străini ai localului. După câteva luni, a fost selectat să expună zece zile la Muzeul Artelor Frumoase din China, la Beijing, ajungând astfel celebru. În 1999, un agent din Hong Kong, cu care a semnat un contract pe cinci ani pentru vânzarea a 20 de lucrări pe an, i-a cumpărat vreo 20 de pânze cu 10 000 de yuani bucata. A folosit banii ca să-şi deschidă prima galerie. Avea 25 de ani şi a amenajat-o pe un culoar la subsol, situat lângă un fast-food McDonald’s. Expunea acolo lucrările unor tineri artişti din subsoluri, ca şi el, cărora voia să le acorde o şansă.

— Niciunul n-a reuşit să se impună, constată el, spunând că regretă, dar fără mare convingere. Aceşti artişti veniţi la Beijing aveau o singură obsesie: să se adapteze la gusturile pieţei. Unii dintre ei erau înzestraţi, dar opera lor era lipsită de suflet. Eu foloseam arta ca să-mi exprim adevăratele sentimente şi nu încercam să mă adaptez pieţei.

Foarte mulţumit că am descoperit o perlă, un pictor ieşit din subsoluri, îi vorbesc despre destinul lui Zhang unui prieten artist instalat de mai mulţi ani la Beijing.

— New Millenium! exclamă prietenul meu. Tipu’ ăsta e o puşlama. Nu-i ştiam povestea, dar pot să-ţi spun că e chiar un şobolan!

Arătându-se entuziasmat de lucrările prietenului meu, Zhang îi propusese să organizeze o expoziţie cu picturile sale în galeria lui. S-au selectat tablourile şi a fost fixată data vernisajului. Dar, cu câteva săptămâni înainte de vernisaj, Zhang dispăruse, nu mai răspunsese la telefon, lăsând vorbă la galerie că era plecat în provincie pentru o treabă urgentă.

— E ceva tipic chinezesc, spune mâhnit prietenul meu, căsătorit cu o chinezoaică din Beijing. N-a vrut să mă ofenseze mărturisindu-mi că găsise ceva mai vandabil de expus. Şi a dispărut pur şi simplu până când am înţeles singur că m-am lăsat tras pe sfoară ca un ageamiu.

Ar fi trebuit să-l fi simţit pe ambiţiosul gata de orice când Zhang mi-a arătat cu mândrie colecţia de fotografii de pe smartphone-ul lui: întâlnirea sa cu Jacques Chirac, poze cu Sophie Marceau şi Christophe Lambert sau cu laureaţi ai Premiului Nobel care achiziţionaseră tablouri de la el. Cel mai mândru este de fotografia cu un miliardar chinez care îi oferă una dintre lucrările sale fostului vicepreşedinte american Al Gore. Mă lăsasem orbit de povestea bine adusă din condei a ascensiunii sale, de care încercase să-i facă să profite pe prietenii lui.

— Steve Jobs a achiziţionat şi el tablouri de-ale mele, dar n-am nicio fotografie, zice el cu oarecare regret. Familia mea are o istorie de 500 de ani. Şi sunt primul artist pictor. În cazul meu, „visul chinez” este să expun în Franţa.

Zhang respectă codurile noii nomenclaturi. Dacă în particular spune fără ocolişuri tot răul pe care îl gândeşte despre regimul aflat la putere, în public, în faţa unui străin, nu ezită să adopte spontan dialectica preşedintelui chinez, Xi

Jinping, şi a visului său de reînnoire şi de grandoare pentru Republica Populară. Înzestrată cu ochiul ei „orwellian”, puterea ştie ce gândeşte intelectualitatea, dar tolerează critica atât timp cât aceasta se exprimă discret, în privat, şi nu este asimilabilă cu o formă de agitaţie sau de rebeliune. Elev silitor, Zhang subscrie chiar la iniţiativa lui Xi de a trimite artiştii la ţară ca „să fie reeducaţi”… Regimul impune o cenzură strictă asupra oricărei producţii culturale bănuite că îi pune în discuţie autoritatea, cum este cea a lui Ai Weiwei, artist de renume internaţional. În acelaşi timp, slăbirea controlului pe piaţa artei chineze, îndeosebi pe cea a artelor plastice, a permis un avânt spectaculos al creaţiei artistice de vreo douăzeci de ani. Campania de „rectificare” a artiştilor se presupune că le va permite „să dobândească un punct de vedere corect asupra artei” în contact cu „masele” rurale, după spusele lui Xi. Iniţiativa pare să dateze din perioada maoistă, când fondatorul regimului, Mao Zedong, a trimis milioane de intelectuali chinezi „să fie reeducaţi” de ţărani. Xi a denunţat „vulgaritatea” unor producţii artistice şi i-a îndemnat pe creatori să promoveze „valorile socialiste”, patriotismul şi „să servească poporul”, făcând deja să apară comparaţii cu Mao în presa oficială. „Trăind în mijlocul maselor, muncitorii artei şi ai literaturii” vor putea astfel „să fie stimulaţi să dobândească un punct de vedere corect despre artă şi să creeze mai multe capodopere”, conform documentului care prezintă această iniţiativă, citat de agenţia de presă oficială China Nouă. Zhang este foarte mândru că în 2014 a fost ales de Şcoala Centrală a Partidului Comunist să urmeze un seminar. Şi arată fără vreo reţinere insigna cu secera şi ciocanul. Nu că ar fi sedus de spoiala de ideologie desuetă şi în plină decadenţă a Partidului, dar reţelele oferite

de Partid sunt un vector puternic de reuşită în Republica Populară. Totuşi, susţinerea lui are limite… Nu se va duce să fie reeducat de mase.

— Eu vin de la sat şi n-am rupt niciodată legăturile cu satul, susţine pictorul, cu o sinceritate îndoielnică. Cererea lui Xi se referă la artiştii oficiali, cărora guvernul le acordă un salariu fix, oferindu-le astfel venituri stabile. Ei au neapărat nevoie să se reeduce în mijlocul ţăranilor. Există 500 de milioane de săteni. Au nevoie să se producă artă pentru ei. Nu-i putem ignora, mulţumindu-ne să facem lucrări pentru oamenii de la oraş.

Ameţit de reuşită, artistul îi judecă sever pe foştii lui tovarăşi din subsoluri.

— Bineînţeles că există mizerie în rândul oamenilor-şobolani, recunoaşte el. Dar nu dorm în stradă. Nu e chiar atât de rău. Şi, pentru mulţi dintre ei, e ceva provizoriu. Nimeni nu i-a forţat să vină la Beijing ca să trăiască sub pământ. E alegerea lor. În Franţa aveţi alocaţii pentru săraci şi e bine. În China e imposibil, pentru că ţara e prea populată.

Provocările uriaşe pe care le presupune administrarea unei populaţii care depăşeşte 1,3 miliarde de indivizi, pe care ţara se străduieşte din răsputeri să-i împingă treptat în epoca modernă, sunt cât se poate de reale. Totuşi, ele sunt şi un pretext folosit de Partid ca să justifice încălcarea multor drepturi… Pe primele locuri se situează lipsa democraţiei şi controlul strict al unei societăţi lipsite de o serie de libertăţi elementare. Obsedat de propria-i supravieţuire, Partidul Comunist Chinez promovează indispensabila „armonie” a societăţii, susţinând că „valorile occidentale”, care ar avea drept scop slăbirea Chinei, ar cufunda iremediabil ţara în haos.

Reuşita tânărului actor Zhang Xi este şi mai precară. În vârstă de 21 de ani, el a trăit trei ani în subsolurile din Beijing înainte să urce la suprafaţă ca să revadă lumina în primăvara anului 2015. În cursul primelor luni petrecute în capitală, închiria o cameră de 4 metri pătraţi cu 300 de yuani (44 de euro) pe lună, ca apoi să-şi ofere o încăpere de 8 metri pătraţi pentru o sumă dublă şi să ajungă după aceea într-un „apartament" de 20 de metri pătraţi... Un „lux" care îl costa 1 000 de yuani (150 de euro) pe lună. Astăzi locuieşte într-o garsonieră de 15 metri pătraţi, cu pereţii acoperiţi de fotografii cu Marlon Brando, Woody Allen sau Mia Farrow, situată într-un imobil amărât de la periferia Beijingului. Traiul la lumina zilei îl costă 2 000 de yuani pe lună, o mică nebunie pentru punga lui.

— Când eram student, nu-mi permiteam o locuinţă mai bună, ne explică el. Şi nu voiam să le cer bani părinţilor ca să locuiesc în altă parte. Condiţiile erau foarte grele. Trebuia să faci coadă la duş. Camera mea era foarte umedă şi stăteam acolo numai câteva ore pe noapte, ca să dorm. Restul timpului îl petreceam afară ca să nu mă-mbolnăvesc. Eram permanent preocupat de siguranţa mea. Dacă s-ar fi produs un incendiu, aşa cum se întâmplă deseori în locuinţele subterane, nimeni n-ar fi supravieţuit în labirintul meu, unde locuiau vreo sută de persoane. Nu avea niciun pic de aerisire. Era greu de respirat. Până la urmă, ajungi să nu te mai gândeşti la asta. Ajungi aproape sinucigaş.

Tatăl lui l-a vizitat la Beijing o singură dată. Când a văzut în ce mizerie trăia fiul său, a insistat să-i plătească un an chiria

unei locuinţe la suprafaţă. Dar Zhang Xi nu putea să accepte.

— Chiar dacă înghiţi zilnic otravă, nu mori, zice el zâmbind. Te trezeşti în fiecare dimineaţă şi se întâmplă o mică minune, care devine banală: îţi dai seama că eşti tot în viaţă. Pentru generaţia mea, e ceva normal să trăieşti un timp sub pământ. Dar, într-o zi, un bătrân mi-a zis că era o ruşine pentru părinţii mei să mă lase să trăiesc aşa singur sub pământ. Asta mi-a deschis ochii. Nu eram destul de competent ca să trăiesc decent şi trebuia să fac eforturi ca să am o viaţă mai bună. Astăzi, câştig din ce în ce mai mulţi bani şi de aceea am hotărât să migrez la suprafaţă. Un bărbat adevărat îşi îmbunătăţeşte treptat situaţia.

Originar din Mongolia Interioară, unde părinţii săi au emigrat ca să deschidă un restaurant în anii 1990, Zhang Xi şi-a făcut studiile de artă dramatică la facultatea din oraşul Xian, fostă capitală imperială, din provincia Shanxi. A obţinut un post fix de actor într-o trupă de teatru municipal, plătit cu 2 000 de yuani (300 de euro) pe lună. A venit la Beijing în căutarea unei vieţi mai bune. Cu tunsoarea sa castron şi tunica albă bătând în galben peste o pereche de pantaloni verzi, Zhang Xi cultivă un look moderat de artist la locul lui. Rolurile lui în mici piese de teatru îi permit să-şi asigure mâncarea şi să bea cu prietenii. Ca să plătească chiria şi suplimentele, face bişniţă pe stradă cu coliere de pietre preţioase.

— Locuitorii din Beijing îi dispreţuiesc pe cei veniţi din provincie ca să muncească în capitală, se plânge el, suflând trist fumul ţigării. Cu „şobolanii” e şi mai rău. Cei de la suprafaţă nu ştiu nimic despre viaţa noastră. De aceea le e teamă de noi. Unii merg până acolo încât îşi golesc coşurile de gunoi în subsolurile noastre. În subterana mea erau tot felul de oameni:

comercianţi, dintre care unii câştigau câteva zeci de mii de yuani pe lună, dar preferau să economisească, prostituate, studenţi, chelneri sau bucătari. Unii locuitori ai capitalei care au un apartament preferă să-l închirieze şi să trăiască sub pământ. Odată cu creşterea chiriilor, pot să câştige mulţi bani.

Zhang Xi crede în „visul chinez”. Al lui este să facă o carieră ca actor de film, pentru ca onorariile să-i poată permite să-şi întreţină părinţii, viitoarea soţie şi copiii.

1. Jamel Debbouze, umorist, actor şi producător franco-marocan (n.tr.).

Capitolul 13

Miliardarul şi „şobolanii”

„Şobolanii ne observă din umbra canalelor de scurgere. Îşi netezesc mustăţile de bucurie, deoarece ştiu foarte bine că civilizaţia noastră va închide curând mustăria.”

Michel Dansel[1]

Doar câteva etaje despart universul ritmat de soare de la suprafaţă de cel al galeriilor întunecoase populate de oamenii-şobolani. Dar distanţa dintre cele două pare să se măsoare uneori în ani-lumină. La fel e şi cu serile de vineri şi sâmbătă la Stadionul Muncitorilor, în cartierul Chaoyang. Acelaşi ritual se repetă în fiecare weekend, când tineretul bogat din Beijing se dedă unuia dintre sporturile lui preferate: să tureze motoarele V8 sau V12 ale bolizilor italieni, apăsând scurt pe pedala acceleraţiei, căutând un loc de parcare în jurul stadionului. Stăpânii maşinilor afişează invariabil acelaşi aer satisfăcut şi impasibil.

Construit în 1959 pentru sărbătorirea a 10 ani de la întemeierea Republicii Populare, stadionul a fost unul dintre locurile cele mai importante ale Revoluţiei Culturale. Obligaţi

să-şi mărturisească toate crimele, reale sau imaginare, „revizionştii” şi alţi „reacţionari” au fost acolo umiliţi şi bumbăciţi în public. Înconjurat de baruri şi de localuri de noapte, stadionul a devenit astăzi unul dintre locurile fierbinţi ale nopţilor capitalei, unde se afişează „prinţii roşii”, moştenitori ai revoluţiei convertiţi la capitalismul sălbatic, la volanul automobilelor lor Ferrari roşii ca drapelul comunist sau Lamborghini de un verde fluorescent, dar şi Maserati roz-bombon.

Nou loc de întâlnire la modă unde se adună vlăstarele Partidului, barul Fugu Luxurious American Club acţionează ca un magnet asupra caroseriilor italiene sau englezeşti... căci vanitoşii capitalei nu neglijează nici automobilele Bentley sau Rolls-Royce. Clienţii „obişnuiţi” stau tolăniţi pe canapele de piele, înconjuraţi de lambriuri stil „club englezesc”, într-o opulenţă cu sclipici de un gust îndoielnic. Discuţiile între prieteni sunt marcate de tăceri lungi, consacrate studierii smartphone-urilor. Fetele se mitraliază cu selfie-uri între maşini de colecţie sau pe fondul unui perete de cristal. „Prinţii roşii”, moştenitori stricaţi şi răsfăţaţi ai Partidului, preferă marile saloane private luminate de lustre din cristal de Baccarat şi echipate cu ecrane enorme şi sisteme individuale de sonorizare. Acolo participă la sesiuni îndrăcite de karaoke, alternând cântecele languroase, uneori gâfâitoare şi totdeauna niţel tremurătoare, acompaniaţi de cântăreţe frumoase, foarte sofisticate, cu melodii mai ritmate, în engleză, pe care le reproduc cu o pronunţie aproximativă. Totul stropit cu Dom Pérignon, cu coniac Hennessy XO şi cu Moutai, lichiorul fin chinezesc foarte apreciat de elite. Fiecare sticlă este prezentată musafirului străin cu asigurarea că pentru el au fost

selecţionate cele mai bune băuturi. Sunt servite trei pahare, umplute cu grijă cu fiecare băutură. Începe atunci seria de *gambei*, când se ciocneşte pentru prietenie. Ameţeala produsă de acest amestec exploziv anihilează rapid orice dorinţă de a comunica în mod coerent. Platouri imense cu fructe exotice, prezentate pe gheaţă şi cu azot cu un efect „fumigen”, se presupune că ar trebui să absoarbă alcoolul. Tentativele mele de retragere politicoasă au eşuat toate, întrerupte de şedinţe de selfie-uri de grup interminabile, care se sfârşesc cu un nou rând de băuturi criminal. După câteva ore de astfel de supliciu, o străfulgerare de luciditate mă îndeamnă s-o iau la fugă.

Patronul barului, Lu Gao, un miliardar în vârstă de 32 de ani, s-a îmbogăţit făcând comerţ cu maşini de lux de ocazie. Asta i-a permis să stabilească relaţii solide cu moştenitorii bogaţi ai conducătorilor Partidului şi să găsească astfel un sprijin esenţial pentru a-şi diversifica investiţiile. Vine la bar spre seară, la volanul unui Maserati alb, flancat de două asistente în Cadillacuri impunătoare. Ras în cap, cu un tricou alb mulat peste o pereche de pantaloni scurţi bufanţi, cu bascheţi Vans în picioare, Lu Gao seamănă mai mult cu un tânăr amator de skateboard decât cu un om de afaceri avizat. Prima lui asistentă, o tânără zveltă şi elegantă, se prezintă în engleză, întinzând molatic mâna cu unghiile acoperite de o ojă cu paiete aurii, asortată cu telefonul iPhone 6. Scoate din cele două genţi Louis Vuitton îmbinate una în alta un Macbook ultraslim, ultimul model, pe care şi-l aşază pe genunchi. Asistenta numărul doi face la fel. Ca la fiecare întâlnire, se pregătesc să noteze cu minuţiozitate tot ce spune şeful. Prima ne adresează o „scuză” haioasă.

— Vă rog să-l scuzaţi pe şeful, vine de la o şedinţă lungă. S-a dus să facă pipi. Dar vine repede. Ne ţine într-un ritm infernal. Avem şedinţe până la 3-4 dimineaţa aproape în fiecare seară. Barul îl ajută în afaceri.

Mi-e foarte greu să-mi reţin hohotul de râs incontrolabil. Scena cu asistenta mi-a readus în minte un weekend petrecut într-un oraş de provincie din centrul Chinei împreună cu soţia. Nimeriserăm la un neverosimil hotel de cinci stele cu un decor modern. În timp ce introducea în calculator datele de pe paşapoartele noastre, recepţionera, selectată evident pentru înfăţişarea ei foarte sofisticată, s-a întrerupt ca să bage capul sub tejghea. Şi-a tras puternic nasul, s-a ridicat şi a scuipat zgomotos în coşul de gunoi. Blocat, n-am îndrăznit să întorc capul spre Laetitia. Instantaneu, am izbucnit amândoi în râs, incapabili să ne abţinem, dar şi puţin ruşinaţi. Peste tot în China, cu excepţia celor mai izolate sate, suntem uimiţi de drumul parcurs în treizeci de ani de dezvoltare, de modernizarea formidabilă şi de dorinţa ţării de a-şi găsi locul în cadrul mondializării. Când un mic semn dezvăluie rapiditatea schimbării, ca atunci când un somelier încearcă să deschidă o sticlă de şampanie cu un tirbuşon într-un restaurant de lux, contrastul este frapant.

Obsedaţi de plăcerile materiale oferite de averea obţinută fulgerător, unii chinezi superbogaţi nu au avut timp să-şi însuşească nici codurile, nici manierele rafinate din înalta societate. Lu Gao se numără printre ei. Tolănit pe o canapea mare de piele, se întrerupe când vorbeşte ca să-şi tragă nasul şi să tuşească uşor. Înfundaţi în faţa ca de păpuşă, ochii mici şi negri îi scapără de inteligenţă. Născut în 1983, Gao a renunţat la studiile universitare după şase luni, în anul 2000, ca să se

lanseze în afaceri. În 2002, a vândut primul bar, pe care îl deschisese la Beijing, ca să-şi pună pe picioare firma cu un capital de 10 000 de euro. Astăzi conduce un imperiu de 1,5 miliarde de euro, cu afaceri în domeniile auto, imobiliar, al cercetărilor în sectorul tehnologiilor de vârf şi al bijuteriilor. Barul de la Beijing, templu al maşinilor de colecţie, este ultimul lui „copil". Dar nu va fi singurul, deoarece Gao intenţionează să deschidă câte unul în toate marile metropole din China şi apoi să cucerească lumea, îndeosebi Parisul. Este sigur că barurile sale vor fi pentru automobil ceea ce Hard Rock Cafe este pentru chitara electrică. Nestemata colecţiei sale este un Rolls-Royce negru, lucios, din 1937, expus în mijlocul barului, valorând 8,2 milioane de euro. Are alături un automobil Cobra şi un Rolls care i-au aparţinut lui Cary Grant. Printre cele circa 60 de maşini de lux ale sale, aflate într-un garaj, se numără alte câteva comori, cum ar fi Ferrari-ul lui Audrey Hepburn, un Bentley al Madonnei sau un Rolls care i-a aparţinut lui Dustin Hoffman.

— E o investiţie bună, jubilează el, mângâind Rolls-ul 1937. Ăsta, de exemplu. Cota lui urcă cu 17% pe an. Pentru unii, renunţarea la studii e o catastrofă. Pentru mine, universitatea era pierdere de timp. Oamenii începeau să înfiinţeze firme şi voiam să fac şi eu la fel. La vremea aceea se mai puteau găsi sectoare de activitate neexploatate, terenuri virgine de defrişat fără concurenţă. Şi asta am făcut cu maşinile de lux de ocazie. Pentru cei care încep astăzi o afacere, concurenţa e mult mai dură. Fiindcă pe piaţă sunt o mulţime de tipi talentaţi. De aceea, nimic nu e posibil în ţara asta fără o reţea solidă de relaţii. Am avut mare noroc. Am prins ultimul tren de mare viteză spre avere.

Gao face parte totuşi dintr-un club în plină expansiune. În 2015, Beijingul a eclipsat New Yorkul în clasamentul miliardarilor, cu 100 de mari averi înregistrate faţă de 95 în metropola americană. China continentală a câştigat 74 de miliardari în dolari în 2015 şi numără acum 470, afirmă institutul de cercetări Hurun. „Marea Chină" – care include Hong Kong, Macao şi Taiwan – întrece SUA, cu 568 de miliardari, faţă de 535 în America de Nord. Aici inegalităţile sunt imense. Averea medie a celor mai bogaţi 1 000 de chinezi se cifrează la 1,04 miliarde de dolari. Domeniul imobiliar constituie principala lor sursă de îmbogăţire, şi aceasta în ciuda eforturilor guvernului de a limita achiziţia de proprietăţi şi explozia preţurilor. Numărul „superbogaţilor", deţinători ai unei averi personale de cel puţin 100 de milioane de yuani (15 milioane de euro), a crescut cu 3,7%, ajungând la 67 000. Beijingul are cel mai mare număr de bogaţi, adică 192 000 de milionari şi 11 300 de superbogaţi. Guangdong, o provincie din sud, şi Shanghai, inima comercială a Chinei, se află pe locul doi după capitală la aceleaşi categorii. În următorii trei ani, numărul milionarilor ar putea să atingă 1,21 milioane, iar cel al superbogaţilor, 73 000, în condiţiile unei creşteri constante. După ce a ajuns în fruntea Partidului Comunist la sfârşitul anului 2012, preşedintele Xi Jinping a lansat simultan un program de austeritate şi o campanie anticorupţie care au lovit dur piaţa produselor de lux... Casta superbogaţilor, care îşi datorează averea legăturilor cu puterea, a devenit mai discretă. Dar continuă să se îmbogăţească.

În schimb, inegalităţile sociale flagrante din China s-au redus doar foarte puţin în ultimii doi ani. Ele se menţin la un

nivel ridicat, fiind întreţinute de prăpastia dintre săteni şi orăşeni, conform datelor oficiale publicate în ianuarie 2014. Coeficientul Gini, indicator al inegalităţii cuprins între 0 şi 1, plasează repartizarea bogăţiei în China la un nivel foarte îngrijorător, deoarece este foarte ridicat: 0,473 în 2013, faţă de 0,474 în anul precedent, a indicat Biroul Naţional de Statistică. Amploarea inegalităţilor în cadrul celei de-a doua economii mondiale este o sursă de „nemulţumire în rândul populaţiei”. Conform unui studiu recent al Universităţii din Beijing, 1% dintre cele mai bogate cupluri din China controlează mai mult de o treime din bogăţia ţării, în timp ce 25% dintre cele mai sărace cupluri posedă abia 1% din bogăţia chineză. Conform datelor Băncii Mondiale, în jur de 200 de milioane de chinezi trăiesc sub pragul sărăciei, cu mai puţin de 1,25 dolari pe zi. Partidul încearcă aşadar să reducă inegalităţile, ca să limiteze riscul unei explozii sociale care i-ar putea fi fatală. Dar sunt încă multe de făcut.

„Conform criteriilor internaţionale, un coeficient mai mare de 0,4 înseamnă că există inegalităţi importante de rezolvat în repartizarea veniturilor”, a recunoscut Ma Jiantang, director al BNS. După spusele lui Ma, venitul mediu al locuitorilor de la oraş este de 3,03 ori mai mare decât cel al locuitorilor de la sate, cu toate că salariile acestora cresc acum mai rapid.

„În 2008, când au avut loc Jocurile Olimpice, autorităţile locale au vrut să alunge toţi «şobolanii»”, explică Hu Xingdu, profesor de economie la Beijing Institute of Technology. „Dar şi-au dat seama imediat că era imposibil: n-ar mai fi avut cine să mănânce străzile, să vândă legume sau să construiască clădiri. Beijingul ar fi paralizat fără ei. Într-un oraş, trebuie să permiţi

tuturor straturilor sociale să coexiste în mod armonios. În China, relaţiile de muncă nu sunt normale, regimul de distribuire a bogăţiei nu este echitabil, nu există sindicate adevărate. Urcarea treptelor scării sociale este un parcurs de luptător aproape imposibil, deoarece clasele sociale sunt foarte rigide. Clasele superioare ale societăţii se bucură de privilegii aproape imposibil de anulat. Sistemul permisului de rezidenţă a împiedicat migranţii să-şi schimbe viaţa. *Mingon*g-ii sunt obligaţi să renunţe la identitatea lor de ţărani când se duc să lucreze în marile metropole, dar fără să profite de drepturile orăşenilor, cum ar fi protecţia socială. Guvernul le limitează strict drepturile în încercarea de a regla urbanizarea împingându-i să se instaleze în oraşele mici şi mijlocii. Dar acolo nu au suficiente locuri de muncă.

Mai devreme sau mai târziu, guvernul va fi obligat să ia măsuri. Într-o ţară unde dezvoltarea economică este prioritară, eficienţa este importantă. Dar nu se pot ignora inegalităţile. Statul trebuie să creeze un salariu minim ca să garanteze veniturile angajaţilor. Trebuie să se permită crearea de sindicate care să urmărească protejarea drepturilor angajaţilor. Trebuie acceptată legalitatea grevelor, pentru a-i obliga pe întreprinzători să cedeze în privinţa unor revendicări. E nevoie să se permită înfiinţarea unor asociaţii de caritate. În China, numai organizaţiile oficiale au dreptul să facă acţiuni umanitare. Organizaţiile neguvernamentale sunt foarte puţine, când ar trebui să joace un rol important pentru îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă ale celor mai defavorizaţi.”

Pentru miliardarul Lu Gao, inegalităţile sunt „un rău inevitabil” într-o ţară în dezvoltare cum este China. Totuşi, recunoaşte contribuţia „semnificativă” a oamenilor-şobolani,

aflaţi în partea de jos a scării sociale, la dezvoltarea oraşelor din noul imperiu.

— „Şobolanii” sunt indispensabili pentru oraşele noastre, conchide el. Sunt ca nişte boi galbeni care trag în jug la nesfârşit. Fără ei, Beijingul ar fi un pustiu. Ei îşi asumă toate micile joburi, construiesc oraşul, livrează marfa cu căruciorul. Şi toate astea pentru un salariu de mizerie. Oamenii ăştia se împart în trei categorii: cei care acceptă slujbe mărunte, dar au ambiţia să devină bogaţi; cei care n-au niciun vis se gândesc numai să supravieţuiască şi nu vor progresa în veci; cei care îşi aduc contribuţia la societate fără să aştepte nimic în schimb. Aceştia din urmă sunt foarte puţini.

Afirmaţiile lui Lu Gao nu sunt cinice, dar sunt lipsite de respect şi impregnate de toată brutalitatea de care sunt în stare noii capitalişti chinezi. El consideră că este inevitabil ca unii dintre oamenii-şobolani să aibă succes, şi chiar unul spectaculos.

— E nevoie de multă forţă, zice el cu un strop de admiraţie. În perioada Chinei comuniste a lui Mao, oamenii erau leneşi. Motivul e simplu: nu aveau ambiţia să aibă un Ferrari sau un Lamborghini, nici să reuşească. Acum sunt însufleţiţi de acest motor care îi împinge să meargă în sus. Din fericire, comunismul nu ar mai fi posibil în China de azi.

Oarecum uluit de exprimarea lui directă, exclam:

— Şi Partidul Comunist Chinez la ce serveşte, din moment ce comunismul este o otravă?

— China este o ţară socialistă, încearcă el să se corecteze.

În „neamul şobolanilor”, femeile au şi ele modelul lor de reuşită. Ea nu provine dintre ele, dar vine din lumea de jos,

foarte apropiată de a lor. Zhou Qunfei, femeia cea mai bogată din China, este o fostă muncitoare care a înfiinţat o societate ce furnizează *touchscreen*-uri pentru Apple, Samsung şi alţi giganţi. Averea ei este estimată la peste 8 miliarde de dolari (în jur de 7,4 miliarde de euro). Averea lui Zhou Qunfei, preşedinte-director general al societăţii Lens Technology, cu baza în Hunan, a făcut un salt după ce compania a intrat la bursa din Shenzhen, în aprilie 2015, unde acţiunile ei au atins limita maximă de 10% zece zile consecutiv.

Zhou a fost muncitoare la o uzină care fabrica ecrane pentru telefoane mobile înainte de a-şi lansa propria afacere în 2003. La 45 de ani, ea deţine 89% din firmă, care numără peste 80 000 de angajaţi şi are o cifră de afaceri de 3,3 miliarde de dolari în 2013, după Bloomberg. Ecranele sale sunt folosite la un smartphone din cinci în lume. „Cred că e important să nu te laşi îmbătat de succes şi să nu renunţi când vremurile sunt grele”, a declarat ea. Zhou s-a născut într-o familie săracă din Xianxiang. Tatăl ei a orbit după un accident în anii 1960 şi mama a murit când ea avea 5 ani. A renunţat la şcoală la 15 ani. Detractorii săi, îndeosebi bărbaţi, o acuză că şi-a clădit averea căsătorindu-se cu patronul fabricii sale de ecrane, ca apoi, după divorţ, să pună pe picioare propria firmă, concurentă cu a lui.

Gao Lu nu a avut niciodată o viaţă grea. El provine din burghezia roşie. Tatăl său era director de fabrică, iar mama, agent de asigurări. Totuşi, se laudă că îşi aduce contribuţia la reducerea fracturii sociale chineze. Mai ales în cadrul grupului său, care numără 1 000 de salariaţi în China, dintre care 300 temporari.

— Bineînţeles, avem angajaţi care câştigă salarii modeste, recunoaşte el fără cea mai mică jenă. Dar niciunul nu trăieşte sub pământ, după cunoştinţa mea. Le oferim mâncare şi locuinţe agenţilor de întreţinere, care sunt cei mai prost plătiţi. Şi apoi, organizăm multe acţiuni de caritate. Le consacrăm 4 milioane de yuani pe an: 30% pentru ajutorarea victimelor unor catastrofe naturale, cum ar fi incendiile, inundaţiile sau seismele, 20% pentru finanţarea studiilor copiilor abandonaţi şi 50% pentru acţiuni care urmăresc îmbunătăţirea vizibilităţii companiei. Funcţionarii Partidului care s-au îmbogăţit în mod dubios organizează şi ei acţiuni de caritate, încercând să-şi amelioreze imaginea şi să-şi extindă reţeaua de influenţă.

Dar nu e cazul lui, afirmă Gao foarte serios. Dacă îşi poate oferi în fiecare dimineaţă luxul de a alege între un Porsche, un Maserati, un Lamborghini şi un Rolls cu şofer ca să ajungă la biroul său din Beijing, asta se datorează numai eforturilor proprii.

— Responsabilităţile sociale şi familiale au crescut odată cu succesul, ne asigură el fără să clipească, şi nu-ţi poţi da seama dacă e sincer. Fără responsabilitate socială nu ai cum să reuşeşti. Sunt un om bun, iubesc societatea şi vreau să-i înapoiez puţin din ceea ce am câştigat.

Şi totuşi, ultimii doi ani n-au fost uşori pentru Gao, care a fost nevoit să facă faţă efectelor campaniei anticorupţie a preşedintelui Xi Jinping. Deoarece, odată cu această operaţiune „cu mâinile curate” care are drept ţintă în principal clanurile rivale lui Xi sau pe cei care, în cadrul Partidului, îi contestă puterea absolută, din ce în ce mai puţini „prinţi roşii” îndrăznesc să cumpere maşini Ferrari şi Lamborghini de ocazie. Jucăriile vlăstarelor Partidului au devenit cam prea

bătătoare la ochi, după părerea înalţilor responsabili, îngrijoraţi să vadă milioane de internauţi întrebându-se cu ce bani şi-au luat bolizii italieni când au un salariu lunar care nu depăşeşte 1 500 de euro. Accidentele unor automobile sportive de lux cu habitacluri din carbon pot să fie mai funeste pentru părinţii tinerilor rebeli decât pentru aceşti piloţi în devenire… Faptele de corupţie sunt pasibile de pedeapsa capitală.

În primăvara anului 2015, un Lamborghini şi un Ferrari s-au ciocnit la Beijing pe când participau la o cursă „sălbatică” cu alţi bolizi într-un tunel, cu ocazia premierei ultimului episod al cunoscutei saga auto *Fast and Furious*. Locuitorii din vecinătate sunt exasperaţi de aceste curse, organizate în tunelul de lângă „Cuibul de pasăre”, stadionul olimpic emblematic al capitalei. Fotografiile cu rămăşiţele acelui Lamborghini verde şi ale acelui Ferrari roşu, precum şi cu alţi bolizi accidentaţi şi imposibil de identificat au avut mare succes pe internet în urma accidentului, care s-a soldat cu un rănit. Conform site-ului de informaţii Sina, care citează poliţia, cel puţin unul dintre conducătorii auto era student… Poliţia şi-a atras sarcasmele internauţilor pentru că, în versiunea ei, bolizii erau descrişi ca „autovehicule mici pentru pasageri”.

Automobilele Lamborghini sunt vândute în China cu aproximativ 760 000 de euro, iar Ferrari, cam cu 475 000 de euro. „Cum se numesc? Cine sunt taţii lor?”, se întrebau bloggerii pe Weibo. Zvonurile referitoare la „pedigriul roşu” al acelor tineri şoferi nepricepuţi au fost repede şterse de pe net…

Un accident anterior, survenit în martie 2012 la Beijing, în care a fost implicat un Ferrari, declanşase un mic cutremur politic. Cel aflat la volan, mort pe loc, se dovedise a fi fiul lui Ling Jihua, mâna dreaptă a fostului preşedinte chinez Hu

Jintao. În maşină fuseseră găsite două femei tinere grav rănite, dintre care una dezbrăcată. Incidentul relansase polemica despre corupţia înalţilor responsabili comunişti chinezi şi comportamentul copiilor lor. Ling Jihua fusese destituit şi trimis în judecată pentru corupţie. Compania Ferrari stârnise ilaritate pe web-ul chinez emiţând un comunicat prin care îşi exprima nedumerirea, căci modelul de maşină incriminat era unul cu numai două locuri.

Gao Lu nu se teme de accidentele spectaculoase ale „prinţilor roşii", deoarece nu dăunează afacerilor lui. Dimpotrivă.

— Când ies din maşina tamponată, primul lucru la care se gândesc este următorul model pe care şi-l vor cumpăra, zice el, glumind fără teamă. După câteva zile, mă sună. În general, sunt foarte mândri când ziarele le prezintă isprăvile după un accident. Se cred supereroi. E un fel de întrecere între ei: cine va avea accidentul cel mai spectaculos.

Ascunşi în subteranele oraşului, oamenii-şobolani observă acest spectacol cuprinşi de o fascinaţie ciudată, fără să aibă deloc sentimentul că asistă la declinul unui sistem.

— Ţările occidentale au familiile lor regale, zice zâmbind Wang Xiuqing, care a stat zece ani într-o gură de canal. Noi avem prinţii noştri roşii.

1. Michel Dansel, scriitor francez, preocupat de viaţa şobolanilor (n.tr.).

Capitolul 14

Partidul atotputernic, Dumnezeu deasupra „şobolanilor”

Toate încercările mele de a întâlni responsabili municipali, ai guvernului sau ai Partidului Comunist aflat la putere ca să le pun întrebări despre soarta oamenilor-şobolani au eşuat. Era previzibil. Totuşi, un sistem care a scos 400 de milioane de chinezi din sărăcie are câteva argumente. Şi, teoretic, o putere comunistă care îşi manifestă dorinţa de a se deschide spre lume ar trebui să se folosească de orice ocazie pentru a face cunoscute eforturile prin care vrea să ajute masele muncitoare să se ridice şi să reducă inegalităţile. Cu toate acestea, conştiinţa socială nu este punctul forte al regimului. Iar cererile pe care le-am trimis diferitelor administraţii au rămas literă moartă.

La câteva luni de la sosirea mea în China, întâlnirea pe care am avut-o cu Wu Jianmin, diplomat chinez şi fost purtător de cuvânt al Ministerului Afacerilor Externe, care s-a implicat pentru ca oraşul Shanghai să fie ales gazda Expoziţiei Universale din 2010, a fost foarte instructivă.

— Când eram ambasador, guvernul francez promulgase legea cu privire la cele 35 de ore de lucru, îmi explicase el în cursul unei discuţii. Când le-am spus asta conducătorilor

chinezi, au izbucnit în râs şi nu se mai puteau opri. Franţa? Ia măsuri care îi distrug competitivitatea. Munca produce bogăţie. Iar cele 35 de ore creau o mentalitate de asistat, care încuraja lenea. De asta râdeau conducătorii chinezi.

Fascinat de reuşita Statelor Unite ale Americii, Partidul Comunist Chinez a luat din ea ceea ce putea fi util pentru a pune ţara pe calea unei dezvoltări rapide, fără să-şi pună problema ca Republica Populară să-şi însuşească şi noţiunea de şanse egale pentru toţi sau sistemul democratic american. La începutul deschiderii economice iniţiate de Deng Xiaoping la sfârşitul anilor 1970, China nu-şi putea permite luxul creării unui sistem de protecţie socială. Şi, de atunci, acesta nu a fost niciodată prioritatea ei, căci nimic nu trebuia să dăuneze sacrosanctei competitivităţi a „atelierului lumii". Şi-a numit „modelul" „socialism cu caracteristici chinezeşti". Ţara s-a convertit treptat la economia de piaţă, fără să-şi ducă până la capăt transformarea. În câţiva ani, mai-marii partidului s-au transformat în capitalişti de tip secolul al XIX-lea – cei dinainte de legile antitrust. Conducătorii comunişti şi-au împărţit bucăţi întregi din economia chineză, administrată de monopoluri de stat, SOE. În timp ce China cunoştea o dezvoltare economică fenomenală, familiile lor şi-au construit averi colosale în cadrul acestor întreprinderi sau conducând firme care au încheiat contracte foarte rentabile cu ele. Astfel, „prinţii roşii", urmaşii conducătorilor chinezi din prima generaţie, s-au transformat în „Mari Gatsby" în stilul Chinei noi. Corupţia, care s-a generalizat, cangrenează întregul sistem. Oamenii-şobolani sunt pentru ei o mână de lucru ieftină, combustibil indispensabil sistemului care le-a adus bogăţia.

Partidul Comunist are o singură obsesie: supravieţuirea în fruntea statului. În lipsa alegerilor democratice, PCC este legat de popor printr-un pact tacit care îi garantează o prosperitate tot mai mare, versiune modernă a „mandatului cerului” în virtutea căruia împăraţii domneau peste vasta ţară-continent… Până când erau răsturnaţi de o nouă dinastie. În ciuda încetinirii dezvoltării economice, salariile continuă să crească şi peste 10 milioane de locuri de muncă sunt create anual. Totuşi, pactul dintre PCC şi popor este slăbit. În aceste condiţii, orice nouă încetinire a creşterii economice e o ameninţare. Mai ales că poporul este revoltat de cleptomania cadrelor Partidului.

„Dacă preţurile cresc masiv şi chinezii îşi pierd locurile de muncă, există riscul de agitaţie socială şi de revoltă politică, confirmă Hu Xingdu, profesor de economie la Institutul de Tehnologie din Beijing. Dar nu văd vreo criză economică abătându-se asupra Chinei. Mai curând o încetinire treptată a creşterii economice.”

Modelul economic al Republicii Populare a obosit în ultimii ani. Pe măsură ce salariile au crescut, ţara a devenit mai puţin competitivă în raport cu statele din Asia de Sud-Est, care produc mai ieftin. Nu mai poate pretinde să fie „atelierul lumii” şi trebuie să facă o schimbare de proporţii ca să se transforme în „atelierul de creaţie al lumii”. Inegalităţile sociale flagrante, absenţa sistemului de protecţie socială, nemulţumirea provocată de poluare – consecinţă a dezvoltării sălbatice – şi corupţia generalizată, precum şi sentimentul general de insecuritate sunt provocări serioase. Totuşi, pentru schimbarea sistemului şi eliberarea energiilor creatoare, puterea nu are de ales: trebuie să distrugă sistemul monopolurilor de stat, care

absorb cea mai mare parte din investiţii. Dar atunci se va lovi de interesele financiare ale puternicelor clanuri din PCC.

Cu populaţia sa de 1,3 miliarde de locuitori, China dispune de o enormă piaţă subexploatată, dar experţii au îndoieli în privinţa capacităţii autorităţilor comuniste de a face schimbările necesare. China vrea să-şi reechilibreze modelul economic îndreptându-şi atenţia spre industriile cu tehnologie de vârf, spre consum şi servicii. Dar încetinirea creşterii economice a stârnit în vara anului 2015 un val de îngrijorare, aflat la originea unui vânt de panică pe pieţele bursiere. Devalorizările succesive ale yuanului au făcut să se cutremure economia lumii. Bogaţii chinezi vor cumpăra mai puţine produse de lux franţuzeşti, mai puţine automobile germane şi vor cheltui mai puţin pe călătorii în străinătate, preţurile crescând în mod automat odată cu scăderea valorii yuanului.

Totuşi, evenimentul cel mai marcant pentru chinezi a fost probabil spargerea în aceeaşi perioadă a bulei bursiere. Bursele chineze îşi luaseră avânt cu 150% într-un an. Micii depunători şi-au investit masiv economiile, pensionarii şi-au plasat pensiile, unii s-au împrumutat ca să investească în valorile chineze, a căror creştere părea fără limită. Apoi, bursa din Shanghai a pierdut peste 40% în trei luni. Unii mici depunători au pierdut sume mari. Oamenii-şobolani abia reuşesc să supravieţuiască de la o lună la alta, aşa că puţini dintre ei joacă la bursă. Toţi vor suporta însă consecinţele încetinirii creşterii economice şi ale prăbuşirii burselor.

Pentru că patronii marilor întreprinderi din China au suferit şi ei şi vor ezita înainte să investească mai mult în propria ţară. Cel mai bogat om din China, Wang Jianlin, preşedintele şi fondatorul grupului Dalian Wanda, specializat în imobiliare şi

divertisment, a pierdut 3,2 miliarde de euro, adică 10% din avere, într-o singură zi, la sfârşitul lui august 2015, după prăbuşirea burselor mondiale. Instalat confortabil în biroul său care domină Beijingul, Wang Jianlin m-a primit în impozantul lui turn de sticlă de la Chinese Business District la sfârşitul anului 2013, pentru un ceai şi câteva comentarii despre economia chineză. Fiul unui fost erou din Armata Populară de Eliberare care a fost un tovarăş de luptă al lui Mao, el însuşi fost ofiţer în armată, fost funcţionar şi cadru al Partidului în neortodoxul oraş Dalian de pe coasta Golfului Coreei, apropiat de conducătorii partidului, Wang deţine cel mai mare *guanxi* dintre toţi patronii chinezi. Şi, dacă ştie că întoarce statului serviciul investind în domeniile în care China vrea să-şi exercite propria *soft power*, precum filmul sau fotbalul, ca să strălucească şi mai mult în lume, el îşi permite şi să vorbească oarecum deschis cu cei mai înalţi conducători ai ţării. Wang îi îndeamnă să renunţe la creşterea economică stimulată artificial, care a devenit un adevărat drog, ca să realizeze o creştere moderată şi solidă, în jur de 4-5%.

— China nu are altă alegere decât să se liberalizeze, pentru că face parte din sistemul mondial, mi-a spus el (avea părul pieptănat cu grijă şi purta un costum cu dungi fine) pe un ton senin, simţind deja furtuna ce avea să vină. Statul nu poate continua să dirijeze economia într-un sistem închis. Guvernul trebuie îndemnat să elibereze energiile întreprinderilor private la toate nivelurile. Cea mai mare dorinţă a mea este să se pună capăt sistemului de monopoluri şi ca toate sectoarele de activitate să fie accesibile întreprinderilor private. Întreprinderile de stat şi sectorul privat trebuie să fie în sfârşit pe picior de egalitate.

Obligat să-i fie fidel Partidului, Wang Jianlin îşi afirmă încrederea în Xi Jinping, dar nu este entuziasmat de întoarcerea la valorile maoiste susţinută de noul „împărat roşu”.

— Dictatura proletariatului şi revoluţia permanentă dorite de Mao Zedong nu mai corespund epocii noastre, se înfierbântă el, bându-şi ceaiul cu înghiţituri mici. În timpul lui Mao, economia chineză era în ruină. Avem o mare întârziere de recuperat în toate domeniile. Din revoluţia comunistă şi din dezastrul Revoluţiei Culturale avem de reţinut o învăţătură, de care trebuie să ţină cont partidul aflat la putere: el nu trebuie niciodată să piardă din vedere dezvoltarea economică, nici aspiraţiile poporului.

De când a venit la putere, la sfârşitul anului 2012, preşedintele Xi Jinping s-a înhămat la o viguroasă preluare a Partidului şi a ţării. Xi, care crede că hoţia a măcinat din interior sistemul sovietic, o consideră principalul pericol cu care se confruntă PCC. El a lansat o vastă campanie anticorupţie, promiţând să doboare atât „tigrii”, cei mai înalţi responsabili ai PCC, cât şi „muştele”, micii funcţionari veroşi. În fapt, operaţiunea lui „cu mâinile curate” este foarte populară. Lună de lună, sunt anunţate tot mai multe anchete şi destituiri, de la consorţiile de stat până la fostul şef al securităţii, Zhou Yongkang, fără a-i uita pe ofiţeri, printre care fostul vicepreşedinte al puternicei Comisii Militare Centrale a PCC. Nimeni nu pare la adăpost. Campania lui Xi împotriva cadrelor corupte stârneşte multă nervozitate şi stânjeneală în rândurile Partidului. Preşedintele a făcut din ea o armă redutabilă pentru eliminarea adversarilor şi concentrarea puterii în mâinile lui, devenind astfel conducătorul cel mai puternic al ţării de la Mao

încoace. Totuşi, mulţi se îndoiesc de eficienţa ei reală. Pentru politologul Zhang Lifan, „lupta lui anticorupţie a provocat o stagnare a maşinăriei de stat şi divizări în sânul Partidului”.

Noul „împărat roşu” domneşte peste Republica Populară cu o mână de fier şi un zâmbet suav. Metoda Xi este simplă şi verificată: preşedintele se sprijină pe maoismul de şcoală veche, a readus la loc de cinste marxismul pur şi dur şi nu suportă nici cea mai neînsemnată contestare, reprimată fără sentimentalisme. Este foarte îndrăgit de clasele populare şi îndeosebi de oamenii-şobolani, care văd în el un fel de Mister Proper… Graţie cenzurii internetului chinez, a fost cruţat de zvonurile de îmbogăţire care îi vizează familia.

Xi Jinping încearcă să împrospăteze ideologia Partidului, căutând să facă o sinteză între Mao şi Deng Xiaoping, părintele reformelor, şi corectându-le excesele. Teoria sa cu privire la cele „patru obiective globale” urmăreşte construirea unei societăţi „moderat prospere”, accelerarea reformei, întărirea guvernării în conformitate cu legea şi a disciplinei în sânul Partidului. Spoiala marxistă are o tentă de naţionalism, pe care unii o consideră periculoasă deoarece ar putea să-i scape de sub control, şi de valori confucianiste. „Unele elemente acţionează în favoarea lui”, consideră sinologul francez Jean-Pierre Cabestan, directorul departamentului de ştiinţe politice de la Universitatea Baptistă din Hong Kong. „China are nevoie de protecţie socială şi de redistribuire. Xi vrea să arate că este garantul bunăstării şi dreptăţii, că duce o politică generatoare de armonie în societate. În realitate, este de partea firmelor. Problema e că nimeni nu mai crede cu adevărat în ideologia lui.”

Presa chineză este controlată cu stricteţe de autorităţile comuniste, care aruncă în închisoare zeci de jurnalişti, avocaţi, cadre universitare sau internauţi, înăbuşind orice voce distonantă într-o mişcare fără precedent de ani de zile. Republica Populară a decis mai cu seamă să supravegheze atent activităţile ONG-urilor străine. Moralul este la pământ în toate asociaţiile care luptă în China pentru drepturile muncitorilor, împotriva discriminărilor sau pentru progrese în domeniile sănătăţii şi educaţiei... Nu sunt semne de ameliorare a condiţiilor de muncă şi de trai ale „oamenilor de jos", deoarece puterea chineză este decisă să considere ONG-urile un risc pentru securitate, nu nişte partenere.

„Contestarea şi dezvoltarea societăţii civile nu mai sunt în general tolerate", explică Joseph Cheng, expert în politică chineză de la City University din Hong Kong.

„Toate studiile interne ale puterii arată că, în timp, contestarea va lua amploare", afirmă Nicholas Bequelin, director pentru Asia de Est al organizaţiei Amnesty International. „Puterea se pregăteşte pentru asta luând măsuri tactice în încercarea de a limita riscurile. Ea împiedică societatea civilă să se instituţionalizeze ca să nu devină o forţă. Indiferent dacă militează pentru drepturile muncitorilor sau pentru egalitatea dintre bărbaţi şi femei, ONG-urile pot fi tolerate câţiva ani. Până în ziua în care dobândesc prea multă influenţă şi devin deranjante. Puterea încearcă atunci să le elimine."

Guvernul îi reprimă pe toţi cei consideraţi o potenţială ameninţare. PCC se străduieşte, de asemenea, să reducă la tăcere internetul, care în ultimii ani a fost o puternică cutie de rezonanţă critică a regimului. Puterea a organizat o armată de

cenzori şi ameninţă cu închiderea actorilor web care nu sunt îndeajuns de zeloşi. În septembrie 2011, Curtea Supremă chineză a anunţat că va condamna la trei ani de închisoare orice persoană ce difuzează informaţii „calomnioase” la care se dă *share* de peste 500 de ori sau care au peste 5 000 de vizualizări pe internet.

De când a ajuns la putere, Xi a chemat partidul să tragă „învăţăminte profunde” din prăbuşirea Uniunii Sovietice. „De ce s-a dezmembrat Uniunea Sovietică? De ce s-a prăbuşit Partidul Comunist Sovietic? Un motiv important este că idealurile şi convingerile lor au slăbit”, a spus el într-un discurs în faţa cadrelor PCC din decembrie 2012. „În cele din urmă, a fost de ajuns un cuvânt şoptit de Gorbaciov pentru a declara dizolvarea Partidului Comunist Sovietic. În final, niciun om n-a avut curajul să se ridice ca să se opună.” Xi a hotărât să conducă cu mână de fier PCC şi ţara… cu riscul de a grăbi sfârşitul regimului comunist.

Aceasta este teza formulată de celebrul sinolog american David Shambaugh, care a avut efectul unei bombe la Beijing. Cunoscut până atunci pentru bunăvoinţa lui faţă de regimul comunist, acest profesor de ştiinţe politice de la Universitatea George Washington fusese numit, în ianuarie trecut, de Institutul Chinez al Afacerilor Externe, foarte apropiat puterii, al doilea cel mai influent expert din SUA în ceea ce priveşte China.

„În ciuda aparenţelor, sistemul politic al Chinei este grav deteriorat şi nimeni nu ştie mai bine asta decât Partidul Comunist. Omul care deţine puterea în China, Xi Jinping, speră că lupta anticorupţie şi campania de represiune împotriva disidenţilor vor întări domnia Partidului. Este hotărât să nu

devină un Mihail Gorbaciov al Chinei, însă ar putea să ajungă la acelaşi rezultat. Deoarece despotismul lui pune sistemul chinez şi societatea sub tensiune, apropiindu-le de punctul de ruptură", a avertizat Shambaugh într-o rubrică a ziarului financiar *Wall Street Journal*, adăugând că „sfârşitul partidei se apropie pentru domnia comunismului chinez".

În opinia lui Shambaugh, corupţia endemică, fuga elitelor în străinătate, încetinirea ineluctabilă a economiei ar prevesti sfârşitul sistemului.

„Ca întotdeauna în China, există discursuri foarte reacţionare, care eclipsează oameni competenţi capabili să gestioneze ţara", consideră, mai moderat, sinologul francez Jean-Pierre Cabestan. „Ţara este guvernată de un despotism luminat. Puterea apelează la experţi, îndeosebi în domeniul economic, care modernizează economia cu prudenţă."

Alături de Republica Populară rămâne Cuba, al cărei regim a supravieţuit până în prezent graţie opoziţiei faţă de SUA. Pentru cât timp încă, acum, când a început normalizarea relaţiilor? China ţine în braţe Coreea de Nord, în ciuda fricţiunilor cu regimul de la Pyongyang, pentru că nu vrea să vadă căzând o altă piesă din dominoul comunist. Dar nimeni n-ar risca să parieze pe durata de viaţă a Partidului, care ar putea să joace în prelungiri câteva decenii… sau să se poticnească brusc. Nu există nicio îndoială că, dacă această zi va veni, „«şobolanii» vor fi printre primii care vor ieşi din vizuinile lor ca să dea jos un partid ce nu-i mai protejează de mult".

Epilog

Oamenii-şobolani îţi impun respect. Cum să rezişti admiraţiei pe care o stârneşte o astfel de tenacitate, o forţă de caracter de nezdruncinat şi o asemenea capacitate de adaptare, însufleţită de dorinţa de a se descurca şi de a cădea la înţelegere cu sistemul? Fără să aştepte nimic de la stat. Peste tot în lume, ţările comuniste au creat mentalităţi de asistat, înainte de a declanşa sistemul D[1] în falimentul lor economic. Convertirea Republicii Populare la capitalismul sălbatic, păstrând în acelaşi timp un sistem politic autoritar, cu privilegii atribuite clasei conducătoare, a făcut din chinezii de jos regii mondiali ai abilităţii de a se descurca. Porecla oamenilor-şobolani nu este de altfel în întregime peiorativă în cultura chineză. Deşi şobolanul este considerat un mamifer „foarte dăunător” (Larousse) în societăţile occidentale, zodiacul chinezesc îl înzestrează şi cu multe calităţi.

În număr mare în oraşe şi în aglomerările urbane, „şobolanii trăiesc în principal în locurile umede, pentru care au o predilecţie”, ne aduce la cunoştinţă enciclopedia on-line Wikipedia. Sapă galerii în subsolurile clădirilor şi în preajma locuinţelor, circulă pe canalele de scurgere. Îşi căptuşesc cuibul

cu resturi vegetale şi alte materiale. Şobolanul are o activitate nocturnă. Pe lângă materiile vegetale şi animale, el roade tot ce-i iese în cale: hârtie, lemn, ţevi, cabluri electrice. Nici unele metale, cum ar fi arama, plumbul sau staniul, nu rezistă dinţilor săi.

Este considerat dăunător din cauza pagubelor pe care le provoacă – hambare de grâne şi fire electrice devorate (un şobolan, care a fost pe post de conductor electric, ar fi provocat oprirea sistemelor de răcire la centrala nucleară de la Fukushima, din Japonia, în 2013) –, dar şi din cauza bolilor la a căror propagare contribuie: ciuma, salmoneloza, leptospiroza. Acest omnivor gregar, care nu suportă singurătatea, prosperă în grupuri de cel puţin 20 de membri şi care pot ajunge până la 200 de indivizi. Unitatea şi apartenenţa la grup se bazează pe miros. Câteva expresii deloc măgulitoare îi aduc deservicii: „a puţi ca un şobolan mort”, „a fi zgârcit ca un şobolan”, „a cădea în cursă ca un şobolan”. Expresiile pozitive care îl au drept obiect nu sunt suficiente ca să schimbe percepţia negativă.

La Paris, ar fi cel puţin doi şobolani de locuitor. În unele oraşe mari din Asia, sunt 10 pe cap de locuitor. Totuşi, şobolanii de canal joacă şi un rol important în tratarea deşeurilor umane… ceea ce nu contribuie totuşi la ameliorarea imaginii lor. Dacă n-ar fi ei, canalele de scurgere ar fi înfundate în permanenţă. La Paris, şobolanii devorează aproape 800 de tone de gunoi pe zi. Aceste rozătoare sunt cunoscute şi pentru inteligenţa lor, unele dintre ele având din această cauză o soartă cumplită în laboratoare. Pot să-şi schimbe comportamentul ca să scape de capcane sau ca să găsească hrană.

Astrologia chineză descrie şobolanul ca fiind ambiţios, hotărât, pasionat, inteligent, iute la minte, persuasiv, energic, plin de resurse, înzestrat cu umor, loial şi generos cu familia şi prietenii...

— Şobolanul este primul animal în zodiacul chinezesc, explică Zao Shu de la Institutul de Cercetare a Culturii şi Istoriei din Beijing. În Antichitate, ca să facă faţă ravagiilor provocate de catastrofele naturale, omul avea o singură soluţie: să facă tot mai mulţi copii. Or, şobolanul este cunoscut pentru fecunditatea lui exemplară. Apoi, şobolanul se află peste tot unde sunt oameni. Relaţiile dintre ei sunt aşadar foarte strânse. Cele mai mari calităţi ale şobolanului sunt fecunditatea şi capacitatea mare de adaptare: poate să trăiască în condiţii grele, sub apă sau sub pământ. În cultura chineză, cel mai mare defect al lui este că devorează cerealele până la ultimul bob. Poate aşadar să fie puternic prin capacitatea lui de distrugere.

— Şobolanul este cel mai mic animal din zodiacul chinezesc, adaugă Di Yongjun, istoric şi cercetător în domeniul zodiacului de la Academia de Ştiinţe Sociale a Chinei. El adoptă deseori comportamente imorale. Dar este foarte prezent în legendele chineze. În Antichitate, şobolanul era pentru manciurieni cel mai mare, cel mai puternic şi cel mai inteligent dintre toate animalele. Divinitatea îl aprecia mult şi l-a numit cel dintâi în zodiacul chinezesc. În primii ani, şobolanul şi celelalte 11 animale au lucrat în bună înţelegere pentru protejarea ţării. Dar, cu timpul, şobolanul a devenit foarte orgolios şi nu se mai concentra asupra muncii sale. Celelalte animale s-au plâns zeilor. În consecinţă, a fost pedepsit. Mărimea lui a fost redusă şi pisica a fost trimisă ca să-l supravegheze. Pentru cei din Guangdong şi pentru tibetani, şobolanul este o amuletă care te

ajută să ai noroc la bani. Asociat cu alte caractere chinezeşti, şobolanul poate fi şi purtător al unei imagini negative şi poate să însemne temător, dezgustător sau obscen.

— Nu există bine sau rău absolut în cultura chineză, subliniază mai moderat Zhao Shu. Când este vorba de oamenii-şobolani, această denumire va avea o conotaţie negativă sau pozitivă în funcţie de context.

Totuşi, pentru Di Yongjun nu există nicio îndoială.

— Porecla este o umilinţă pentru aceşti oameni care muncesc din greu la Beijing, conchide el. Pentru că aduc o contribuţie importantă la acest oraş şi speră să-şi amelioreze situaţia prin propriile eforturi.

Cerul încărcat al Beijingului, agitat cu regularitate de furtunile şi ploile torenţiale ale acestui sfârşit de vară, sporeşte atmosfera de ameţeală creată de prăbuşirea burselor chinezeşti. La Julong Garden, unde locuiesc eu, multe apartamente eliberate n-au mai fost ocupate: poluarea şi acum perspectivele economice sumbre dăunează şi pieţei imobiliare. Bazându-se pe instinctul lor, „şobolanii mei” – cum i-au numit prietenii noştri străini – presimt că nu se anunţă nimic bun.

Liu Shuzen, soţia prietenului meu Zheng Yuanchao, care se ocupă de întreţinerea imobilului nostru, şi-a pierdut zâmbetul obişnuit. Nu-i mai văzusem de câteva zile după de la întoarcerea mea din vacanţa de vară din Franţa şi începeam să fiu oarecum nelinişti. Dacă au fost alungaţi de la Julong cât eram plecat în Franţa? Ar fi plecat fără să-şi ia măcar rămas-bun. Prizonieră a propriilor griji, cu faţa încordată sub masca tristeţii, Liu simte că se apropie sfârşitul partidei. Mama ei încă

atârnă de viaţă de un fir subţire, dar mintea i-a plecat deja. Iar Liu ştie că are zilele numărate la Julong Garden.

— Din cauza a ceea ce se petrece afară, patronii nu fac favoruri în acest moment, zice ea fără emoţie.

Amândoi mă preveniseră. Contractul nu le va fi prelungit în ziua în care conducerea ar fi obligată să se angajeze să le plătească cheltuielile de sănătate. Mai au doar câteva săptămâni până la data fatidică. Zheng şi-a păstrat aerul vesel, dar privirea i s-a posomorât. E prima oară când îi văd pe amândoi abătuţi, chiar dacă Zheng îmi face discret cu ochiul, încercând să mă ducă de nas ca să nu mă întristez.

Refugiat în spatele ferestrei mari din salon, observ de ore întregi trombele de apă. Alte gânduri pun stăpânire pe mine. Îi văd pe locatarii subteranelor de la Xibahe Zhongli luptând cu torentele de apă, îngrămădind saci cu nisip ca să împiedice inundarea subsolului. Sunt sigur: în zilele când va ploua la Beijing, nu-mi voi mai putea scoate din minte aceste imagini.

Acalmia a venit după câteva zile. Cerul Beijingului e azuriu, aşa cum nu-l vezi decât o dată pe an. La suprafaţă, purificate parcă, străzile oraşului au fost curăţate de praful încărcat de particule de poluare şi de nenumăraţii scuipaţi. Soarele răspândeşte o căldură plăcută şi o lumină aurie peste clădiri. Dedesubt, în subteranele oraşului, a început perioada culoarelor murdare de noroi.

Notele muzicale emise de un instrument tradiţional chinezesc pătrund pe fereastra deschisă a camerei mele. Voi avea nevoie de câteva ore ca să-mi dau seama că cineva cântă la *ehru* pe stradă. Apoi, ca să înţeleg că este vorba poate de

Xiaoyun, muzicantul orb din Sanlitun, care cântă la „vioara-i barbară”, hârbuită toată, cu două corzi. Ies din casă şi alerg după sunete. Zgomotele de picamăr mă derutează. Dar, după un tur complet al grupului de imobile, dau în sfârşit peste muzician. Este într-adevăr Xiaoyun, orbul. „Visul chinez” pe care mi-l destăinuise s-a frânt. S-a întors înainte de vreme din periplul prin satele din provincie. Unul dintre cei trei colegi muzicieni a murit, lovit de o maşină. În doi, nu puteau să facă avere cântând la înmormântări şi căsătorii.

— Oamenii sunt pregătiţi să cheltuiască bani, dar vor un grup tradiţional adevărat. Pentru asta e nevoie de cel puţin trei, zice el, ridicând instrumentul cu un aer înciudat.

Şi trânteşte câteva înjurături, pentru că i-a fost ocupat locul din Sanlitun, cartierul de lux al capitalei. Iarna e prea grea la ţară. E mai bine să te întorci la Beijing şi în subsolurile lui vâscoase. Dar e doar o amânare. Xiaoyun e sigur că la primăvară va găsi un alt muzician ca să completeze trioul. Şi va pleca mai departe, în căutarea bogăţiei.

1. D de la „descurcăreţ” (n.tr.).

Mulţumiri

Lui Jin Duoyou, aliatul meu, fără care nimic n-ar fi fost posibil.

Laetitiei, lui Joséphine şi Antoine, care trăiesc împreună cu mine această aventură chineză.